

Omslag: Andre Klijsen

50 Bestuursrecht hoogleraar Twan Tak spuwt ook in de nieuwe druk van zijn standaardwerk harde **kritiek op het bestuursprocesrecht**. Zijn advies aan advocaten: blijf zo veel mogelijk weg bij de bestuursrechter – maar voor hen die toch gaan heeft hij nog wel een tip.

70 Curatoren proberen hun **bevoegdheden** exclusief te maken en op te rekken. Zo wilde een curator derden op grond van onrechtmatige daad aanspreken voor schade van slechts bepaalde soorten crediteuren van de failliet. De HR besliste afgelopen september anders.

78 Brussel, de Nederlandse wetgever en de Orde komen met nieuwe **regels voor financieel toezicht**, zodat de advocaat onder meer wordt verplicht te achterhalen wie er bij de klant aan de touwtjes trekt. 'Het verschoningsrecht is geen rustig bezit. Toezicht is een politiek feit en zal eerder scherper dan zwakker worden.'

In de volgende nummers

- ▶ Selecteer selectiever
- ▶ Verschoningsrecht, waar gaat dat eigenlijk over?
- ▶ Kronieken burgerlijk procesrecht en echtscheidingsrecht
- ▶ Inkopers van advocatendiensten
- ▶ Gevolgen nieuwe regeling personenvennootschappen voor advocatenmaatschappen

ARTIKELN

- 60** Kroniek Insolventierecht 2004 deel I
Menno van Oostveen, Jeroen Rommes en Ilan Spinath
- 70** De curator aan banden
Georg van Daal
- 74** Vergoeding van kosten raadsman in strafzaken
S. Meijer
- 78** Meer financieel toezicht is de prijs om de reputatie hoog te houden
Jan Suyver

VASTE RUBRIEKEN

50 ACTUALITEITEN

- ▶ Hoogleraar Tak: 'Advocaten, verwacht niets van de bestuursrechter'
- ▶ Débredineren, *Joost Beversluis*
- ▶ Chambers Global Guide 2006
- ▶ 'Advocaten verlengen lijdensweg bouwondernemingen'
- ▶ De opstand der deken: 'Verschil van mening lijkt me normaal'
- ▶ Prijsindexcijfer advocatuur stijgt
- ▶ In memoriam Joep van Wessem

82 DE CULTUUR VAN

Meindert Doornbos
Jan Pieter Nepveu

84 REACTIES EN BRIEVEN

- ▶ Non-conformiteit bij de koop van woningen & naschrift
- ▶ Deken en auto
- ▶ Bescheidenheid en voorzichtigheid
- ▶ Centraal Tuchtregister (III)

95 DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN

VAN DE ORDE

- 59** ▶ Van de deken: Wetgevingsadviseurs
- 88** ▶ Besluitenlijst Collegevergadering 1 december 2005
- 89** ▶ Voortgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding
- 92** ▶ Personalia
- 94** ▶ Uitspraken geschillencommissie

59 COLOFON

Hoogleraar Tak blijft Afdeling bestuursrechtspraak bekritisieren 'Advocaten, verwacht niets van de bestuursrechter'

Anneke Groenewoud en Michel Knapen,
redactielid, respectievelijk journalist

Onverstoort gaat prof. Twan Tak (Universiteit Maastricht) door met zijn onderzoek naar én kritiek op het Nederlandse bestuursprocesrecht. Ook in de nieuwe druk van zijn standaardwerk worden krasse kwalificaties niet geschuwd. Zijn advies aan advocaten: blijf zo veel mogelijk weg bij de bestuursrechter – maar voor hen die toch gaan, heeft hij nog wel een tip.

Het stoort hem dat de wetenschap aan de eerste druk van zijn lijvige studie *Het Nederlands bestuursprocesrecht* zonder fundamentele reacties is voorbijgegaan. Daarvoor mag het volgens hem geen excuus zijn hij niet positief is – en dat is een understatement – over de wijze waarop bestuursrechters, en met name die van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, de belangen van burgers beschermen. Die boodschap wordt overigens breed gedragen, want hoe vaak zeggen wetenschappers en advocaten niet: 'Ergens heeft Tak wel een punt.' Maar om dat op te schrijven in juridische commentaren, dat doen ze niet. Volgens Tak omdat ze niet durven: hoogleraren bestuursrecht willen nu eenmaal maar al te graag in 'het walhalla' komen – lees: staatsraad worden – en dan ga je je toekomstige nest niet vooraf bevuilen.

Dit alles was voor Tak geen belemmering om met een tweede druk te komen. Geheel herzien, geactualiseerd met de meest recente regelgeving en jurisprudentie, meer op de rechtspraktijk gericht. Bij iedere bestuursrechtadvocaat zou het op het bureau moeten staan.

TOMBOLA VOOR ADVOCATEN

Hoe komt het dat u de laatste jaren nog feller bent geworden over de praktijk van het bestuursprocesrecht? 'Mijn studie is voor een belangrijk gedeelte gebouwd op praktijkervaring. Helaas is de praktijk van het bestuursprocesrecht schokkend. Dat vraagt om wetenskapskritiek. Mijn leeropdracht is het staats- en bestuursrecht. Het staatsrecht is dus steeds mijn klankbord als ik schrijf over het bestuursrecht. Ik zoek daarin

de verklaring voor het falen van het bestuursrecht en het bestuursprocesrecht in ons land. De staatsmachten moeten in functies zo zuiver mogelijk blijven, maar dat gebeurt niet. Als een rechter het besluit vernietigt, stelt hij zich op als bestuurder. De behandeling van bezwaarschriften deugt ook niet, omdat bestuurders zich dan weer opstellen als rechters. Ook is over het besluitbegrip onvoldoende nagedacht. Een beslissing van de overheid werkt immers *erga omnes*: ook anderen zijn erbij betrokken wanneer een geschil voor de rechter wordt uitge-

*'Rechters kennen nog
geen ton per jaar toe aan
schadevergoedingen als
gevolg van onrechtmatige
overheidsbesluiten!'*

ONGEREMD

Tak (1942), meer dan twintig jaar hoogleraar staats- en bestuursrecht te Maastricht en raadsheer in de Centrale Raad van Beroep, houdt er niet van om de hete brij heen te draaien. Zijn boek is dan wel een wetenschappelijk werk, maar waardevrij is het allerm minst. 'Ik ben objectief', zegt hij zelf, 'maar de wetenschapsconceptie van de schrijver speelt er toch in door.' En die conceptie luidt, kort gezegd dat het in het recht om de burger moet gaan. Voor de rechtzoekende burger is er echter nauwelijks meer sprake van een daadwerkelijke rechtsbescherming tegen de overheid. En sinds zijn vorige druk is 'de situatie alleen maar verergerd'. Er is, in de woorden van Tak, een 'totalitaire staat' en een 'dictatuur van de gevestigde orde' ontstaan. Dat zijn kwalificaties waarmee je je niet geliefd maakt.

'Tak heeft ontzettend veel kennis van de jurisprudentie en de bestuursrechtelijke doctrine. Ook heeft hij originele en behartigenswaardige ideeën over het bestuursrecht', zegt mr. dr. Bert Marseille, universitair hoofddocent Rijksuniversiteit Groningen. 'Een probleem is echter dat hij in zijn presentatie vaak nogal ongeremd is. Daarmee dreigt hij het kind met het badwater weg te gooien en zich buiten de discussie te plaatsen. Zijn wel erg ongenueanceerde kritiek op de Afdeling bestuursrechtspraak doet afbreuk aan zijn andere ideeën.'

Vanuit de Radboud Universiteit Nijmegen kan een soortgelijke visie worden opgetekend. 'Tak redeneert vanuit z'n eigen paradigma', zegt prof. mr. Bruno van Ravels, hoogleraar Overheid en onderneming en advocaat bij AKD Prinsen Van Wijmen. 'Daaraan toetst hij het huidige wettelijke stelsel en de wijze waarop dat wordt uitgevoerd. Uitgaande van dit paradigma concludeert hij dat het anders moet. Vanuit wetenschappelijk oogpunt is die benadering, of je het er mee eens bent of niet, zeker verdedigbaar. Daaraan doet niet af dat het voor de dagelijkse praktijk niet altijd even relevant is. Het wettelijke stelsel deugt naar zijn mening fundamenteel niet. Dat lot deelt het wettelijke systeem met opvattingen die van de zijne afwijken en met de personen die deze verkondigen.'

foto's: Erik van der Burgt

*‘De rechter vindt dat de uitleg van een regel
aan de overheid is, en dan verlies je als
advocaat die een justitiabele bijstaat’*

vochten, ook al zijn ze geen partij. Het bestuursprocesrecht is daarom de laatste jaren puur formalistisch geworden.

Het algemeen belang, zoals dat wordt ervaren door de bestuurders zelf, staat boven de volkswil en de wet. Democratie voor bestuurders is dat het volk moet doen wat de overheid wil; voor mij is het nog steeds dat de overheid moet doen wat het volk wil. Om dat bloot te leggen is mijn toon harder geworden, zelfs bewust provocerend.’

Vindt u in uw kruistocht tegen de Afdeling bestuursrechtspraak medestanders in de advocatuur?

‘Ik krijg van advocaten veel reacties, omdat ze soortgelijke ervaringen hebben. Je hebt in een zaak gelijk, maar je zult het dus niet krijgen. Advocaten krijgen ook te maken met rechters met slappe knieën. Die rechters kennen nog geen ton per jaar toe aan schadevergoedingen als gevolg van onrechtmatige overheidsbesluiten. Nog geen ton, over heel Nederland! Nu de overheid zelf partij is in deze zaken, wordt een rem gezet op de toekenning van schadevergoedingen.’

Waarom zijn rechters zo karig?

‘Dat heeft te maken met hun levensbeschouwing. Bestuursrechters zien de overheid als een eerbiedwaardige instantie; niet zelden zelfs als een soort vertegenwoordiger van de Almachtige op deze aardkloot. De overheid maakt dus aanspraak op gezag en respect uit eigen oorsprong, en die overheid behoor je als burger niet te kapitelen. Daarom pakken bestuursrechters de overheden niet aan zoals ze burgers aanpakken.’

De burger verliest het altijd bij de bestuursrechter?

‘De burger wint ook wel eens, maar doorgaans alleen als hij inzet op formele aspecten, zoals bij termijnoverschrijdingen door de overheid. Of als de overheid loopt te traineren, dat wil de rechter wel eens afstraffen. Trouwens, als de burger pseudo-overheid speelt, bijvoorbeeld in procedures waar wordt verzocht om handhaving, dan heeft hij wel kans op inhoudelijk succes. Maar meestal zijn het pyrrusoverwinningen. Om die reden zijn er grote advocatenkantoren – ik noem geen namen – die geen bestuursrechtzaken meer doen als ze moeten optreden aan de kant van de justitiabele. Dat verliezen ze geheid, en dat is slecht voor hun reputatie.’

Wat vindt u van de inbreng van advocaten in bestuursrechtzaken?

‘Over het algemeen vind ik dat ze zich goed voorbereiden. Hun schriftuur is zeer verzorgd. Ze selecteren goed de toepasselijke regels en ook de feiten worden goed op een rij gezet. Vooral dat laatste doen ze als een detective en daarvoor heb ik veel respect. Advocaten voelen zich dan ook terecht geschoffeerd wanneer een rechter er niet naar kijkt. Juist deze advocaten haken op een gegeven moment af, want ze vinden het niet langer verantwoord tegenover hun cliënten.’

column

JOOST BEVERSLUIS

Débredineren

Anderhalf jaar geleden was ik door omstandigheden drie keer in een paar maanden, mét het gezin, in het dorp Saint Menoux, departement Allier, Frankrijk. Naar het cliché wil, is de streek lieflijk en zijn de mensen er gastvrij en aardig. Dit laatste en anders dan een Haagse minister ooit wilde doen geloven, *ondanks* de vele Nederlanders die er wonen.

Saint Menoux heeft een oude kerk. De laatste trip wilden wij niet afsluiten zonder deze te bezoeken. *Il ne manque rien à notre culture*. Een bijzondere stenen bouwsel in de kerk bevatte wat resten van Saint Menoux, volgens een destijds bekend patroon uit Ierland overgekomen voor kerstening op het continent, daarom vermoord en daarom weer heilig verklaard. In één zijkant van het bouwsel zat een groot gat. Een folder over de kerk lichtte toe dat zwakken van geest daar hun hoofd in kunnen steken en dan, door tussenkomst van de heilige, weer helder worden. Het was een *débredinoire*. Een ‘ontgekker’, zouden wij zeggen.

Het viel op dat wij de enige bezoekers waren. Het geloof aan de werking van de ontgekker is breed noch diep daar in de Allier. Een paar weken eerder evenwel, tijdens een ‘5-minutengesprek’, noemde een leraar mijn dochter *meerdere keren* ‘zwak in wiskunde’. In het duister van de kerk, staande naast de ontgekker waar ik zelf niet aan wilde, bedacht ik dat mijn spruit mogelijk aan een vorm van *débrin* leed waar Saint Menoux raad mee zou weten. Gehoorzaam stak zij haar hoofd in het gat. Inderdaad ging het gemiddelde voor wiskunde het volgende kwartaal 0,5 punt omhoog. Het ding werkte! Koortsachtige visioenen kwamen in mij op.

Ook een kantooruitje was richting Saint Menoux. We bezochten de kerk, waaruit ik het foldermateriaal had laten verwijderen. Met een smoesje liet ik alle advocaten hun kop in het gat steken. Grote hilariteit. Niemand bevroedde mijn bedoelingen. Gedurende het jaar 2005 heb ik nauwgezet hun verrichtingen gevolgd. Wat bleek. Het percentage schikkingen in en buiten procedures steeg, met 5. Die vijf is kennelijk een soort kwantumgetal waarin wordt *gedébredineerd*. De omzet van het kantoor in het afgelopen jaar daalde evenwel scherp.

Welke conclusies zijn hier nu uit te trekken? In overeenstemming met wat veelal wordt gedacht – eigenlijk voortdurend wordt gedacht op het departement – hebben advocaten iets zwakzinnigs. Nieuw zal zijn – voor het publiek in het algemeen én voor de minister – dat advocaten via *débredinage* met succes ontgekt kunnen worden. Een reisje naar Saint Menoux volstaat. Evenwel is duidelijk dat de kantoren nooit vrijwillig zullen meewerken aan het ontgeken van de *fee-earners*; op mij hoeft in elk geval niet te worden gerekend. En als voorwaarde voor inschrijving bij de Raad voor Rechtsbijstand lijkt mij het débredineren wat ver gaan en misschien zelfs in strijd met het EVRM.

Andere groepen of personen, bij wie omzet niet of minder speelt, of die alleen zwak in wiskunde zijn, kan ik een bezoek aan de kerk van Saint Menoux alleen maar aanbevelen. En hoe komt het nu dat ik wéér aan het departement van Justitie en zijn aanvoerder moet denken?

Hoe komt het dat deze advocaten toch steeds hun zaak verliezen?

‘Advocaten denken te kunnen winnen op basis van feiten en op die feiten toepasselijke normen. Ze onderbouwen hun standpunt met in hun ogen relevante uitspraken over die normen. Maar ze schatten niet in dat de bestuursrechter een andere maatstaf hanteert, namelijk de uitleg die het bestuursorgaan in de zaak aan die normen geeft. Daarmee worden uitspraken voor hen een tombola. De rechter vindt dat de uitleg van een regel aan de overheid is, en dat is natuurlijk dodelijk in het bestuursrecht. En dan verlies je als advocaat die een justitiabele bijstaat. Dat advocaten zich goed voorbereiden maakt dus eigenlijk voor het succes in een zaak niet veel uit.’

Wat moet je als advocaat wel doen om te winnen?

‘Allereerst proberen inhoudelijke in plaats van formele uitspraken te krijgen. Dat is niet eenvoudig, omdat niet het eigenlijke besluit maar de beslissing op bezwaar onderwerp is van rechterlijke vernietiging. Ik zou advocaten daarom willen adviseren om standaard een prorogatieverzoek in te dienen. Onder bepaalde voorwaarden is het immers mogelijk om met wederzijds goedvinden rechtstreeks beroep in te stellen bij de rechtbank en dus de bezwaarschriftenprocedure buiten toepassing te laten, zie art. 7:1a en art. 8:54a Awb. Door zo’n prorogatie bereik je in elk geval dat je een rechterlijk oordeel over het primaire besluit krijgt en voorkom je dat in de procedure alleen de beslissing op bezwaar ter discussie staat en je aan het einde van de rit nog met lege handen staat.

Een beter advies is: voorkom dat je bij de bestuursrechter terecht komt. Blijf daar in godsnaam weg, er valt doorgaans niks te halen. Het is vele malen voordeliger om het geschil met een arbiter op te lossen. Arbiters hanteren andere maatstaven en ze geven een inhoudelijke

‘Dat advocaten zich goed voorbereiden maakt dus voor het succes in een zaak niet veel uit’

lijke beoordeling van het geschil. De overheid heeft voor deze vorm van buitengerechtelijke geschillenbeslechting echter geen interesse, en maakt er dan ook nauwelijks werk van.’

Arbitrage is niet altijd mogelijk. Wat dan, als we uw advies om de bestuursrechter te vermijden serieus moeten nemen?

‘Naast arbitrage en mediation bij geschillen kun je ook denken aan gentlemen’s agreements en publiek-private samenwerkingen bij buitengerechtelijke contacten in plaats van eenzijdige overheidsbeslissingen. Maak dus als private partij vooraf afspraken met het bestuursorgaan. Worden die niet nageleefd, dan kun je het op contractbreuk gooien, waarover de civiele rechter zich zal buigen. Wel moet een advocaat goede kennis hebben van het bestuursprocesrecht en steeds waken voor formele valkuilen en formele rechtskracht, maar indien enigszins mogelijk moet je bij de bestuursrechter proberen weg te blijven.’

Welke rol spelen de rechtsbijstandverzekeraars in dit geheel?

‘Ze spelen een zeer dominante, zo niet beslissende rol in het proces van bestuursrechtelijke procedures. Het is een illusie dat een justitiabele zelf nog in staat is zijn bestuursrechtelijke procedure te voeren. De burger kan niet meer zonder rechtsbijstandverzekering. Met een advocaat verhoog je absoluut je winstkansen. Een advocaat heb je gewoon nodig, hij kan je door de ingewikkelde bestuursrechtprocedures leiden.

Advocaten zouden ook met rechtsbijstandverzekeraars moeten onderhandelen en bedingen dat ze al mogen optreden voordat een besluit door de overheid is genomen en voordat het geschil dus echt ontstaat: anders is het al verloren voordat het besluit wordt genomen, als gevolg van de fuiken. Zo kunnen problemen zonder lang slepende en kostbare bestuursrechtprocedures worden voorkomen of buitengerechtelijk opgelost door advocaten. Uiteindelijk zijn de rechtsbijstandverzekeraars daar goedkoper mee uit.

Ook met schadeverzekeraars van overheden zou de Orde eens moeten onderhandelen. Overheden zouden geen beroep op hun aansprakelijkheidsverzekering moeten kunnen doen als zij niet vooraf hebben getracht met die burgers via mediation of arbitrage tot een vergelijk te komen.’

Is er nog toekomst voor het bestuursprocesrecht?

‘Toch wel. Ik denk dat advocaten GCN/Nieuwegein¹ en Van Gog/Nederweert² meer moeten uitbuiten. In GCN/Nieuwegein II heeft de Hoge Raad geoordeeld dat contracten van de overheid, zelfs publiekrechtelijke, gewoon aan de civielrechtelijke criteria moeten worden getoetst, en dat nakoming kan worden gevorderd, zonder dat het (beweerde) algemeen belang een vrijbrief vormt. In Van Gog/Nederweert heeft de Hoge Raad geoordeeld dat bij schadeacties tegen een overheidsorgaan na een wegens strijd met de wet of beginselen van behoorlijk bestuur vernietigd besluit, de onrechtmatigheid en de schuld van dat orgaan daarbij in beginsel zijn gegeven. De burgerlijke rechter oordeelt dus nog alleen over de overige vereisten voor aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad, dus causaliteit, relativiteit en omvang van de schade. Ik weet wel dat de criteria voor onrechtmatigheid en toerekenbaarheid in het bestuursrecht en het privaatrecht fundamenteel verschillen, maar toch is de benadering van de Hoge Raad niet onjuist. Er blijven wel kenmerkende verschillen. Zo is bij overheidsbesluiten, die vanuit hun aard erga omnes gelden, de relativiteit, naar mijn stellige overtuiging gegeven met de belanghebbendheid en dus geen aparte toetsingsnorm.’

NOTEN

¹ HR 23 juni 1989, NJ 1991, 673, AB 1989, 551.

² HR 31 mei 1991, NJ 1993, 112, AB 1992, 290.

A.Q.C. Tak, *Het Nederlands bestuursprocesrecht in theorie en praktijk*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers. ISBN 90 5850 134 5, 1400 pagina’s, € 85. Advocaten kunnen, onder vermelding van ‘interview Tak Advocatenblad’ het boek met 10 procent korting bestellen (013 – 5821366, www.wolfpublishers.nl).

Vrijdag 3 maart organiseert de afdeling staats- en bestuursrecht van de Universiteit Leiden een studiebijeenkomst rond het wetenschappelijk oeuvre van prof. mr. A.Q.C. Tak, waaronder het handboek *Het Nederlands bestuursprocesrecht in theorie en praktijk*. Informatie: y.e.schuurmans@law.leidenuniv.nl

'Advocaten verlengen lijdensweg bouwondernemingen'

Door in de bouwaffaire geen schoon schip te maken en te lang te ontkennen dat er een kartel bestond, is de bouwcrisis een lijdensweg geworden. Op aanraden van hun advocaten hebben bouwondernemers de verkeerde strategie gekozen, zegt organisatieadviseur Lenny Vulperhorst.

Lex van Almelo
journalist

de parlementaire enquête, de strafrechtelijke procedures, de NMa-aanpak en de schadeclaims duidelijk waren. Geen enkele onderneming durfde maatregelen te nemen en directieleden uit hun functie te ontheffen, uit angst dat dit zou worden opgevat als een schuldbekenenis. 'Vanuit de continuïteit van de onderneming is dat een heel valide argument, maar daarmee werd de uitweg uit de crisis geblokkeerd. Ik heb begrip voor de juridische aanpak, maar die heeft de crisis verergerd en verlengd en de reputatieschade van de bouwsector vergroot.'

Vulperhorst raakte begin 2002 betrokken bij de bouwaffaire toen enkele grote bouwondernemingen zijn bureau Andersson Elffers Felix vroegen hoe zij beter uit de crisis konden komen. De bouwondernemingen waren slecht voorbereid op crises en hadden aanvankelijk niet door hoe ernstig het vergrijp van de clandestiene verrekeningen was. 'Zij wisten wel dat het niet helemaal overeenstemde met het mededingingsrecht, maar omdat de overheid de andere kant op keek, dachten zij dat dat niet zo erg was,' zegt Vulperhorst, die een boeiend boek schreef over de houding van de bouwondernemers in de bouwaffaire. 'Toen ik een directielid van een grote bouwonderneming sprak, vroeg ik hem: Weet jij wel

dat jij valsheid in geschrifte hebt gepleegd? Daar had hij dus geen idee van en hij schrok zich wild.' Nadat het tot de ondernemers was doorgedrongen welke mogelijke sancties hun boven het hoofd hingen, riepen zij de hulp in van mededingings- en strafrechtjuristen. Vulperhorst: 'Uit de Enron-affaire hadden juristen de les getrokken dat de directie van Arthur Andersen veel te snel had bekend en daardoor ten onder was gegaan.' Terwijl een derde van de ondernemingen, met name de grotere, meteen na de onthullende uitzending van *Zembla* in 2001 schoon schip had willen maken, kozen alle ondernemingen ervoor stil te zitten terwijl zij geschoren werden. Ofwel: blijven zwijgen en ontkennen, totdat de gevolgen van

Volgens Vulperhorst moeten bouwondernemers gegarandeerde prijzen gaan afgeven voor een eindproduct, ophouden met het jagen op meerwerk en open zijn over de financiële exploitatie van een project. 'Bij deze wederopbouw kunnen juristen een goede rol spelen door de aannemingscontracten in een nieuwe vorm te gieten.

Lenny Vulperhorst, *Verzwegen onderneming*. Van Genneep, Amsterdam 2005. ISBN 90 5515 609 4. Prijs: € 18.

Prijsindexcijfer advocatuur stijgt

Het prijsindexcijfer voor de advocatuur is in het tweede kwartaal van 2005 gestegen naar 105, een stijging van 5 ten opzichte van het vierde kwartaal van 2003. Dat blijkt uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Sinds 2002 verzamelt het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) informatie over prijsontwikkelingen in de zakelijke dienstverlening, waaronder de advocatuur. De prijsontwikkeling wordt gevolgd bij een representatief vast panel van grote, middelgrote en kleine advocatenkantoren, waarbij zowel naar standaarduurtarieven als naar gerealiseerde uurtarieven wordt gevraagd. Sinds de start van het onderzoek laten de cijfers per

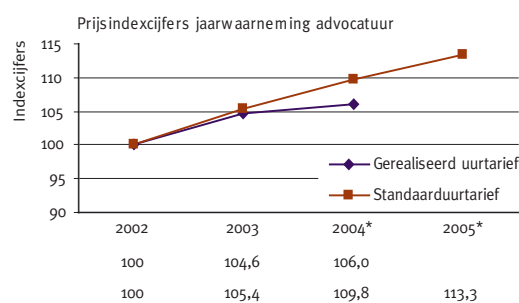
saldo een stijgende lijn zien. De stijging van de gerealiseerde uurtarieven blijft achter bij die van de standaarduurtarieven.

De jaar- en kwartaalcijfers zijn, vanwege een verschil in deelnemende kantoren aan beide statistieken, overigens niet zonder meer te vergelijken. Ook het andere basisjaar en het verschil in onderhandenwerk in beide statistieken, bemoeilijken een vergelijking.

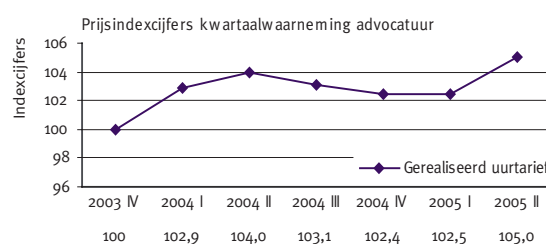
Vergeleken met het notariaat doet de advocatuur het goed. Daar bedroeg het prijsindexcijfer in het tweede kwartaal van 2005 98, een daling van twee ten opzichte van het vierde kwartaal van 2003.

(LW)

Kwartaalcijfers

Jaarcijfers

Chambers Global Guide 2006

Vera de Leeuw, journalist

Vorige week publiceerde het gezaghebbende Britse Chambers het overzicht voor 2006 van de beste advocaten en advocatenkantoren. Het Nederlandse gedeelte maakt onderdeel uit van een wereldwijd onderzoek dat door Chambers werd verricht in 170 landen. Allen & Overy steeg sterk in de ranking, evenals de vrouwen, al blijft hun aandeel nog klein.

In de ongeveer 7000 interviews in het kader van het onderzoek onder advocatenkantoren, werden onder meer juridische kennis en inzicht, professionaliteit, cliëntenbenadering en toewijding van de advocaten getoetst, naast enkele andere aspecten die cliënten belangrijk vinden. De mening van de markt geeft de doorslag bij het samenstellen van de lijst van beste kantoren en advocaten. De indeling vindt plaats op een schaal van 1 tot 6. Daarnaast is een 'U' van toepassing op advocaten en -kantoren die als *up and coming* worden gezien, en een Ster voor advocaten die door de cliënten als uitzonderlijk goed worden beschouwd. Zo'n felbegeerde Ster werd dit keer behaald door arbeidsrechtsspecialist Rogier Duk, over wie Chambers schrijft: 'The undoubted star of De Brauw's employment team is Rogier Duk, whose legal skills are unchallenged. He has a phenomenal knowledge of Dutch employment laws and is highly intellectual.'

Voor Nederland zijn er vier rechtsgebieden meer onderzocht dan vorig jaar: Banking & Finance (met Debt & Equity en Securitisation); Competition/Antitrust; Corporate/M&A; Dispute Resolution; Energy & Natural Resources;

Employment; Intellectual Property; Real Estate; Restructuring/Insolvency; Tax; Telecommunications, Media and Technology (TMT).

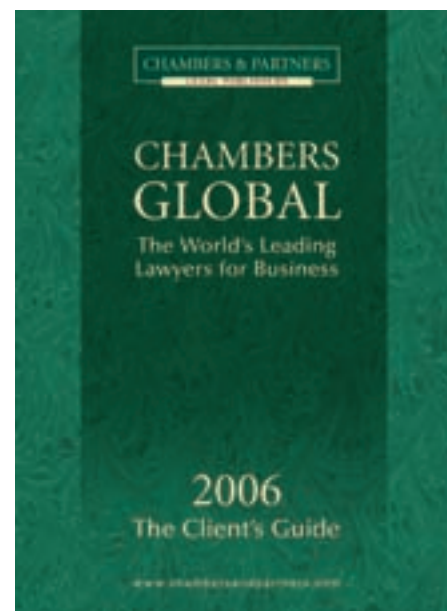
A&O STERKSTE STIJGER

Ten opzichte van vorig jaar hebben de koplopers met nummer-1 rankings, De Brauw en Allen & Overy, hun leidende posities weten te versterken. Allen & Overy is zelfs van vier nummer-1 posities in de vorige Chambers naar zeven gegaan (voor: Banking & Finance; Debt & Equity; Competition/Antitrust; Corporate/M&A; Employment; Energy & Natural Resources; TMT). De Brauw steeg van zeven naar acht nummer-1 rankings (voor: Competition/Antitrust; Corporate/M&A; Dispute Resolution; Employment; Energy & Natural Resources; Intellectual Property; Restructuring/Insolvency; TMT). Deze twee kantoren laten kantoren als Nauta Dutilh, Stibbe, Houthoff, Clifford Chance, Loyens & Loeff en Kennedy van der Laan ver achter zich, die slechts op één gebied een nummer-1 ranking halen. Nauta doet dat voor Securitisation, Stibbe voor Employment, Houthoff voor Real Estate, Loyens & Loeff voor Tax, Clifford voor Banking & Finance en Kennedy haalt evenals vorig jaar TMT binnen.

Freshfields en Stibbe haalden respectievelijk vijf en vier noteringen. Freshfields krijgt ze voor Competition/Antitrust, Energy & Natural Resources, Intellectual Property, Securitisation en Tax en Stibbe voor Corporate/M&A, Dispute Resolution, Real Estate en Restructuring/Insolvency.

VROUWEN VAN 11 NAAR 36

Bij de kleinere kantoren weet het nieuwe nichekantoor Brinkhof maar liefst twee num-

mer-2 posities in te nemen voor TMT en Intellectual Property. Klos, Morel, Vos en Schaap krijgt bij IP wederom een nummer-2 ranking. Het Utrechtse Wijn & Stael advocaten staat net zoals vorig jaar op de derde plaats op het gebied van insolventie.

Van de ruim 300 genoemde advocaten in het Chambers onderzoek zijn er slechts 36 vrouw. Dat is nog steeds niet veel, maar wel een belangrijke stijging ten opzichte van vorig jaar, toen er maar elf keer een vrouw werd genoemd. Bij Employment kom je relatief de meeste vrouwen tegen: 6 van de ruim 20. De enige vrouwen die een eerste plaats behalen zijn Hermine Voûte (Loyens & Loeff) op het gebied van Employment en Marjolein Geus (Bird & Bird) bij TMT.

Surf voor het onderzoek naar:

<http://www.chambersandpartners.com>

AGENDA

Nationaal Juristencongres 2006

Op vrijdag 3 maart 2006 vindt de vierde editie van Het Nationaal Juristencongres plaats in het RAI Congrescentrum te Amsterdam. Dit congres wordt speciaal georganiseerd voor (bijna)afgestudeerde rechtenstudenten én voor juridische professionals die op zoek zijn naar een nieuwe uitdaging. Naast een vakinhoude-

lijk congresprogramma met workshops en presentaties is er de mogelijkheid om 's middags de beursvloer te bezoeken om persoonlijk kennis te maken met vele juridische werkgevers. Het congres wordt afgesloten met een beursborrel op de beursvloer.

Voor meer informatie, voorregistratie, het programma en de beursplattegrond zie www.juristencongres.nl. De toegang is gratis na (voor)registratie voor bovengenoemde doelgroep.

De opstand der dekens

‘Verschil van mening lijkt me normaal’

Jan Pieter Nepveu

Dat vrijwel alle plaatselijke dekens de Algemene Raad openlijk bekritisieren, komt weinig voor. De door de dekens (uitgezonderd Amsterdam) ondertekende brief over de position paper is daarom opmerkelijk. De dekens zijn ‘teleurgesteld’ dat niet vooraf met hen is overlegd en zien met zorg het rapport van de Commissie Advocatuur tegemoet.

Niet eerder twistten de lokale dekens en plein public met de Algemene Raad (AR). Tenminste, Leo Spigt, landelijk deken van 1989 tot 1991 kan het zich niet herinneren. Wel weet hij dat ‘ergens in de grijze oudheid’ (jaren zestig) er een soort veldslag gewoed heeft over de verplichte pensioenregeling. ‘Maar die strijd heeft zich voltrokken binnen het College van Afgevaardigden.’

Floris Bannier, hoogleraar Advocatuur aan de Universiteit van Amsterdam, is niet bang dat er structurele verdeeldheid dreigt. Verschil van mening lijkt hem normaal. Misschien was het

handiger geweest als de AR bijtijds de dekens en het college had ingelicht, denkt Bannier, maar noodzakelijk was het niet. ‘De kans bestaat dat men het nooit eens zou zijn geworden.’ Dat is volgens de Haagse deken Wybe Taekema wel zeker: ‘De Algemene Raad had de wind van voren gekregen en we hadden gezegd: dat moet je zo niet doen.’

Taekema benadrukt dat de dekens geenszins uit zijn op een controverse. Ze willen slechts duidelijk maken, ook bij de Commissie Advocatuur, dat er binnen de Orde diverse opvattingen leven. Namens Amsterdam is de brief van de dekens niet ondertekend. Dat betekent niet dat Amsterdam hem verwerpt. ‘Er zijn dingen waar ik het mee eens ben en dingen waar ik een iets andere mening over heb,’ aldus de Amsterdamse deken Hans van Veggel. ‘Maar ik vond het niet verstandig om er een demonstratie van te maken. We zijn een club mensen die voorwerp van onderzoek is, en dan denk ik dat het goed is dat je de rijen een beetje gesloten houdt.’

Van Veggel ziet de position paper van de AR louter als een instrument om denkrichtingen aan te geven, zonder dat daarmee eindvoorstellen

gedaan worden. Het is volgens Van Veggel overigens niet zo vreemd dat de Orde na vijftig jaar zichzelf eens onderzoekt. ‘In waardering en vertrouwen scoren we net boven de autoverkopers.’ De Commissie Advocatuur krijgt op dit moment van alle kanten informatie over zich heen gestort, op grond waarvan zij een advies aan de minister zal schrijven. Daarna moet de politiek besluiten wat er gaat gebeuren. Hoogleraar Bannier werpt alvast een blik vooruit. ‘Ik verwacht dat er dan een tweede commissie komt die dan zal moeten adviseren over de eventuele wijzigingen van de advocatenwet.’

Landelijk deken Els Unger denkt dat haar bestuur misschien te ‘krampachtig’ is geweest. ‘We vonden het onze verantwoordelijkheid een standpunt te bepalen en dat vinden we nog steeds. Maar achteraf gezien was er geen reden om dat standpunt niet meteen mee te delen aan de balie.’

De dekens en de AR hebben begin verleden week afgesproken dat er in februari een extra dekenoverleg wordt gehouden, ter voorbereiding van een buitengewone vergadering over de materie van het College van Afgevaardigden in maart.

Lex van Almelo, journalist

Op 12 november 2005 overleed Joep van Wessem. Hij studeerde rechten in Nijmegen met Godfried Bomans (die sjeesde) en begon in 1946 als medewerker bij een voorloper van het huidige Loyens & Loeff in Rotterdam. In 1971 trad hij toe tot de Algemene Raad en wist van 1973 tot 1975 als algemeen deken de boel bij elkaar te houden toen binnen de balie niet alleen tegenstellingen bestonden tussen jong en oud, maar ook tussen de gevestigde advocaten en de opkomende sociale advocatuur. Die tegenstellingen kwamen bijvoorbeeld in volle hevigheid naar voren toen Van Wessem zich sterk maakte voor een verplichte collectieve pensioenverzekering, zodat advocaten niet tot op hoge leeftijd hoefden door te werken om te overleven, met het risico tijdens de rechtszitting in slaap te vallen. De weerstand tegen de verplichting was echter zo groot dat niet de deken of de Algemene Raad, maar de leden een Orde-vergadering bijeen riepen – een primeur. Eén advocaat bracht zijn ongenoegen over het voorstel zelfs tot uiting door in aangetekende brieven aan de deken

In memoriam Joep van Wessem

Algemeen Dekan 1973-1975

te dreigen met een procedure. Die advocaat was nota bene een kantoorgenoot van Van Wessem. ‘Het was de enige keer dat ik hem kwaad heb gezien,’ zegt een oud-kantoorgenoot, die lid van de Algemene Raad was ten tijde van Van Wessem dekenaat. De doorgaans aimabele Van Wessem moest niets hebben van ruziënde advocaten. Over de controverse tussen de sociale en de gevestigde advocatuur zei hij in het *Advocatenblad* (23 augustus 2002): ‘(...) de collectieven wilden niets met de gevestigde orde te maken hebben. Maar met mijn Algemene Raad heb ik het zo ver gebracht dat wij weer met alle begrip met elkaar omgingen. (...) Ik heb altijd het gevoel gehad: wij zijn één orde, daarin zijn wij gelijken en daarin moeten wij elkaar ook zo behandelen.’

Naar Orde-vergaderingen in den lande pleegde Van Wessem per tweede klasse te reizen, terwijl de stagiairs van zijn kantoor de eersteklas-wa-

Foto: Studio Zweerts Den Haag

gons van dezelfde trein verkozen. ‘Het maakt bijna geen verschil; wij komen op het zelfde tijdstip aan,’ zo verklaarde hij deze zuinigheid.

Over ‘de goede advocaat’ schreef hij in 1991: ‘Er zijn allereerst goede en slechte mensen. Het merkwaardige is nu dat slechte mensen de goede advocaten slechte advocaten vinden. En dat zij de slechte advocaten goede advocaten vinden, mits die op de goede manier slecht zijn. En daardoor komt het dan weer, dat de goede mensen vinden dat er geen goede advocaten zijn.’

Advocaten vonden Joep van Wessem een goede deken.

AGENDA

Jonge Balie

AMSTERDAM

Het bestuur van de Vereniging de Jonge Balie te Amsterdam bestaat met ingang van 27 oktober 2005 uit: mr. A.B.M. Kohn (Arthur), voorzitter; mw. mr. S.L. van Dijk (Sofie), vicevoorzitter; mr. F.G. Horsting (Fabian), penningmeester; mr. D.M.A. van Remmen (Daan), secretaris; mr.

M. Löwenberg (Michiel), alg. lid; mw. mr. I.J. den Nijs (Inèz), alg. lid; mw. mr. D.C. de Voogd (Dorien), alg. lid. Secretariaatsadres: Postbus 75840, 1070 AV Amsterdam.

ASSEN

Het bestuur van de Vereniging de Jonge Balie te Amsterdam bestaat met ingang van 17 november 2005 uit: mr. P. Keijzer (Peter), voorzitter; mr. H.V. Wobben (Vincent), penningmeester; mr. R.J.B. Caderius van Veen, secretaris; mw. mr. C.K.E.E. Fuhler (Claudia), algemeen bestuurslid (pleitcommissie); mw. mr. A.C. Winter (Anita), algemeen bestuurslid. Secretariaatsadres: Postbus 705, 9400 AS Assen.

HOGE RAAD DER NEDERLANDEN

Het bestuur van de Vereniging de Jonge Balie bij de Hoge Raad der Nederlanden voor het bestuursjaar 2005-2006 is als volgt samengesteld: mr. F.P. Holthuis (Floris), voorzitter; mr. R.B. van Beem (Robin), vicevoorzitter; mr. P.J.B. van Deurzen (Pieter), penningmeester; mr. M.S. Verboom (Machteld), secretaris; mr. M.E. Sträter (Maartje), commissaris opleidingen; mr. N.M. Wolters (Nathalie), commissaris commissies. Secretariaatsadres: Postbus 13135, 2501 EC Den Haag.

(advertentie)

Maatnemen na telefonische afspraak
Nu ook advocatentoga's in standaardmaten!
Compleet met 2 beffen.

Amsteldijk 18 E
1074 HR Amsterdam
Tel./faxnr: 020-6629514
www.togamakerijrhebergen.nl
info@togamakerijrhebergen.nl

Beffen uit voorraad leverbaar

Tijdregistratie voor Curatoren

Ga nu *direct aan de slag* met het eerste **ONLINE** urenregistratiesysteem waarmee u volledig automatisch ook een voorschotverzoek maakt conform de Recofa richtlijnen

Ontdek nu zelf de mogelijkheden op:
<http://www.voor-curatoren.nl>

Voor al uw ambtelijke opdrachten

*Wij incasseren net zo snel
uw onbetaalde nota's*

BUICK VAN DER HORST
gerechtsdeurwaarders

info@buijck-vanderhorst.nl
www.deurwaarder-leiden.nl

BUICK VAN DER HORST
gerechtsdeurwaarderskantoor

Boommarkt 3a
Postbus 11122
2301 EC Leiden
tel.: 071 – 5161015
fax: 071 – 5144877

NATIONAAL JURISTEN CONGRES

Kom ook naar het grootste
juridische carrière-evenement
van Nederland!

www.juristencongres.nl

vrijdag 3 maart 2006 - Amsterdam RAI

Maak kennis met ruim 60 topkantoren én bezoek vakinhoudelijke workshops en kantoorpresentaties.

Tijdens Het Nationaal Juristencongres krijgt u de gelegenheid om deel te nemen aan diverse vakinhoudelijke workshops verzorgd door juridische experts. Parallel aan dit workshopprogramma vinden er verscheidene kantoorpresentaties plaats verzorgd door topkantoren. Verder kunt u 's middags een bezoek brengen aan de beursvloer om kennis te maken met vele specifiek juridische werkgevers. Een combinatie die een bezoek aan Het Nationaal Juristencongres onmisbaar maakt om uw carrière richting te geven! Kijk voor meer informatie over het programma, een actueel overzicht van de exposanten en voorregistratie op www.juristencongres.nl.

Het Nationaal Juristencongres is na (voor)registratie gratis toegankelijk voor rechtenstudenten in de laatste fase van hun studie en juristen met enkele jaren werkervaring. U hebt dan tevens gratis toegang tot De Nationale Carrièrebeurs, het grootste carrière-evenement van Nederland waar een groot aantal werkgevers op zoek is naar (bedrijfs)juristen. Anderen betalen € 10,-.

Openingstijden:
Congresprogramma: 10.00 - 15.30 uur
Beursvloer open: 12.30 - 17.00 uur
Beursborrel: 16.00 - 17.30 uur

Mediapartners

Exposanten bekend op 11 januari. Kijk voor een actuele update op www.juristencongres.nl

Het Nationaal Juristencongres en De Nationale Carrièrebeurs zijn activiteiten van Memory Productions Events, onderdeel van de **MPG** MEMORY PRODUCTIONS GROUP

Kennedy Van der Laan heeft plaats voor
een ervaren Advocaatmedewerker
Gezondheidsrecht

[www.kennedyvanderlaan.nl /employment](http://www.kennedyvanderlaan.nl/employment)

Kennedy Van der Laan, advocatuur en notariaat, Haarlemmerweg 333, 1051 LH Amsterdam

Tekening: Moritz Ebinger

86e jaargang – 27 januari 2006 – nr. 2
Verschijnt elke drie weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. B.J. Th. Bouma
mr. Y. van Gemerden
mr. A. Groenewoud
dr. L. Hesselink
mr. P.T.C. van Kampen
mr. M.H.J. van Maanen
mr. P.F.P. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. A.P. Ploeger
mr. L.H. Rammello
dr. mr. L.W.M. Wopereis

Eindredactie

Linus Hesselink

Bureauredactie

Charlotte Helmer

Vormgeving

VILLA Y, Andre Klijsen
Unit-1, Dmitry de Bruin

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Digitale archief Advocatenblad

www.advocatenorde.nl, voor houders van het (gratis)
Balienetcertificaat

Orde van de dag

Gratis abonneren op de wekelijkse nieuwsbrief voor advocaten? Stuur een e-mail naar enova@reedbusiness.nl met als onderwerp Inschrijven Orde van de dag.

Juridische Vacaturebank

www.jbb.nl

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Steekterweg 80 G, 2407 BH Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234460, fax 0172-233017
e-mail: bdbmv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 2,15 per mm
bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 3: 3 februari 2006
afl. 4: 24 februari 2006

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de-Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen € 160 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8,50

Reed Business Information bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (ab)onnementsovereenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen.
Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.

Wetgevingsadviseurs

Els Unger

Ten behoeve van de wetgevingsadvisering heeft de Orde veertien Adviescommissies Wetgeving, bestaande uit gespecialiseerde advocaten. In contacten met de justitiewoordvoerders in de Tweede Kamer en Eerste Kamer is mij gebleken dat van onze wetgevingsadviezen dankbaar gebruik wordt gemaakt. Alle reden om het werk van deze commissies eens in het zonnetje te zetten.

Gezien de enorme politieke belangstelling voor het strafrecht, zal het u niet verbazen dat de Adviescommissie Strafrecht de meest productieve is. De Adviescommissie heeft zich de laatste jaren moeten buigen over verschillende wetsvoorstellen in het kader van terrorismebestrijding.

Het wetsvoorstel afgeschermd getuigen is daar één van. Daarin wordt voorgesteld om aan ambtsberichten van de AIVD de status van bewijsmiddel in strafzaken te geven. Toetsing van de betrouwbaarheid van AIVD-informatie wordt exclusief aan de rechter-commissaris gedelegeerd. De rechter-commissaris kan de AIVD-ambtenaar als afgeschermd getuige horen, als het belang van de staatsveiligheid dat eist. Dat wil dus zeggen: buiten de aanwezigheid van partijen, en zonder dat de identiteit van de AIVD-'er bekend wordt. Ook krijgt de afgeschermd getuige een verschoningsrecht met betrekking tot het beantwoorden van vragen die naar zijn oordeel schadelijk zijn voor de staatsveiligheid. Een en ander betekent dat een verdachte veroordeeld zal kunnen worden op grond van bewijsmateriaal dat hij niet kent, en waartegen hij dus ook niets kan inbrengen.

Volgens de Adviescommissie Strafrecht is het zeer de vraag of de voorgestelde regeling voldoet aan de eisen van een eerlijk proces zoals voorzien in art. 6 EVRM. In de Memorie van Antwoord die de minister onlangs indiende bij de Eerste Kamer, wordt dit bezwaar eenvoudigweg weggeredeneerd met het argument dat door het EHRM uitzonderingen op het zogenoemde onmiddellijkheidsbeginsel zijn geaccepteerd. Mager, gelet op het fundamentele karakter van de voorstellen.

Ook het wetsvoorstel Bijzondere bevoegdheden tot opsporing van terroristische misdrijven, dat mogelijk maakt het voorarrest tot twee jaar en negen maanden te verlengen mét onthouding van kennisneming van het strafdossier, is door de Adviescommissie – en overigens ook door de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak – sterk bekritiseerd wegens strijd met art. 5 EVRM (*habeas corpus*-beginsel) en art. 6 EVRM. Het wetsvoorstel tot strafbaarstelling van verheerlijking, vergoelijkking, bagatellisering en ontkenning van zeer ernstige misdrijven – ook wel genoemd het apologieverbod – is door de Adviescommissie eveneens ontraden wegens twijfels over de praktische toepasbaarheid en mogelijke contraproductiviteit.

Ook intern, dat wil zeggen binnen de Orde, komen de adviezen van de commissies soms van pas. Recentelijk adviseerde de Adviescommissie Strafrecht bijvoorbeeld over de voorbereiding van de nieuwe Gedragsregel 10 inzake informatieverstrekking uit strafdossiers. Ook kreeg de Algemene Raad advies over de brief die wij onlangs zonden aan de Vaste Kamercommissie voor Justitie om een experiment te bepleiten om advocaten toe te laten bij het politieverhoor.

Mijn voorgangers hebben het gezegd, en ik zeg het nog maar eens: het werk van de adviescommissies is van onschatbare waarde.

Kroniek Insolventierecht 2004

Menno van Oostveen, Jeroen Rommes en Ilan Spinath*

In dit nummer deel I van de Kroniek Insolventierecht 2004.¹ In deze kroniek wordt de schuldsanering van natuurlijke personen buiten beschouwing gelaten,² evenals het invorderingsrecht van de Ontvanger der Rijksbelastingen.

DEEL I

- Actio Pauliana
- Beroep op en van R-C (zie ook Curator)
- Bestuurdersaansprakelijkheid (Boek 2 BW)
- Bestuurdersaansprakelijkheid (Onrechtmatige daad)
- Bodemvoorrecht
- Boedelomvang
- Curator
- Enquêteprocedure
- Faillietverklaring
- Gefailleerde
- Huur
- Internationale aspecten
- Misbruik faillissement

DEEL II

- Onverschuldigde betaling
- Processuele aspecten
- Renvooiprocedure
- Separatisten (hypotheek en – stil – pandrecht)
- Surseance van betaling
- Vennootschapsrechtelijke aspecten
- Verificatie van vorderingen
- Verrekening
- Wederkerige overeenkomsten
- Wederzijdse zekerhedenregeling
- Werknemers (zie ook Misbruik faillissement)

ACTIO PAULIANA

Door een curator is ex art. 42 Fw de nietigheid ingeroepen van de overdracht van een schadevergoedingsvordering.³ De curator heeft echter in rechte geen vordering ingesteld en gaat op een gegeven moment over tot opheffing van het faillissement. Geconcludeerd wordt dat het hof van een juiste rechtsopvatting blijkt heeft gegeven door aan te nemen dat het enkele door de curator initiëren van een opheffing van het faillissement geen bewuste afstand door de curator oplevert van een eerder door hem gedaan beroep op nietigheid.

Rechtbank Dordrecht oordeelde dat moet worden aangenomen dat de voor een succesvol beroep op de faillissementspauliana vereiste benadeling van schuldeisers alleen betrekking kan hebben op de pre-faillissementsschuldeisers, niet op de schuldeisers die een vordering op de failliet stellen te

hebben die na het uitspreken van het faillissement is ontstaan, zoals in casu enig positief saldo dat had kunnen resteren voor de aandeelhouder na de afwikkeling van het faillissement van de vennootschap.⁴

Een curator beriep zich met succes op de pauliana ex art. 42 juncto 43 Fw met betrekking tot een cessie van een vordering van de schuldenaar op een derde voor een (veel) te lage prijs aan een cessionaris.⁵ Door betaling door de derde aan de cessionaris is de vordering echter tenietgegaan, waardoor de vordering niet meer kan worden teruggegeven. De rechtbank oordeelde dat op basis van de onderhavige omstandigheden een schadevergoedingsverplichting is ontstaan voor de cessionaris.

Een schuldenaar van de failliet had zijn schuld aan gefailleerde ten onrechte aan een schuldeiser van de gefailleerde voldaan.⁶ De curator vorderde terugbetaling door

de schuldeiser van het ontvangen bedrag. Tegenover de vordering tot afdracht van hetgeen de schuldeiser ten onrechte had ontvangen deed de schuldeiser onder meer een beroep op verrekening met een vordering die hij op gefailleerde had. Onder verwijzing naar het arrest-Kuijsters/Gaalman⁷ wees het hof het beroep op verrekening af onder de overweging dat dit in strijd zou zijn met het doel en de strekking van art. 42 juncto 51 Fw welke artikelen beogen de paritas creditorum te herstellen. De Hoge Raad oordeelde dat het enkele feit dat een vordering strekt tot ongedaanmaking van een uitbetaling van een schuld aan de gefailleerde aan diens schuldeiser, welke uitbetaling ten onrechte heeft

* De eerste twee auteurs zijn als advocaat werkzaam bij AKD Prinsen Van Wijmen N.V. te Utrecht, de derde auteur is advocaat bij Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam.

plaatsgevonden en daarom ongedaan moet worden gemaakt, onvoldoende grond oplevert voor het oordeel dat het in strijd zou zijn met doel en strekking van art. 42 in verband met art. 51 Fw om deze vorderingen te verrekenen met een schuld van de gefailleerde aan degene aan wie de uitbetaling is geschied.

Tussen een aantal vennootschappen en de bank was een compensatie- en hoofdelijkheidsverklaring overeengekomen.⁸ Circa twee weken vóór faillissement heeft de bank het creditsaldo, groot f 2.596.172,33, van de rekening van de latere failliet gedebiteerd en een rekening van een andere in de kredietovereenkomst betrokken vennootschap voor een gelijk bedrag gecrediteerd. De curator tracht deze gewraakte overboeking aan te pakken en doet daarbij een beroep op vernietiging van de compensatieverklaring en de hoofdelijkheidsverklaring op grond van doeloverschrijding en art. 42 Fw en daarnaast de vernietiging van de gewraakte overboeking op basis van art. 47 Fw en art. 54 Fw. De curator krijgt nul op het rekest. Doeloverschrijding wordt in casu niet aangenomen. Omdat de vennootschappen zich jegens de bank hebben verplicht om een compensatie- en hoofdelijkheidsverklaring af te leggen zijn beide verklaringen niet onverplicht verricht in de zin van art. 42 Fw; de daarop gebaseerde overboeking is evenmin onverplicht verricht. Aangezien de overboeking een eigenmachtige actie van de bank was, is er geen sprake van een voldoening door de schuldenaar in de zin van art. 47 Fw. Art. 54 Fw kan ook niet worden toegepast. De bank heeft geen schuld aan of vordering op de schuldenaar overgenomen in de zin van art. 54 Fw.

BEROEP OP EN VAN R-C (ZIE OOK CURATOR)

Alhoewel de praktijk leert dat er veelvuldig een beroep wordt gedaan op de rechter-commissaris in faillissementen en surseances, leiden die beroepen zelden tot publicaties. Zo ook in 2004.

Een beschikking van een rechter-commissaris die het tot de Hoge Raad bracht betreft die waarin de rechter-commissaris in het faillissement in het kader van een getuigenverhoor ex art. 66 Fw de failliet en diens raadsman de toegang tot een getuigenverhoor ontzegde. Van dit besluit komt de failliet in beroep bij het hof. Die verklaart de failliet niet-ontvankelijk in zijn beroep. Daartoe overweegt het hof dat de beslissing van de rechter-commissaris, gegeven in het kader van een getuigenverhoor ex art. 66 Fw, een beschikking is waarop art. 67 lid 1 Fw van toepassing is. De failliet had van de beschikking van de rechter-commissaris binnen vijf dagen hoger beroep kunnen instellen bij de rechtbank. Dat is in het onderhavige geval niet gebeurd, zodat de failliet in zijn hoger beroep niet-ontvankelijk is. Van deze uitspraak komt de failliet in cassatie. Hij stelt daarbij met name dat sprake is van een beslissing van de enkelvoudige kamer van de rechtbank, waaruit volgt dat hoger beroep tegen die beslissing op grond van art. 358 lid 2 Rv binnen drie maanden bij het hof

kan worden ingesteld. Het cassatieverzoek faalt echter op alle onderdelen zodat de Hoge Raad dat verzoek verwierpt.⁹

Art. 179 Rv bepaalt dat getuigen worden gehoord in het bijzijn van partijen. Rechtbank Groningen oordeelt dat art. 179 Rv van overeenkomstige toepassing is op een verhoor door de rechter-commissaris (art. 66 Fw).¹⁰ Bestuurders van een failliete vennootschap die als zodanig door de curator op grond van art. 2:248 BW aansprakelijk zijn gesteld, zijn als partij aan te merken en mitsdien bevoegd de getuigenverhoren in het kader van art. 66 Fw bij te wonen. Het eigen karakter van het verhoor ingevolge art. 66 Fw, strekkende tot opheldering van de omstandigheden die het faillissement betreffen, doet daaraan niet af.

BESTUURDERSAANSPRAKELIJKHEID (BOEK 2 BW)

Nadat een geschil tussen de certificaathouders van een besloten vennootschap uit de hand is gelopen, hebben twee van certificaathouders, van wie één ook bestuurder van de vennootschap was, alle activiteiten van de desbetreffende vennootschap overgedragen aan een andere vennootschap, met buitensluiting van de certificaathouder waarmee men gebrouilleerd was. De achtergebleven lege vennootschap gaat kort daarna failliet. De curator spreekt niet alleen de bestuurder

1 Zoals gepubliceerd in Rechtspraak van de Week (RvdW), Nederlandse Jurisprudentie (NJ), Nederlandse Jurisprudentie, feitenrechtspraak civiele zaken (NJF) en Jurisprudentie Ondernemingsrecht (JOR), alsmede in de rubriek Ongepubliceerde Jurisprudentie in de in het Tijdschrift voor Insolventierecht (Tvl) opgenomen Insolad Nieuwsbrief (Nieuwsbrief Tvl). Voorzover uitspraken in 2004 zowel in RvdW als NJ zijn verschenen, is er naar gestreefd alleen de NJ-vindplaats te vermelden. Voorzover uitspraken in 2004 zowel in JOR als enig ander tijdschrift zijn opgenomen, is er naar gestreefd steeds beide vindplaatsen te vermelden. Uitspraken die in 2003 in één van de bovengenoemde tijdschriften zijn gepubliceerd, en in

2004 in enig ander tijdschrift, worden hier niet meer besproken als ze al zijn besproken in de Kroniek Insolventierecht 2003, *Advocatenblad* 2004-7, p. 342 e.v., en *Advocatenblad* 2004-8, p. 394 e.v. Deze Kroniek is samengesteld op basis van eigen selectie door de auteurs uit de jurisprudentie, zonder de pretentie van volledigheid. Voor de gepubliceerde rechtsgeleerde literatuur op het gebied van insolventie verwijzen wij naar de overzichten die F.P. van Koppen regelmatig in Tvl publiceert, laatstelijk over januari-juni 2005, *Tvl* 2005/5, p. 163 e.v.

2 Zie hiervoor de jurisprudentieoverzichten die tweemaandelijks verschijnen in het tijdschrift

SchuldSanering. Zie hiervoor verder ook de website www.rvr.org.

3 HR 16 april 2004, *JOR* 2004/252.

4 Rechtbank Dordrecht 11 februari 2004 en 1 september 2004, *JOR* 2004/314.

5 Rechtbank 's-Hertogenbosch 2 juni 2004, *JOR* 2004/257.

6 HR 6 februari 2004, *NJ* 2004, 266, *JOR* 2004/119.

7 HR 30 september 1994, *NJ* 1995, 626.

8 Rechtbank Amsterdam 10 december 2003, *JOR* 2004/116.

9 HR 14 mei 2004, *JOR* 2004/256.

10 Rechtbank Groningen 26 november 2004, *JOR* 2005/49.

aan in zijn hoedanigheid van bestuurder, maar ook diens medecertificaathoudster als partner-in-crime, en de vennootschap waarin de activiteiten zijn ondergebracht. De Rechtbank Maastricht veroordeelt de bestuurder maar wijst de vorderingen tegen de certificaathoudster-niet-bestuurder en de nieuwe vennootschap af. De curator gaat van dit vonnis in hoger beroep, waar de veroordeelde bestuurder incidenteel appel instelt. Het hof bekrachtigt het vonnis van de rechtbank voor wat betreft de bestuurder. Het hof oordeelt tevens, dat nu de andere certificaathoudster heeft geprofiteerd van deze activa-overdracht (zij werd later ook aandeelhouder van de nieuwe vennootschap) haar eveneens een verwijt kan worden gemaakt. Zij heeft feitelijk gebruikgemaakt van de wanprestatie van de bestuurder, hetgeen een onrechtmatige daad oplevert jegens de schuldeisers van de gefailleerde vennootschap. Datzelfde lot treft de nieuwe vennootschap, die immers ook heeft geprofiteerd van de wanprestatie van de bestuurder.¹¹

De curator die poogt aansprakelijkheid van aandeelhouders te vestigen op grond van art. 2:180 BW ziet zijn vordering afgewezen door de Rechtbank Breda.¹² De rechtbank stelt dat uit vaste jurisprudentie blijkt dat een beroep op art. 2:180 lid 2 BW niet aan de curator toekomt. De curator stelde daarnaast echter de bestuurders van de gefailleerde vennootschap aansprakelijk op grond van art. 2:248 BW, aangezien niet kon worden gesteld dat was voldaan aan de boekhoudplicht zoals neergelegd in art. 2:10 BW. Een gedegen financiële administratie ontbreekt, de boekhouding is meermalen opnieuw ingeboekt zonder opgave van een geldige reden en zonder bekend te maken welke versie de juiste is. Er was geen bijgewerkt kas- en bankboek. Een sluitende omzet- en kostenadministratie en factuurmappen van debiteuren en crediteuren ontbraken en er was ook geen debiteuren- en crediteurenlijst aanwezig, noch kon die worden uitgedraaid. Bankrekeningen van verschillende vennootschappen werden door elkaar heen gebruikt. Bovendien was de boekhouding noch de jaarrekening correct, omdat daarin werd gesteld dat het aandelenkapitaal was volgestort, hetgeen onjuist bleek. Op grond van deze

omstandigheden oordeelt de rechtbank dat er reden is om het bestuur aansprakelijk te houden op grond van art. 2:248 BW en veroordeelt het bestuur tot vergoeding van de schade, nader op te maken bij staat.

Het bestuur van een stichting die is onderworpen aan vennootschapsbelasting, kan aansprakelijk zijn op grond van art. 2:138 BW (art. 2:300a BW). Dat bleek het geval te zijn in het faillissement van Stichting Befra.¹³ De stichting was enig beherend vennoot van een cv, waarin gelden van derden werden belegd. Na het faillissement van de stichting bleek, dat de VPB-plichtige stichting een onvolledige administratie had gevoerd. Zo bevatten de aanwezige jaarrekeningen onjuiste gegevens, sloten zij niet aan op de aangetroffen boekhouding en ontbraken diverse primaire administratieve bescheiden. Het was niet mogelijk gebleken uit de aanwezige administratie een betrouwbare vermogenstoestand van de stichting af te leiden. De Rechtbank Utrecht stelde vast dat teneinde het publiek te beschermen tegen de risico's van vermogensbeheeractiviteiten, waarvan de bestuurders allen op de hoogte waren, op de bestuurders een extra zorgplicht rustte. Van bestuurders van rechtspersonen die gelden of vermogenswaarden van derden beheren mag verwacht worden dat zij erop toezien dat zorgvuldig met die gelden en vermogenswaarden wordt omgegaan. Aan hen worden extra eisen gesteld met name op het gebied van interne controle en administratie. Daarop oordeelde de rechtbank dat er reden was om bestuurders aansprakelijk te houden op grond van onbehoorlijk bestuur, waarbij hij de aansprakelijkheid echter deels matigt tot nihil en deels tot 20% van het faillissementsdeficit met een maximum.

Bij onbehoorlijke taakuitoefening door het bestuur is in beginsel iedere bestuurder daarvoor aansprakelijk behoudens bewijs van een situatie als omschreven in art. 2:248 lid 3 BW (2:138 lid 3 BW). Het staat een

curator van een failliete vennootschap vrij om op voorhand te erkennen dat zich ten aanzien van bepaalde (feitelijk) bestuurders een omstandigheid voordoet als bedoeld in art. 2:248 lid 3 BW en hen daarom direct al niet aansprakelijk stelt. Uit het zogenaamde Ogem-arrest volgt dat de bestuurstaak van het bestuur van een topholding zich mogelijk uitstrekt tot het bestuur van de onder haar ressorterende dochtervennootschappen. Indien het belang van de groep dit eist, dit ter beoordeling van centrale leiding, is de topholding ook verplicht aanwijzingen en instructies te geven. Daaruit vloeit voort dat het bestuur van topholding mede aansprakelijk kan zijn voor onbehoorlijk bestuur van de dochtermaatschappijen.¹⁴

De bestuurder die aansprakelijk is gesteld door de curator en die op grond daarvan een bedrag aan de boedel betaalt, krijgt daardoor niet een regresrecht op de boedel en wordt dus voor deze betaling ook niet (voorwaardelijk) schuldeiser van de boedel. Aan de aansprakelijke bestuurder komt dan ook niet een beroep toe op de rechter-commissaris, als bedoeld in art. 69 Fw.¹⁵

Alhoewel een dividendbesluit het besluit was van de aandeelhouder, meenden curator, rechtbank en hof dat het besluit om, terwijl de vennootschap in moeilijkheden verkeerde, een dividenduitkering te doen aan de aandeelhouder van een bedrag dat vier keer zo groot als de over het voorgaande jaar behaalde positief resultaat, kan leiden tot de vaststelling dat sprake was van onbehoorlijk bestuur als belangrijke oorzaak van het faillissement. Het bestuur heeft immers meegewerkt aan de uitvoering van het dividendbesluit. Dit oordeel houdt ook in cassatie stand.¹⁶

Een bestuurder van een vennootschap die gedurende een langere periode voor cliënten risicovolle transacties aangaat, zonder voor die transacties voldoende zekerheid van haar cliënten te hebben verlangd en verkregen en

die tevens aanzienlijk verliesleidende transacties niet heeft gestaakt of anderszins acties heeft ondernomen om de verliezen te beperken, heeft niet gehandeld zoals een redelijk handelend bestuurder in dezelfde omstandigheden zou hebben gedaan. Derhalve is er sprake van kennelijk onbehoorlijke taakvervulling.¹⁷

Wanneer van het meerhoofdige bestuur één der bestuurders elke bemoeienis met het bestuur van de vennootschap achterwege heeft gelaten, bestaat daarin nog geen grond van matiging van zijn aansprakelijkheid wanneer het collectieve bestuur aansprakelijk is op grond van onbehoorlijk bestuur als belangrijke oorzaak voor het faillissement. Dat het faillissementsdeficit nog niet volledig vaststaat, staat er niet aan in de weg dat voordien een deel van de vordering al aan de curator wordt toegewezen, te weten voor het bedrag dat op dat moment al vaststaat.¹⁸

De freelancer die gedurende een periode van drie jaren voorafgaande aan het faillissement van een besloten vennootschap van de enig statutair bestuurder van die vennootschap een algehele volmacht heeft verkregen om handelingen te verrichten ten behoeve van de bedrijfsvoering van die vennootschap, en die feitelijk een zodanige machtspositie binnen de vennootschap had dat hij het beleid kon bepalen, is aansprakelijk te stellen als feitelijk bestuurder in de zin van art. 2:248 lid 7 BW indien zijn beleid blijkt geeft van onbehoorlijk bestuur als belangrijke oorzaak van het faillissement. Dit wordt niet anders doordat de feitelijk bestuurder niet de enige (feitelijk) bestuurder is geweest noch indien de aansprakelijke feitelijk bestuurder geen voordeel heeft gehad van zijn handelen.¹⁹

De bestuurder die door de curator in een procedure wordt betrokken waarbij wordt gevorderd dat hij aansprakelijk zal worden gehouden op grond van art. 2:248 BW kan niet die curator in persoon in vrijwaring

oproepen vanwege een vermeende tekortkoming in het beheer en de vereffening van het vermogen van de failliete vennootschap. Lid 4 van art. 2:248 BW staat eraan in de weg dat de curator in vrijwaring wordt opgeroepen; bij gebleken onbehoorlijke taakvervulling van de curator kan de rechtbank bij aansprakelijkheid van de bestuurder diens aansprakelijkheid matigen.²⁰

BESTUURDERSAANSPRAKELIJKHEID (ONRECHTMATIGE DAAD)

Wanneer een vennootschap kort voor haar faillissement betalingen doet aan enkele van haar crediteuren, waaronder aan de vennootschap gerelateerde crediteuren, staat voor de curator in beginsel niet een beroep art. 6:162 BW, doch primair op art. 47 Fw open. Wanneer de curator niet aannemelijk kan maken dat aan de criteria van art. 47 Fw is voldaan kan, behoudens bijzondere omstandigheden, niet worden geoordeeld dat de bestuurder van de gefailleerde vennootschap aansprakelijk is op grond van art. 6:162 BW.²¹

De crediteur van een gefailleerde vennootschap maakt uit de verslagen van de curator op dat er sprake is geweest van malversaties, en bovendien dat aan de concurrente crediteuren geen uitkering kan worden gedaan. De crediteur spreekt daarop de bestuurder van de gefailleerde vennootschap aan op grond van onrechtmatige daad. De rechtbank stelt vast dat een bestuurder slechts aansprakelijk kan zijn op basis van onrechtmatige daad indien de crediteur aantoonst dat er sprake was van onrechtmatig handelen jegens de individuele crediteur zelf. Daarvan is echter niet gebleken. Het feit dat enkele crediteuren mogelijk volledig zijn voldaan is onvoldoende om vast te stellen dat er sprake is van een onrechtmatige daad jegens de crediteur in kwestie.²²

BODEMVOORRECHT

In zijn arrest in het faillissement van de Koerto-vennootschappen heeft de Hoge Raad een drietal vragen beantwoord met betrekking tot het bodemvoorrecht in faillissementen.²³ De eerste vraag was of het bodemvoorrecht van de fiscus ook geldt voor een belastingschuld die materieelrechtelijk is ontstaan vóór de datum van het faillissement, maar die pas na het faillissement in een naheffingsaanslag is geformaliseerd. Deze vraag deed de Hoge Raad simpelweg af met een verwijzing naar zijn arrest in de zaak van Aerts q.q./ABN Amro;²⁴ daarin heeft de Hoge Raad reeds bevestigd dat het bodem(voor)recht geldt voor de materiële belastingschuld op het moment van faillissement, al is die niet geformaliseerd in een aanslag.

De tweede vraag die aan de Hoge Raad voorlag was, of de curator zich namens de Ontvanger tegenover de bank als stil pandhouder op het bodem(voor)recht kan beroepen terzake van boedelvorderingen, die materieel en formeel zijn ontstaan ná de datum van het faillissement. De Hoge Raad heeft hierover geoordeeld dat art. 57 lid 3 Fw niet van toepassing is voor boedelcrediteuren; die hebben al voldoende andere mogelijkheden om hun vordering te doen gelden tegenover bevoorrechte schuldeisers.

Het antwoord op de derde vraag, te weten of het bodem(voor)recht ook geldt voor de verhogingen van de aanslagen als boetes, luidt ontkennend. De Hoge Raad heeft geoordeeld dat een straf in de zin van art. 6 EVRM, en in die zin moet een boete worden opgevat, niet kan worden gebracht ten laste van een ander dan degene aan wie deze straf is opgelegd, zijnde de gefailleerde.

Een bestuurder van een vennootschap die werd geconfronteerd met een voorgenomen bodembeslaglegging door de belastingdeurwaarder, deed een dringend verzoek op de

11 Hof's-Hertogenbosch 27 april 2004, JOR 2004/226.

12 Rechtbank Breda 31 maart 2004, JOR 2004/130.

13 Rechtbank Utrecht 9 juni 2004, JOR 2004/227.

14 Hof's-Hertogenbosch 13 juli 2004, JOR 2004/292.

15 HR 20 februari 2004, NJ 2004, 252.

16 HR 6 februari 2004, JOR 2004/67.

17 Hof Amsterdam 5 februari 2004, JOR 2004/188.

18 Hof Leeuwarden 13 oktober 2004, JOR 2004/296.

19 Hof's-Hertogenbosch 23 september 2003, JOR 2004/5.

20 Rechtbank Utrecht 18 augustus 2004, JOR 2004/290.

21 Rechtbank Utrecht 14 januari 2004, NJF 2004, 224.

22 Rechtbank Arnhem 27 augustus 2003, NJF 2004, 101.

23 HR 28 november 2003, NJ 2004, 81 m.nt. PvS.

24 HR 26 juni 1998, NJ 1998, 745 m.nt. PvS.

Ontvanger om af te zien van het doen leggen van bodembeslag. De bestuurder stelt bezig te zijn met een overname, welke overname door een bodembeslag danig zal worden gefrustreerd. Als de Ontvanger instemt met opschorting van maatregelen voert de bestuurder daags daarna een bodemverhuurconstructie door. Enkele weken daarna failliet de vennootschap. De Belastingdienst houdt de bestuurder persoonlijk aansprakelijk. In eerste instantie wijst de rechtbank de vordering van de Belastingdienst toe; het hof oordeelt in appel echter dat de enkele omstandigheid dat de bodemverhuurconstructie is toegepast, niet meebrengt dat het uitvoeren van die constructie tegenover de Ontvanger onrechtmatig is. Het zou anders kunnen zijn indien de constructie uitsluitend ten doel had om een reeds dreigend bodembeslag te frustreren. Daarvan was echter niet gebleken.²⁵

BOEDELOMVANG

Een natuurlijk persoon heeft vóór zijn persoonlijke faillissement een stichting opgericht en zijn huis aan die stichting laten leveren. De conclusie lijkt gerechtvaardigd dat deze transactie was aangegaan om verhaal door zijn (privé-)schuldeisers op dit vermogensbestanddeel te verijdelen. Ondanks dat de feiten en omstandigheden van het geval met zich meebrachten dat er misbruik werd gemaakt van rechtspersoonlijkheid besloot de rechtbank op grond van de aangelegde criteria in het arrest-Krijger/Citco²⁶ dat in casu geen sprake was van dusdanig uitzonderlijke omstandigheden dat tot vereenzelviging van de failliet en de stichting kan worden geconcludeerd.²⁷ Wel werd vastgesteld dat zowel de stichting als haar bestuur onrechtmatig heeft gehandeld door het meewerken aan en instandhouden van de constructie.

Ook een andere curator heeft in de in 2004 gepubliceerde rechtspraak een beroep op vereenzelviging gedaan tussen een natuurlijk persoon en een rechtspersoon. Rechtbank Arnhem heeft ook onder de in deze casus aanwezige omstandigheden geoordeeld dat er geen sprake was van dusdanig bijzondere omstandigheden dat vereenzelviging kon worden geconcludeerd.²⁸ De verregaande terughoudendheid door de Hoge Raad bij de

toepassing van vereenzelviging bovenstaande uitspraken instan

Geruime tijd voor zijn faillissement heeft de heer Mos een aantal vergunningen gekocht en overgedragen aan een andere partij. De heer Mos heeft verklaard medewerking te zullen verlenen om de tenaamstelling van de vergunningen te wijzigen bij het desbetreffende ministerie. Verzoeken tot overdracht zijn naar het ministerie verzonden. Geruime tijd later wordt de heer Mos failliet verklaard terwijl de tenaamstelling nog niet was veranderd. De curator verkoopt de vergunningen aan een ander. De vraag is of de aan de vergunningen rechten in de faillissementsmassa en dus of de curator wel kon verstreking van art. 35 lid 1 Fw mag afgeleid dat voor de beantwoording van deze vraag niet beslissend is of zich vóór het faillissement een wijziging in de privaatrechtelijke verhoudingen heeft voorgedaan, maar of op de faillissementsdatum die wijziging door aanpassing van de tenaamstelling van de vergunning langs publiekrechtelijke weg is geëffectueerd.²⁹ Nu de verkoop niet was gevolgd door wijziging van de tenaamstelling heeft het hof terecht geoordeeld dat de aan de vergunningen verbonden rechten in de faillissementsboedel vielen.

CURATOR

De curator is (in de in 2004 gepubliceerde rechtspraak) meerdere malen aansprakelijk gehouden. In het navolgende is onderscheid gemaakt tussen aansprakelijkheid van de curator q.q. of pro se.

In het arrest van de Hoge Raad van 19 december 2003 worden de curatoren van Mobell B.V. q.q. aansprakelijk gehouden.³⁰ In casu zijn voorraden door een crediteur onder eigendomsvoorbehoud geleverd aan de failliet. De curatoren hebben gedurende de afkoelingsperiode zonder toestemming van de crediteur deze zaken verkocht en geleverd aan een koper onder het beding dat de koper de rechten van derden, waaronder die uit hoofde van eigendomsvoorbehoud,

zou respecteren en honoreren. De curatoren hebben in casu onrechtmatig gehandeld en worden q.q. aansprakelijk gehouden voor de schade. Een belangrijk verwijt daarbij is dat de curatoren de belangen van de crediteur als separatist onder de omstandigheden van dit geval tekort hebben gedaan door de zaken in de feitelijke macht van de koper te brengen zonder zich tevoren ervan te vergewissen of de crediteur daarmee instemde.

Het Hof's-Hertogenbosch moest zich buigen over de vraag of een bewindvoerder, later curator, persoonlijk aansprakelijk was voor betalingsverplichtingen jegens een boedelschuldeiser voor verrichte werkzaamheden ná het uitspreken van de surseance van betaling.³¹ Het hof komt tot de conclusie dat de bewindvoerder heeft gehandeld zoals in redelijkheid mag worden verlangd van een over voldoende inzicht en ervaring beschikkende bewindvoerder die zijn taak met nauwgezetheid en inzet verricht. Hierbij is onder meer van belang dat de betalingsproblemen voor de bewindvoerder in redelijkheid niet te voorzien zijn geweest ten tijde van het aangaan van de verplichtingen en de verzonden correspondentie door partijen.

Rechtbank Arnhem heeft een curator zowel q.q. als privé aansprakelijk gehouden.³²

In dit geval had de curator een activatransactie niet mogen uitvoeren zonder een stille vennoot van tevoren te informeren over het faillissement en de voorgenomen verkoop en te vragen of zij gebruik wenste te maken van haar in de cv-akte verankerde recht om de onderneming voort te zetten in het geval van het onderhavige faillissement. De curator was gebonden aan de cv-akte en diende dit recht van de stille vennoot te respecteren. De curator heeft onzorgvuldig en verwijtbaar gehandeld door de onderneming over te dragen zonder de stille vennoot op de hoogte te stellen.

Naast het aansprakelijk stellen van een curator of bewindvoerder is er ook ruim aandacht geweest voor de verstrekking van informatie door de curator en verstrekking van informatie aan de curator.

Op 1 januari 2002 is art. 3:15j BW in werking getreden, waarbij crediteuren onder omstandigheden openlegging van de boekhouding van failliet van de curator kunnen vorderen. In de Kroniek Insolventierecht 2003 hebben wij de verwachting uitgesproken dat dit artikel de komende jaren het nodige stof zal laten opwaaien.³³ In 2004 is deze verwachting reeds uitgekomen. Hof Amsterdam moest zich in hoger beroep uitlaten over de reikwijdte van dit artikel in het faillissement van Jomed N.V.³⁴ Het hof oordeelde evenals de voorzieningenrechter eerder, dat de crediteuren in casu geen rechtstreeks en voldoende belang hadden om van de curator openlegging van de boekhouding te vorderen. Een rechtstreeks en voldoende belang dient aldus te worden uitgelegd dat de openlegging dient om bewijs te kunnen vergaren omtrent de omvang of hoedanigheid van een vordering. Het door de crediteuren gestelde belang was gelegen in de wens om zich een gefundeerd oordeel te kunnen vormen over de vraag of hun belangen naar behoren werden behartigd bij het beheer en

de vereffening door de curator. Een dergelijk belang valt buiten de reikwijdte van art. 3:15j BW. De faillissementswet voorziet in een eigen specifieke rechtsgang voor dergelijke belangen, zijnde dat de crediteurencommissie of een individuele schuldeiser een verzoek aan de curator kan doen voor openlegging, bij weigering gevolgd door het uitlokken van een beslissing van de rechter-commissaris ex art. 69 Fw.

Bovengenoemde crediteuren hadden tevens een dergelijke beslissing van de rechter-commissaris uitgelokt inzake de weigering van de curator om informatie te verschaffen en om te vorderen dat de openbare verslagen werden aangevuld. Omdat de beslissing van de rechter-commissaris de bovengenoemde crediteuren niet tevreden stemde, zijn zij vervolgens in beroep gegaan.³⁵ De rechtbank meent dat de crediteuren een zeker recht op informatie hebben, hoewel dat recht niet met zoveel woorden in de wet is vermeld. Telkens zal, alle omstandigheden in aanmerking genomen, moeten worden bezien of de verlangde informatie van dien aard is, dat de crediteuren deze in redelijkheid nodig hebben om van hun rechten met betrekking tot het beheer van de boedel gebruik te kunnen maken. Het merendeel van de verzoeken om informatie wordt afgewezen. Verder bepaalt de rechtbank dat de rechter-commissaris in beginsel kan

worden verzocht aan curatoren een bevel te geven omtrent de inhoud en de inrichting van het openbaar verslag. In onderhavige kwestie hebben de crediteuren onvoldoende toegelicht waarom de verslagen, buiten de aanvulling die de rechter-commissaris reeds heeft bevolen, niet voldoen aan de eisen die daaraan moeten worden gesteld. De rechtbank overweegt daarbij dat in acht dient te worden genomen dat het openbaar verslag ertoe dient de schuldeisers en geïnteresseerde derden een globaal inzicht te geven in ontwikkeling en de stand van de boedel. Het openbaar verslag dient niet als een volledige verantwoording van de afwikkeling van de boedel. Die verantwoording zijn curatoren verschuldigd aan de rechter-commissaris die met het toezicht op het beheer en vereffening van de failliete boedel is belast.

Kern van een ander geschil is de vraag of een curator als zodanig in verband met zijn onderzoek naar geld-, diensten- en goederenstromen tussen de gefailleerde vennootschap en haar niet-gefaillieerde (klein)dochtervennootschappen recht heeft op onbeperkte inzage in de administratie van die (klein)dochtervennootschappen.³⁶ Naar het oordeel van de voorzieningenrechter van de Rechtbank Breda bestaat voor een zo vergaand recht van de curator geen wettelijke basis. Ook de stelling van de curator, die daarbij een beroep doet op analoge toepassing van art. 3:15j BW,

25 Hof Amsterdam 8 januari 2004, *Nieuwsbrief TvI* 2004/3, p. 24.

26 HR 9 juni 1995, NJ 1996, 213.

27 Rechtbank Arnhem 18 februari 2004, JOR 2004/120.

28 Rechtbank Arnhem 21 januari 2004, JOR 2004/250.

29 HR 9 april 2004, JOR 2004/181.

30 HR 19 december 2003, NJ 2004, 293, JOR 2004/61.

31 Hof 's-Hertogenbosch 4 mei 2004, JOR 2004/255.

32 Rechtbank Arnhem 21 juli 2004, JOR 2004/333.

33 *Advocatenblad* 2004, p. 348.

34 Hof Amsterdam 15 januari 2004, JOR 2004/62.

35 Rechtbank Amsterdam 7 april 2004, NJ 2004, 529, JOR 2004/180.

36 Voorzieningenrechter Rechtbank Breda 2 februari 2004, JOR 2004/90.

dat het door hem gevorderde noodzakelijk is voor een behoorlijke taakvervulling van zijn rol als curator vormt daartoe onvoldoende grondslag. In beginsel kan de curator de benodigde informatie slechts verkrijgen door het onderzoeken van de administraties van de gefailleerde vennootschappen. De voorzieningenrechter oordeelt echter dat als de curator van de gefailleerde vennootschappen gebrekkige en onvolledige informatie verkrijgt hij toch voldoende belang kan hebben om ook inzage te verkrijgen in de rekening-courantverhoudingen bezien vanuit de positie van de niet-gefaillieerde (klein)dochtervennootschappen.³⁷

Ten slotte heeft het hof nog een arrest gewezen met betrekking tot de verschuldigdheid van vastrecht door een curator. Het hof oordeelde dat een curator in casu niet kon worden aangemerkt als natuurlijk persoon in de zin van art. 2 lid 3 sub d Wet tarieven in burgerlijke zaken.³⁸ Bepalend voor het vastrecht is de staat van de rechthebbenden op de failliete boedel, die de curator vertegenwoordigt. In casu waren dat de failliete boedels van diverse rechtspersonen.

ENQUÊTEPROCEDURE

In een uitspraak van 5 januari 2004 oordeelde de Ondernemingskamer dat een failliete moedervennootschap niet-ontvankelijk is in haar enquêteverzoek voorzover zich dat richt tegen de curator q.q. als bestuurder van haar dochtervennootschap.³⁹ Een enquêteonderzoek betreft het beleid en de gang van zaken van de rechtspersoon. Een verzoek tot het bevelen van een onderzoek naar de gedragingen van natuurlijke personen die deel uitmaken van organen van de rechtspersoon valt gezien art. 2:344 BW processueel buiten het bereik van het recht van enquête. In dezelfde zaak oordeelde de Ondernemingskamer dat de failliete rechtspersoon ook zonder medewerking en instemming van de curator bevoegd is een onderzoek naar het beleid en de gang van zaken van haar dochtervennootschap te verzoeken. Het faillissement leidt er niet toe dat een failliete rechtspersoon de hem ingevolge art. 2:346 onder b BW toekomende bevoegdheid verliest.

FAILLIETVERKLARING

Op vordering van een curator is met succes de holding én de bestuurder van de holding in privé aansprakelijk gesteld voor het boedeltekort. Vervolgens gaat de holding ook failliet en verzoekt de curator van de holding het faillissement van de bestuurder in privé. Het boedeltekort in het faillissement van de holding wordt in hoofdzaak gevormd door het verschuldigde bedrag aan de dochtervennootschap op grond van bovengenoemde procedure. Ondanks de nauwe samenhang van de vorderingen is er sprake van pluraliteit van schuldeisers. De Hoge Raad oordeelt dat het hof een te strenge maatstaf heeft aangelegd bij de afwijzing van het faillissementsverzoek en verwijst de zaak terug.⁴⁰

In een arrest van 12 maart 2004 heeft de Hoge Raad herhaald dat voor faillietverklaring van een schuldenaar dient te worden vastgesteld dat de schuldenaar verkeert in de toestand dat hij heeft opgehouden te betalen en dat voor de vaststelling of de schuldenaar in deze toestand verkeert pluraliteit van schuldeisers een noodzakelijke, zij het niet voldoende voorwaarde is.⁴¹ Het oordeel van het hof dat de steunvorderingen niet in aanmerking konden worden genomen op de enkele grond dat ten aanzien van deze vorderingen niet is komen vast te staan dat verweerder in cassatie daadwerkelijk verkeerde in de toestand te hebben opgehouden te betalen, geeft derhalve blijk van een onjuiste rechtsopvatting.

Ook in het arrest van de Hoge Raad van 15 oktober 2004 stond de pluraliteit van schuldeisers ter discussie.⁴² In dit arrest herhaalde de Hoge Raad nogmaals vorengenoemd standpunt omtrent pluraliteit van schuldeisers. De Hoge Raad handhaafde de afwijzing van het verzoek tot faillietverklaring nu niet kon worden vastgesteld dat sprake was van pluraliteit van schuldeisers, dan wel dat schuldenaar verkeerde in de toestand dat zij had opgehouden te betalen.

Rechtbank 's-Gravenhage⁴³ en Hof Arnhem⁴⁴ stonden voor de vraag of een vordering van het College Zorgverzekeraars (CZV) kon dienen als steunvordering van een faillissementsaanvraag van het UWV. De rechtbank en het hof oordeelde dat het CZV

in de gegeven omstandigheden is aan te merken als zelfstandig crediteur, dan wel economisch gerechtigde, ten aanzien van de op grond van de Ziekenfondswet verschuldigde premies. Ondanks het feit dat deze premies door het UWV worden geïnd, heeft het CZV rechtspersoonlijkheid en een zelfstandige vordering op de schuldenaar.

Een curator ging in verzet tegen een faillietverklaring van iemand die reeds eerder failliet was verklaard.⁴⁵ De rechtbank oordeelde dat de curator een belanghebbende is in de zin van art. 10 Fw. Het faillissement werd vernietigd nu was gebleken dat de aanvraag niet voldeed aan de wettelijke eisen, aangezien er niet was aangetoond dat er voldoende baten waren om de boedelkosten te bestrijden. De faillissementskosten kwamen ten laste van de schuldenaar en niet van de aanvrager, omdat enerzijds de rechtbank van mening is dat van de aanvrager in redelijkheid niet gevergd had kunnen worden te onderzoeken of de schuldenaar binnen een tijdsbestek van drie jaren eerder failliet is geweest en anderzijds het op de weg van de schuldenaar had gelegen om ex art. 18 Fw verweer te voeren.

GEFAILLEERDE

Het hof oordeelde dat tijdens het faillissement geen lijfswang ten uitvoer kan worden gelegd met betrekking tot alimentatietermijnen ontstaan vóór datum faillietverklaring.⁴⁶ Ingevolge art. 33 Fw heeft het vonnis van faillietverklaring tot gevolg dat de tenuitvoerlegging op enig deel van het vermogen een einde neemt en dat geen vonnis bij lijfswang ten uitvoer kan worden gelegd. Indien de schuldenaar zich in gijzeling bevindt, wordt hij daaruit ontslagen. De alimentatievordering moet, net als alle andere vorderingen, ter verificatie worden aangemeld. De uitzondering van art. 33 lid 4 Fw geldt volgens het hof slechts voor lijfswang bevolen en gijzeling toegepast voorafgaande aan het faillissement voor maandelijkse alimentatietermijnen die zijn vervallen voor het faillissement.

HUUR

In het arrest-Circle Vastgoed⁴⁷ oordeelde de Hoge Raad, met verwijzing naar de arresten

De Ranitz q.q./Ontvanger⁴⁸ en Frima q.q./Blankers,⁴⁹ dat de ontruimingsverplichting die is ontstaan als gevolg van de opzegging van een huurovereenkomst door de curator een boedelschuld is. De verplichting is ontstaan als gevolg van een door de curator ten behoeve van de boedel verrichte rechtshandeling en is derhalve een boedelschuld. Dit wordt niet anders doordat de desbetreffende verplichting mede haar grond vindt in een al voor de faillietverklaring bestaande rechtsverhouding. Rechtbank 's-Gravenhage lijkt eerder in 2004 nog een hiervan afwijkend vonnis te hebben gewezen.⁵⁰

INTERNATIONALE ASPECTEN

Het 'centrum van de voornaamste belangen' dient volgens de considerans van de Europese Insolventieverordening ('IVO') overeen te komen met de plaats waar de schuldenaar gewoonlijk het beheer over zijn belangen voert en die daardoor als zodanig voor derden herkenbaar is. Gaat het om een rechtspersoon, dan is dat centrum van de voornaamste belangen ingevolge art. 3 IVO de plaats van zijn statutaire zetel, behoudens tegenbewijs. Ten aanzien van natuurlijke personen is een dergelijk vermoeden echter niet in de IVO opgenomen. De Hoge Raad oordeelt ten aanzien van natuurlijke personen dan ook dat niet uit de tekst van de bepaling, noch uit de considerans, blijkt dat de gewone verblijfplaats als centrum van de voornaamste belangen in de zin van art. 3 IVO heeft te gelden.⁵¹

De 'Eurofood-perikelen' zorgen voor nogal wat beroering op het Europese insolventieveld. Op 27 januari 2004 is in Ierland het faillissement aangevraagd van de Ierse vennootschap Eurofood IFSC Ltd. ('Eurofood') een dochter van Parmalat SpA. Naar Iers recht

kan in de periode tussen de aanvraag en de behandeling door de rechter een voorlopige curator worden benoemd. Voordat de werkelijke behandeling van de faillissementsaanvraag in Ierland plaatsvond werd Eurofood ook in Italië onderworpen aan een insolventieprocedure. In zijn uitspraak van 20 februari 2004 overwoog de rechter in Italië dat het centrum van de voornaamste belangen van Eurofood in Italië was gelegen. Naar aanleiding hiervan kwam de vraag naar voren of de benoeming van de voorlopige curator door de Ierse rechter dient te worden aangemerkt als de opening van een hoofdprocedure. Is dat het geval dan had de Italiaanse rechter de Ierse uitspraak moeten erkennen en zou hij alleen een secundaire procedure kunnen openen. Om te kunnen oordelen of de procedure eerst in Ierland of eerst in Italië is geopend en waar het centrum van de voornaamste belangen is gelegen, heeft de Irish Supreme Court prejudiciële vragen gesteld aan het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen.⁵² De 'Opinion' van de Advocaat-Generaal bij het Hof is inmiddels uitgebracht:⁵³ hij is van oordeel dat de handelingen van de Ierse rechter hebben te gelden als opening van de hoofdprocedure.

In art. 27 IVO is bepaald dat de secundaire insolventieprocedure één van de in bijlage B bij de IVO genoemde procedures moet zijn. Dit betreffen voor Nederland het faillissement en de schuldsanering natuurlijke personen. Verlening van surseance van betaling als secundaire insolventieprocedure is rechtens niet mogelijk. In dit kader heeft de Rechtbank 's-Hertogenbosch bepaald dat het bij het openen van een secundaire insolventieprocedure niet van belang is om welke van de insolventieprocedures het in de hoofdprocedure gaat.⁵⁴ Gaat het in de hoofdproce-

dure om een surseance van betaling dan staat dat volgens de rechtbank niet in de weg aan de opening van een secundaire liquidatieprocedure.

In navolging van eerdere jurisprudentie van het Hof 's-Hertogenbosch⁵⁵ en de Rechtbank Rotterdam⁵⁶ komt ook de Rechtbank Maastricht tot de conclusie dat als verrekening volgens de lex concursus niet is toegestaan, een beroep op verrekening toch moet worden gehonoreerd indien dit overeenkomstig de voorwaarden van de lex causae wel mogelijk is.⁵⁷ Onder de lex causae zijn volgens de rechtbank mede begrepen de bepalingen uit het insolventierecht.

Volgens art. 10 van de IVO worden de gevolgen van een insolventieprocedure voor arbeidsovereenkomsten uitsluitend beheerst door het recht van de lidstaat dat op de arbeidsovereenkomst van toepassing is. Een Engelse 'administration' moet worden vergeleken met een surseance zodat bij een arbeidsovereenkomst beheerst door Nederlands recht de Administrator in de hoofdprocedure gebonden is aan de Nederlandse regelgeving bij een surseance. Een curator benoemd in een daaropvolgende secundaire procedure in Nederland is bevoegd de arbeidsovereenkomsten met werknemers op de voet van art. 40 Fw op te zeggen (behoudens misbruik).⁵⁸ Het bepaalde in art. 27 IVO doet aan die bevoegdheid van de curator niet af aangezien daarmee slechts ten aanzien van goederen wordt vastgesteld dat de gevolgen van het faillissement alleen gelden voor goederen die zich in Nederland bevinden.

De Rechtbank Arnhem oordeelt dat naar Nederlands faillissementsrecht erfelijke aanspraken, ook al bevinden deze zich in het buitenland, tot de failliete boedel behoren,

37 Voorzieningenrechter Rechtbank Breda 2 maart 2004, JOR 2004/90.

38 Hof Amsterdam 19 september 2002, JOR 2004/175.

39 Hof Amsterdam (OK) 5 januari 2004, JOR 2004/42.

40 HR 5 maart 2004, JOR 2004/150.

41 HR 12 maart 2004, NJ 2004, 321, JOR 2004/151; zie ook HR 18 januari 2002, NJ 2002, 146, JOR 2002/77.

42 HR 15 oktober 2004, JOR 2004/337.

43 Rechtbank 's-Gravenhage 31 maart 2004, JOR 2004/179.

44 Hof Arnhem 5 augustus 2004, JOR 2004/289.

45 Rechtbank Zwolle 28 april 2004, JOR 2004/254.

46 Hof 's-Hertogenbosch 9 december 2003, NJ 2004, 346, JOR 2004/84.

47 HR 18 juni 2004, NJ 2004/617, JOR 2004/221.

48 HR 28 september 1990, NJ 1991, 305.

49 HR 12 november 1993, NJ 1994, 229.

50 Rechtbank 's-Gravenhage 4 februari 2004, JOR 2004/146.

51 Hoge Raad 9 januari 2004, JOR 2004/87.

52 Irish High Court 23 maart 2004, JOR 2004/211 en Irish Supreme Court 27 juli 2004, JOR 2004/287.

53 Zie www.globalturnaround.com, onder 'cases'.

54 Rechtbank 's-Hertogenbosch 16 juni 2004, JOR 2004/213.

55 Hof 's-Hertogenbosch 28 november 2002, JOR 2003/100.

56 Rechtbank Rotterdam 12 december 2002, JOR 2003/101.

57 Rechtbank Maastricht 14 juli 2004, JOR 2004/285.

althans daaraan ten goede dienen te komen.⁵⁹ De vraag of de Nederlandse curator zelfstandig aanspraak kan maken op de nalatenschap in Oostenrijk hangt bij gebreke van een toepasselijk verdrag (de IVO is pas na datum faillissement in werking getreden) af van het recht van Oostenrijk. Nu de curator volgens het recht van Oostenrijk geen rechtshandelingen kan verrichten tot het opvorderen van hetgeen de boedel rehtens toekomt, heeft hij er belang bij om te vorderen dat de failliet veroordeeld wordt tot het, met dwangvertegenwoordiging, verrichten van rechtshandelingen om aanspraken op zijn aandeel in de Oostenrijkse nalatenschap te effectueren.

Uit de Europese Insolventieverordening noch uit de wettelijke regelingen inzake de wettelijke schuldsaneringsregeling volgt dat bij toelating alleen Nederlandse schulden moeten worden meegenomen.⁶⁰

MISBRUIK FAILLISSEMENT

De Hoge Raad⁶¹ bevestigt een eerdere uitspraak van het hof⁶² waaruit bleek dat een vordering uit hoofde van onrechtmatige daad soelaas kan bieden voor een werknemer bij misbruik van het faillissementsrecht. Het hof stelde vast dat het aanvragen van het faillissement door de enig (in)direct bestuurder en aandeelhouder onder de daargenoemde

omstandigheden onrechtmatig was jegens de (enige) werknemer. Volgens de Hoge Raad geeft het oordeel van het hof geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting. Het oordeel van het hof moet aldus worden begrepen dat het faillissement weliswaar door de vennootschap zelf is aangevraagd, doch dat een en ander geheel in gang is gezet door, en voor rekening moet komen van, haar bestuurder die de zeggenschap in de vennootschap had.

Rechtbank 's-Gravenhage ging niet over tot vernietiging van een faillissement.⁶³ De rechtbank stelde vast dat gefailleerde daadwerkelijk in de toestand verkeerde dat zij was opgehouden te betalen. Het aanvragen van het eigen faillissement was de enige uitweg nadat de kantonrechter het ontbindingsverzoek voor negen arbeidsovereenkomsten had afgewezen. Wat betreft het opzeggen van het krediet door de moedermaatschappij, dan wel het weigeren om verder krediet te verstrekken, geldt dat niet geveerd kon worden dat de moedermaatschappij anders zou hebben gehandeld.

In de situatie dat een derde het faillissement had aangevraagd deed de schuldenaar een beroep op misbruik van de bevoegdheid tot het doen van een faillissementsaanvraag omdat de aanvrager niet instemde met een buitengerechtelijk saneringsvoorstel.⁶⁴ De

voorzieningenrechter overweegt dat medewerking aan een buitengerechtelijk akkoord met intrekking van de faillissementsaanvraag alleen kan worden toegewezen indien elk (redelijk) belang aan de zijde van aanvragers ontbreekt om niet akkoord te gaan met het saneringsvoorstel en in plaats daarvan het faillissement aan te vragen. Het is in casu niet volstrekt evident dat elk gerechtvaardigd belang ontbreekt en de voorzieningenrechter weigert dan ook het gevorderde. ●

58 Rechtbank 's-Hertogenbosch 24 juni 2004, JOR 2004/214.

59 Rechtbank Arnhem 21 januari 2004, NJF 2004, 220, JOR 2004/145.

60 HR 19 maart 2004, TVI 2004/4, p. 39.

61 HR 28 mei 2004, JOR 2004/216.

62 Hof 's-Hertogenbosch 10 januari 2002 en 17 oktober 2002, JOR 2002/235, zie ook Kroniek Insolventierecht 2002, *Advocatenblad* 2003, p. 704.

63 Rechtbank 's-Gravenhage 3 juni 2004, JOR 2004/217.

64 Voorzieningenrechter Rechtbank Arnhem 20 april 2004 en 16 juni 2004, JOR 2004/253.

«JIN», uw praktische richting in uitspraken Eén abonnement, alle informatie

Redactie:

prof. mr. drs. M.R. Bruning
mr. M.A.J.G. Janssen
prof. mr. A.I.M. van Mierlo
mr. J. Silvis
mr. J.W.H. van Wijk
prof. mr. W.A. Zondag
mr. dr. E.E.G. Gepken-Jager (red. secr.)
mr. S.N. de Valk (red. secr.)

Online + e-mailattendering + tijdschrift :
Dagelijkse online, wekelijkse e-mailattendering,
maandelijks tijdschrift

Bestelcode: JIN

Prijs: € 499,- per jaar

**Neem nu een
proefabonnement
en ontvang «JIN»
4 maanden gratis!**

Met *Jurisprudentie in Nederland* beschikt u over een uniek product. «JIN» geeft u een voorsprong in kennis. Snelle publicatie van uitspraken met praktijkgerichte annotaties die direct bruikbaar zijn binnen uw rechtspraak.

Een abonnement op «JIN» bestaat uit:

- 1 Online JIN.nl, uw dagelijkse voorbereiding op zaken**
Snel en gemakkelijk zoeken in de meest actuele uitspraken en in het JIN-archief.
- 2 Tussentijdse e-mailattendering, uw wekelijkse update**
- 3 Tijdschrift JIN, uw maandelijkse overzicht van de meest relevante uitspraken**
Houvast in relevante uitspraken. Per jaar de 500 meest relevante uitspraken uit alle rechtsgebieden, inclusief samenvatting. Grotendeels geannoteerd.

Waarom kiezen voor «JIN»?

- Alle informatie in één abonnement door middel van online, e-mailattendering en tijdschrift
- Een selectie van de meest relevante uitspraken uit de belangrijkste rechtsgebieden
- Actueler en goedkoper dan de concurrentie
- Uitspraken voorzien van praktijkgerichte annotaties (ca. 30%) en samenvattingen

Kijk voor meer
informatie of het plaatsen
van een bestelling op
www.jin.nl.

de snelste link naar uw vakgebied

Sdu UITGEVERS

De curator aan banden

Georg van Daal
advocaat te Utrecht¹

Curatoren hebben de laatste jaren verscheidene keren getracht hun bevoegdheden exclusief te maken en op te rekken. Zo wilde een curator derden op grond van onrechtmatige daad aanspreken voor schades van slechts bepaalde soorten crediteuren van de failliet. De HR besliste september jl. anders, tot genoegen van Georg van Daal.

In de arresten Peeters q.q./Gatzen² en verder onder andere Nimox/Van den End q.q.³ heeft de Hoge Raad bepaald dat een curator een derde mag aanspreken voor de schade die deze op onrechtmatige wijze heeft toegebracht aan de gezamenlijke schuldeisers van de failliet, ook al komt een dergelijke vordering niet aan de gefailleerde zelf toe. Dat is – zacht gezegd – vreemd, want daarmee kan de curator een recht uitoefenen dat in principe niet tot de boedel van zijn failliet behoort. De eventuele opbrengst van een dergelijke vordering loopt door de boedel, wat tot de onhandige consequentie kan leiden dat de verzamelde concurrente crediteuren ondanks een eventueel succes van de curator helemaal niets ontvangen uit de boedel. Het totaal van de boedelschulden in het faillissement kan namelijk hoger zijn dan het, mede als gevolg van een succesvolle onrechtmatigedaadsactie, gerealiseerde actief.

Curatoren zouden geen curatoren zijn, als zij niet hadden gepoogd de door de Hoge Raad aangereikte vinger tot een hand te maken. Zij hebben geprobeerd hun bevoegdheden in dit opzicht enerzijds exclusief te maken en anderzijds op te rekken. Zo wilden curatoren een exclusieve positie bereiken door te bepleiten dat een individuele crediteur náást een voor de verzamelde crediteuren optredende curator niet bevoegd zou zijn zijn schade wegens onrechtmatige daad op een derde te verhalen. Daaraan is door de Hoge Raad een einde gemaakt in de arresten Sobi/Hurks II⁴ en Jachthaven Neptunus I.⁵ Een crediteur mag dus naast de curator zelfstandig optreden uit hoofde van onrechtmatige

daad tegen dezelfde partij. Daarnaast hebben curatoren hun bevoegdheden willen oprekken door derden op grond van onrechtmatige daad aan te spreken voor schades van slechts bepaalde soorten crediteuren van de failliet, bijvoorbeeld obligatiehouders, of crediteuren wier vorderingen dateren van na een bepaalde datum, in plaats van alle crediteuren van de failliet gezamenlijk. Over deze materie bestond tot voor kort nog geen beslissend arrest van de Hoge Raad.

In de lagere rechtspraak was het eerst lang een uitgemaakte zaak dat een curator slechts voor de gezamenlijke schuldeisers kan optreden, en niet voor één crediteur⁶ of voor crediteuren wier vorderingen van na een bepaalde datum dateren.⁷ In de literatuur is met verve betoogd dat dat in elk geval anders zou moeten zijn als er bepaalde groepen van crediteuren gelijkelijk zouden zijn benadeeld door een derde. Daaraan zijn als redenen ten grondslag gelegd dat de Faillissementswet hier en daar de curator ook taken toebedeelt ten behoeve van één crediteur,⁸ en verder vooral argumenten van doelmatigheid, zoals een betere kennis- en uitgangspositie van de curator en het voorkomen van dubbel procederen. De curator zou dan binnen zijn

boedel ten behoeve van de groep waarvoor hij optreedt een apart fonds moeten creëren, waaruit die groep crediteuren, na omslag van de faillissementskosten, bij voorrang zouden kunnen worden voldaan.⁹ Het is mede langs deze weg van doelmatigheid en daarnaast wegens het nuttig effect voor de overige crediteuren dat in het hier verder te bespreken geval het gerechtshof de vordering van een curator toeweest, tegen een derde ingesteld namens de crediteuren van een failliet wier vorderingen van na een bepaalde datum dateerden.¹⁰

Wat was er gebeurd in het onderhavige geval? Eigenlijk was de zaak simpel. Een enig bestuurder, tevens enig aandeelhouder zag zijn bedrijf te gronde gaan. Het staat vast dat hij op 31 juli 1998 wist dat het bedrijf niet meer te redden was. Dat was onder andere vervelend omdat er een bankschuld bestond, waarvoor hij tot een bepaald maximum aansprakelijk was uit hoofde van privé-borgstelling. Op advies van een derde heeft hij in de maand augustus 1998 bewust de onderneming voortgezet, de vennootschap nieuwe schulden laten maken, alle debiteuren geïnd en geen crediteuren meer betaald. Het beleid had succes: de bankstand veranderde

*Curatoren zouden geen curatoren zijn, als zij
niet hadden gepoogd de door de Hoge
Raad aangereikte vinger tot een hand te maken*

van bijna twee ton guldens negatief in een creditsaldo. De bestuurder kreeg zijn borg terug en de verpanding van zijn levensverzekeringspolis werd ongedaan gemaakt. Op het eerste gezicht – welk gezicht overigens meestal te haastig is – zou je dan zeggen dat de individuele schuldeisers van na 31 juli 1998 op grond van vaste jurisprudentie¹¹ rechtstreekse vorderingen uit hoofde van bestuurdersaansprakelijkheid hadden kunnen instellen. Of dat is gebeurd, vertelt het verhaal niet. De curator sprak de bestuurder aan uit hoofde van onrechtmatige daad, gepleegd tegen de schuldeisers van de failliet voor hun vorderingen van ná 31 juli 1998. De curator stelde dat hij de eventuele opbrengst van deze vordering buiten de normale faillissementsuitdeling om, na aftrek van kosten, ten goede wilde laten komen van de schuldeisers van ná

31 juli 1998. De rechtbank maakte daarmee korte metten: een curator kan alleen namens de gezamenlijke schuldeisers optreden. Het gerechtshof dacht daar anders over en wees de vordering van de curator alsnog toe.

Het hof stelt eerst vast dat de bestuurder onrechtmatig had gehandeld jegens de schuldeisers van ná 31 juli 1998. Dan stelt het hof dat het instellen van deze vordering juist tot het takenpakket van de curator als belangenbehartiger van de gezamenlijke crediteuren behoort, omdat als hij zou winnen, daardoor een aanmerkelijk aantal – ook preferente – crediteuren uit het aparte fonds van de curator zou worden betaald. Daardoor zou het totaal passief van de failliet aanmerkelijk afnemen. Gevolg daarvan zou zijn dat de gezamenlijke schuldeisers een grotere

uitkering uit de uiteindelijke faillissementsuitdeling zouden kunnen ontvangen. In zijn aan het hier besproken arrest van de Hoge Raad voorafgaande conclusie onderschrijft Advocaat-Generaal Timmermans de visie van het Gerechtshof geheel. Hij voegt daar nog, net als de hiervoor genoemde literatuur, een serie doelmatigheidsoverwegingen aan toe. Die komen er op neer dat een curator beter geëquipeerd zou zijn dan een individuele schuldeiser om vorderingen – zoveel mogelijk in gebundelde vorm – aanhangig te maken.¹² Tot en met de conclusie van de Advocaat-Generaal zag het er dus goed uit voor de in cassatie overigens niet-verschenen curator.

De Hoge Raad volgt de Advocaat-Generaal niet.¹³ Integendeel, de Hoge Raad zet vrij kort en vrij streng neer dat een curator echt alleen namens de gezamenlijke crediteuren van een failliet mag optreden uit hoofde van een jegens hen allen door een derde gepleegde onrechtmatige daad. De opbrengst van een dergelijke actie valt, net als bijvoorbeeld de opbrengst van een actio pauliana, geheel in de boedel en valt de gezamenlijke schuld-

*De taakinvulling van de curator, met zijn
vérstrekkende wettelijke bevoegdheden,
moet zo beperkt mogelijk worden ingevuld*

Op zoek naar rechtspraak voor het Notariaat?

U bent dagelijks voorzien van de meest actuele jurisprudentie met **Notamail** en **Notafax** van Sdu Uitgevers!

Maar liefst 60% van de artikelen in **Notamail** en **Notafax** behandelt relevante én actuele jurisprudentie. Daarnaast komen wetgeving en actualiteiten uitgebreid aan bod.

Per e-mail, per fax of allebei? De keus is aan u!

U kunt uw informatie ontvangen per e-mail of per fax of allebei.

De keus is geheel aan u. Met **Notamail** ontvangt u uw informatie rond 8.00 uur in uw mailbox. En de fax ligt elke werkdag klaar als u op kantoor komt. De berichten zijn nooit langer dan één A4 dus u bent in één oogopslag op de hoogte.

De vakredactie brengt u op de hoogte van ontwikkelingen op het gebied van:

IB, Successiewet, omzetbelasting, erfrecht, huwelijksvermogensrecht, agrarisch recht, vennootschapsrecht en levensverzekeringen.

Notafax en/of Notamail

Prijs: €985,- per jaar, excl. BTW
Verschijnt elke werkdag

Een maand gratis proberen?

Stuur een mail naar mevr. Faiza Berrich:
f.berrich@sdu.nl

Kijk voor meer informatie en voor uw bestelling ook op www.sdu.nl of bel met Sdu Klantenservice (070) 378 98 80

de snelste link naar uw vakgebied

Sdu UITGEVERS

VAN EDE & PARTNERS
PERSOONLIJKE ONTWIKKELING EN INZETBAARHEID

toonaangevend in
OUTPLACEMENT
COACHING
LOOPBAANBEGELEIDING

AMSTERDAM 020 673 40 39, ARNHEM 026 364 41 11, BEETSTERZWAAG 0512 473 300, BREDA 076 565 65 09,
EINDHOVEN 040 245 72 20, ENSCHEDE 053 433 80 21, GRONINGEN 050 312 34 85, DEN HAAG 070 351 40 11,
MAASTRICHT 043 325 76 51, ROTTERDAM 010 412 00 22, ZEIST 030 693 24 46, ZWOLLE 038 421 02 88.

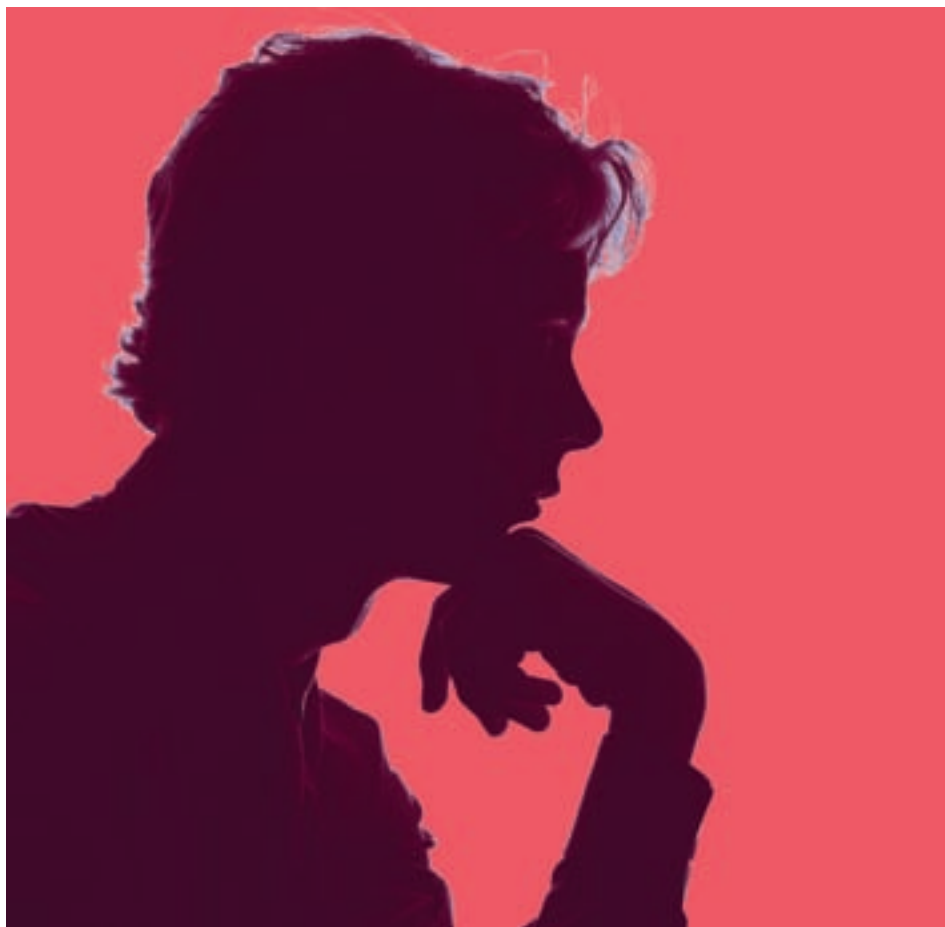
www.vanede.nl

mr. Sonja Meijer

juridisch medewerker ressortsparket Den Haag

Sinds anderhalf jaar kunnen de kosten van de raadsman niet worden gevorderd als advocaat en cliënt na afloop van de zaak met elkaar afspreken dat de een de ander op gekozen, betalende basis heeft bijgestaan. Door nieuwe wetgeving is sinds 1 augustus jl. nu ook het recht op schadevergoeding vervallen indien de toevoeging vóórdat de zaak is afgelopen wordt ingetrokken of beëindigd. En dat is niet altijd even billijk, aldus S. Meijer.

Vergoeding van kosten raadsman in

De mogelijkheden voor een gewezen verdachte om 'de kosten van een raadsman' (art. 591a lid 2 Sv, hierna te noemen: kosten raadsman) na het einde van de strafzaak terug te vorderen, zijn een stuk beperkter geworden door de invoering van het nieuwe art. 44a Wet op de rechtsbijstand (Wrb).¹ Het artikel luidt:

'1. Indien een verdachte in een strafzaak is bijgestaan door een raadsman die op het moment van de verlening van rechtsbijstand is toegevoegd, wordt met uitzondering van de vergoeding van de eigen bijdrage, geen kostenvergoeding van een raadsman als bedoeld

in art. 591a, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering toegekend, tenzij de toevoeging, anders dan na een daartoe ingediende aanvraag, wordt ingetrokken of beëindigd.

2. In het geval op last van de rechter een raadsman is toegevoegd, wordt overeenkomstig het eerste lid geen kostenvergoeding toegekend, indien de toevoeging op of na de uitspraak van de rechter na een daartoe ingediend verzoek van de verdachte bij de rechterlijke instantie die een last heeft verstrekt, wordt ingetrokken of beëindigd.'

Het artikel is bijzonder onduidelijk gefor-

muleerd en voor verschillende uitleg vatbaar. Kern is dat een gewezen verdachte geen recht heeft op een vergoeding van de kosten raadsman indien de verdachte is bijgestaan door een raadsman op basis van een toevoeging die niet, althans niet tijdig, is ingetrokken of beëindigd.

DURE AFSPRAAK

De wetswijziging volgt na de uitspraak van de Hoge Raad van 15 juni 2004 waarmee een einde is gemaakt aan de praktijk van de voorwaardelijke toevoeging.² De Hoge Raad heeft in dit – op een vordering tot cassatie in het belang der wet gewezen – arrest bepaald dat het niet verenigbaar is met het rechtsbijstandssysteem van Sv dat de raadsman die in een strafzaak aan verdachte was toegevoegd nadat de strafzaak is geëindigd, alsnog als gekozen raadsman komt te gelden. De Hoge Raad oordeelde dat de wet niet voorziet in de mogelijkheid van een voorwaardelijke toevoeging in deze zin dat de toevoeging komt te vervallen indien de gewezen verdachte, nadat de zaak is geëindigd, in aanmerking komt voor toekenning van een vergoeding op voet van art. 591a, tweede lid, Sv. Met andere woorden: de raadsman en zijn cliënt kunnen na afloop van de zaak niet alsnog met elkaar afspreken dat de een de ander op gekozen, betalende basis heeft bijgestaan. Dat wil zeggen: zij kunnen dit wel afspreken, maar de kosten van de raadsman kunnen in dat geval niet worden gevorderd op grond van art. 591a Sv. Het nieuwe art. 44a Wrb gaat nog een stap verder.

WIJZE VAN TOEVOEGING

Het verschil tussen het eerste en het tweede lid van art. 44a Wrb zit in de wijze van toevoeging. Het eerste lid ziet op de toevoeging

strafzaken

op verzoek, het tweede op de ambtshalve toevoeging. Op verzoek van de verdachte wordt hem een raadsman toegevoegd, wanneer hij – anders dan krachtens een bevel tot inverzekeringstelling – rechtens van zijn vrijheid is beroofd en een vervolging tegen hem is aan-

gevangen.³ Het gaat hierbij bijvoorbeeld om verdachten die niet in de zaak waarin zij worden vervolgd in voorlopige hechtenis zitten, maar in een andere zaak, of om verdachten die een vrijheidsstraf uitzitten of op andere gronden van hun vrijheid zijn beroofd.⁴ Daarnaast kan op verzoek van verdachte een raadsman worden toegevoegd in alle gevallen waarin niet in een ambtshalve toevoeging is

ger beroep is ingesteld tegen het eindvonnis en de voorlopige hechtenis tegen verdachte is bevolen.⁷ Ten aanzien van jeugdigen geldt een andere, ruimere toevoegingsregeling.⁸

Het moment waarop de toevoeging kan worden ingetrokken of beëindigd met behoud van het recht op schadevergoeding van de kosten raadsman, verschilt ingevolge art. 44a Wrb in geval de toevoeging op verzoek is gedaan, dan wel ambtshalve. Heeft verdachte een toevoeging aangevraagd, dan kan hij slechts op deze keuze terugkomen en kiezen voor bijstand door een gekozen, betaalde raadsman voordat daadwerkelijke rechtsbijstand is verleend. Naar aanleiding van vragen van de verschillende fracties met betrekking tot het wetsvoorstel is getracht dit te verduidelijken: de verdachte houdt zijn recht op schadevergoeding zolang geen daadwerkelijke rechtsbijstand is verleend. Op het moment dat rechtsbijstand wordt verleend, heeft de verdachte klaarblijkelijk

zienlijk later. De verdachte houdt zijn recht op schadevergoeding in dat geval zolang de toevoeging maar vóór de uitspraak van de rechter op verzoek van de verdachte wordt ingetrokken.

De ratio van dit verschil is dat een verdachte die ambtshalve een raadsman krijgt toegevoegd zich niet altijd bewust hoeft te zijn van het bestaan van de toevoeging. Bij de toevoeging op verzoek van de verdachte ligt dit anders. De verdachte heeft dan kennelijk al besloten om op basis van de toevoeging te procederen. Deze keuze kan later niet meer gewijzigd worden, in die zin dat zijn recht op schadevergoeding van de kosten raadsman vervalt indien hij op een later moment besluit zich alsnog te laten bijstaan door een gekozen raadsman.

TOEVOEGING OP VERZOEK

Wat zijn nu de concrete gevolgen van art. 44a Wrb in de verschillende situaties?

In het eerste voorbeeld is de verdachte aangehouden op verdenking van rijden onder invloed, een feit waarvoor geen voorlopige hechtenis is toegelaten. Verdachte is na het ophouden voor verhoor op vrije voeten gesteld. Hij is gedagvaard en heeft besloten zich te laten bijstaan door een raadsman. Op verzoek van verdachte is een toevoeging aangevraagd en afgegeven. Halverwege de procedure, in elk geval nadat de raadsman daadwerkelijke rechtsbijstand had verleend, wint verdachte ineens de jackpot. Met zoveel geld op zak besluit de verdachte dat hij zich liever op betalende basis laat bijstaan door zijn raadsman en spreekt met zijn raadsman af dat deze hem voor het verdere verloop van de procedure als gekozen, betaalde raadsman bijstaat. Dit heeft echter tot gevolg dat de verdachte na afloop van de zaak, met uitzondering van een eventuele vergoeding van de eigen bijdrage, geen kosten van de raadsman

De verdachte houdt zijn recht op schadevergoeding zolang de ambtshalve toevoeging vóór de uitspraak op verzoek van de verdachte wordt ingetrokken, omdat hij zich niet altijd bewust is van die toevoeging

voorzien, zoals bijvoorbeeld verdachten die niet in voorlopige hechtenis zijn gesteld en zich op vrije voeten bevinden.⁵

Het tweede lid heeft betrekking op de ambtshalve toevoeging.⁶ Een raadsman wordt ingevolge art. 41 Sv ambtshalve toegevoegd wanneer een verdachte in voorlopige hechtenis wordt gesteld. Een raadsman wordt eveneens ambtshalve toegevoegd aan een verdachte die geen raadsman heeft, wanneer ho-

gekozen voor de rechtsbijstand van de desbetreffende advocaat. Is eenmaal rechtsbijstand verleend, dan kan de verdachte indien de zaak eindigt zonder oplegging van straf of maatregel en zonder dat toepassing is gegeven aan art. 9a Wetboek van Strafrecht (Sr), met uitzondering van de eigen bijdrage, geen schadevergoeding vorderen voor de door hem gemaakte kosten van een raadsman.⁹ Bij de ambtshalve toevoeging ligt dit moment aan-

1 Stb. 2005, 234.

2 HR 15 juni 2004, NJ 2005, 5.

3 Tenzij hij door de duur van zijn vrijheidsberoving niet in zijn verdediging kan zijn of worden geschaad; art. 42 lid 1 Sv.

4 Taru Spronken, *Handboek Verdediging*, Deventer: Kluwer 2003, p. 984.

5 Art. 42 lid 3 Sv.

6 De wettekst luidt weliswaar 'op last van de rechter', maar uitgegaan dient te worden dat hiermee de ambtshalve toevoeging is bedoeld. In de Me-

morie van Toelichting wordt de toevoeging op last van de rechter – ten onrechte – gelijkgesteld aan de ambtshalve toevoeging. Zie *Kamerstukken II* 2003/04, 29 756, nr. 3, p. 2. Ten onrechte, omdat zowel in het geval van een ambtshalve toevoeging op grond van art. 41 lid 1 Sv als in het geval van een toevoeging op verzoek van de verdachte ex art. 42 lid 1 Sv de raadsman op last van de voorzitter van de rechtbank wordt toegevoegd.

7 Art. 41 lid 1 aanhef en onder b Wetboek van Strafvordering.

8 Art. 489 Sv: een raadsman wordt ambtshalve toegevoegd als een vervolging wordt ingesteld ter zake van een feit waarvan de rechtbank in eerste aanleg kennisneemt en bovendien in gevallen waarin het Openbaar Ministerie een specifieke transactievoorwaarde wil stellen die een bepaalde duur dan wel een bepaald bedrag te boven gaat.

9 *Kamerstukken II* 2004/05, 29 756, nr. 5, p. 1.

kan vorderen op grond van 591a, tweede lid, Sv, omdat zijn raadsman vóór het intrekken of beëindigen van de toevoeging op basis van die toevoeging rechtsbijstand heeft verleend.

Maar wat nu te denken van de situatie dat de verdachte zich voor het verdere verloop van de strafzaak heeft bij laten staan door een *andere* gekozen raadsman? Met de eerste raadsman kan bijvoorbeeld een vertrouwensbreuk zijn ontstaan of verdachte kan er de voorkeur aan geven om zich te laten bijstaan door een van Nederlands bekendste strafrechtpleiters, die zijn werkzaamheden enkel op betaalde basis verricht. Heeft de verdachte door deze wisseling van raadsman zijn recht op een eventuele schadevergoeding achteraf verspeeld?

De wettekst is op dit punt niet geheel duidelijk. Het eerste lid luidt immers dat aan de verdachte die in een strafzaak is bijgestaan door een raadsman die op het moment van verlening van rechtsbijstand is toegevoegd, met uitzondering van de vergoeding van de eigen bijdrage, geen kostenvergoeding van een raadsman wordt toegekend. Door een letterlijke lezing kan de tekst zo worden uitgelegd dat er geen kostenvergoeding van *dezelfde* raadsman wordt toegekend, doch wel een vergoeding van de kosten van een *andere* raadsman. Ik meen echter dat dit laatste niet de bedoeling is geweest van de wetgever. De verdachte heeft bewust de keuze gemaakt om op basis van een toevoeging te procederen. Hij kan dan niet meer, nadat zijn raadsman daadwerkelijk rechtsbijstand heeft verleend, met behoud van het recht op schadevergoeding ex art. 591a Sv besluiten om zich te laten bijstaan door een gekozen raadsman.

Dit is weliswaar een beperking van het recht op vrije advocaatkeuze, maar geen ontoelaatbare beperking. Het EHRM heeft in *Visser vs. Nederland* bepaald dat dit recht niet absoluut is.¹⁰ Het EHRM was in die zaak niet overtuigd van de noodzakelijkheid van de kosten die waren gemaakt voor de gekozen raadsman nu de verdachte in aanmerking had kunnen komen voor gefinancierde rechtsbijstand. Het staat de verdachte altijd vrij een toevoeging aan te vragen voor de tweede

raadsman toegevoegd voor de duur van de in verzekeringstelling. Bij de inbewaringstelling van verdachte is vervolgens op grond van art. 41 lid 1 Sv ambtshalve, op last van de rechter-commissaris een toevoeging afgegeven. Verdachte heeft op een later moment besloten om zich alsnog te laten bijstaan door een raadsman op betalende basis. In dit geval kan de verdachte de kosten raadsman terugvorderen op grond van art. 591a, tweede lid Sv zolang de toevoeging maar is ingetrokken of beëindigd vóór de uitspraak van de rechter.

De wetswijziging laat dus nog steeds de mogelijkheid open dat de toevoeging vlak voor de uitspraak ingetrokken kan worden. Naar aanleiding van de uitspraak van de Hoge Raad van 15 juni 2004 is in de literatuur geredeneerd dat een raadsman die zijn kansen op een gunstige uitspraak voor zijn cliënt een beetje goed kan inschatten op deze manier vlak voor het einde van de strafzaak met zijn cliënt kan overeenkomen om de toevoeging in te trekken en zijn cliënt op betaalde basis kan bijstaan. Dit zou als voordeel voor de raadsman hebben dat hij een aanzienlijk hogere vergoeding voor zijn werkzaamheden kan krijgen dan de vergoeding op toevoegingsbasis, terwijl zijn cliënt de gemaakte kosten voor de raadsman terug kan vorderen op grond van art. 591a Sv.¹¹ Het artikel lijkt daarmee een berekenende houding van de raadsman en zijn cliënt in de hand te werken, doordat het verloop van de procedure kan worden afgewacht en met de einduitspraak in zicht alsnog kan worden besloten om de toevoeging in te trekken of te beëindigen teneinde een hogere vergoeding voor de kosten raadsman te kunnen vorderen.

Door het intrekken of beëindigen van de toevoeging is echter nog niets gezegd over de hoogte van de vergoeding van de kosten raadsman. Indien de toevoeging wordt beëin-

raadsman. Het maakt voor de werking van art. 44a Wrb derhalve niet uit of de raadsman wordt vervangen door een andere raadsman of dat de toegevoegde raadsman zichzelf vervangt als gekozen, betaalde raadsman. In beide gevallen vervalt het recht op een eventuele schadevergoeding achteraf zodra de raadsman rechtsbijstand heeft verleend.

De situatie waarin de verdachte voor de inwerkingtreding van de wet op 1 augustus 2005 heeft besloten om zich in plaats van de op zijn verzoek toegevoegde raadsman te laten bijstaan door een, al dan niet dezelfde, raadsman op betalende basis komt mij wel onbillijk voor. Door de onmiddellijke inwerkingtreding van de wet en het ontbreken van enig overgangsrecht kunnen de kosten van de raadsman eveneens niet meer worden vergoed, indien voor de inwerkingtreding van de wet op basis van de toevoeging is geprocedeerd. Ook de gewezen verdachte, die er voor de inwerkingtreding van de wet vanuit mocht gaan dat hij de kosten van zijn raadsman na afloop van de zaak zou terug kunnen vorderen, vist in dit geval achter het net.

AMBTSHALVE TOEVOEGING

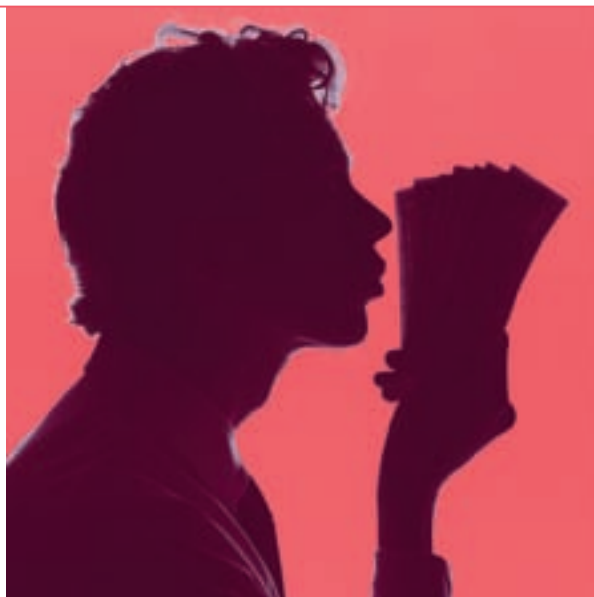
De tweede gewezen verdachte is opgepakt op verdenking van openlijke geweldpleging. Op grond van art. 40 Sv is aan verdachte een

Door het intrekken of beëindigen van de toevoeging is echter nog niets gezegd over de hoogte van de vergoeding van de kosten raadsman

digd kan de raadsman zijn gemaakte kosten tot het moment van beëindigen van de toevoeging declareren bij de Raad voor Rechtsbijstand. De kosten die de raadsman maakt vanaf het moment van beëindigen van de toevoeging kunnen worden vergoed op grond van art. 591a Sv. Wordt de toevoeging echter ingetrokken, dan wordt deze geacht nooit te hebben bestaan. De verdachte kan enkel een vergoeding krijgen voor de gemaakte kosten van de raadsman door het indienen van een verzoek ex art. 591a Sv. Daarmee is nog niet gezegd dat die kosten voor volledige vergoeding in aanmerking komen. Het verzoek ex art. 591a Sv dient immers te worden beoordeeld op gronden van billijkheid. Het komt mij billijk voor om tot het moment waarop de toevoeging is ingetrokken slechts een vergoeding te geven gelijk aan de vergoeding die de raadsman zou hebben gekregen op basis van de toevoeging.

IN HOGER BEROEP

De verdachte in het derde voorbeeld heeft zich in eerste aanleg laten bijstaan door een raadsman op basis van een toevoeging die op verzoek van de verdachte is afgegeven. Verdachte wordt veroordeeld voor valsheid in geschrifte. De verdachte meent dat hij onschuldig is en laat zijn raadsman hoger beroep instellen. Het instellen van hoger beroep valt doorgaans nog onder de reeds afgegeven toevoeging. Verdachte verwacht dat zijn kans op een vrijspraak groter is wanneer hij zich in hoger beroep laat bijstaan door een raadsman op betalende basis. Geldt in dit geval nu ook dat zijn recht op een eventuele schadevergoeding ex art. 591a Sv hierdoor vervalt? De tekst van de wet luidt immers 'Indien de verdachte in een strafzaak is bijgestaan...'. Hebben de woorden 'een strafzaak' betrekking op de gehele procedure – zowel in eerste aanleg als

in hoger beroep – of slechts op een van beide instanties? Een redelijke wetsuitleg brengt mijns inziens met zich mee dat de vergoeding van de kosten raadsman per aanleg moet worden bekeken. Dit strookt met art. 43, eerste lid Sv, waarin is bepaald dat de toevoeging van een raadsman voor de gehele aanleg waarin zij heeft plaatsgehad geschiedt.¹²

In hoger beroep zal de raadsman overigens ook alert moeten zijn op een eventuele ambtshalve toevoeging. In Hof Amsterdam, 2 december 2004, NS 2005, 132 werd het verzoek tot schadevergoeding toegewezen, ondanks het bestaan van een toevoeging in hoger beroep. Het hof achtte aannemelijk dat de advocaat in de strafzaak van meet af aan als gekozen raadsman tegen betaling was opgetreden en geen gebruik had gemaakt van de ambtshalve toevoeging. De advocaat had in de raadkamer medegedeeld dat er weliswaar een toevoeging op voet van art. 41 lid 1 Sv was afgegeven, maar dat hij reeds bij aanvang van de strafzaak met zijn cliënt was overeengekomen dat hij zijn cliënt op basis van betaling als raadsman zou bijstaan. De raadsman had voorts stukken uit zijn administratie ter inzage overgelegd, waaruit bleek dat de kosten rechtsbijstand daadwerkelijk waren gedeclareerd en door zijn cliënt wa-

ren betaald.¹³ Vergoeding van de kosten van de raadsman ondanks het bestaan van een toevoeging is mijns inziens slechts mogelijk in die gevallen waarin de verstrekking van de toevoeging op een kennelijke vergissing berust. Dit kan onder andere blijken uit het feit dat in eerste aanleg zonder toevoeging is geprocedeerd en dat daarvoor facturen zijn verstuurd en betaald. Van de raadsman mag in dezen een actieve opstelling worden verwacht, onder andere door het overleggen van schriftelijke bewijsstukken.

ALERT ZIJN

De beantwoording van de vraag of verdachte zijn kosten raadsman op grond van art. 591a Sv vergoed kan krijgen na afloop van de zaak waarbij geen straf of maatregel is opgelegd of toepassing is gegeven aan art. 9a Sr, verschilt in geval de toevoeging ambtshalve, dan wel op verzoek van de verdachte is gedaan. In het eerste geval verandert er naar aanleiding van de invoering van art. 44a Wrb niet veel. Bij de toevoeging op verzoek van de verdachte dient de raadsman echter alert te zijn; de mogelijkheden om de kosten raadsman terug te vorderen zijn in deze situatie een stuk beperkter geworden. In sommige gevallen vervalt het eventuele recht op schadevergoeding door het beëindigen of intrekken van de toevoeging.

Het doel van de wetswijziging was een einde te maken aan de wisselende interpretaties voor wat betreft de toepassing van art. 591a Sv, maar aangezien art. 44a Wrb niet voor eenduidige uitleg vatbaar is, valt het nog te bezien of deze doelstelling in de praktijk ook daadwerkelijk zal worden behaald. ●

Het is billijk om tot het moment waarop de ambtshalve toevoeging is ingetrokken slechts een vergoeding te geven gelijk aan de vergoeding die de raadsman zou hebben gekregen op basis van de toevoeging

¹⁰ EHRM 14 februari 2002, NJ 2002, 378.

¹¹ W. Heemskerk, 'Eindelijk duidelijkheid over de toevoeging', *Advocatenblad* 2004-10, p. 492.

¹² Met 'aanleg' wordt bedoeld de hele periode dat de vervolging bij één instantie aanhangig is. Een in eerste instantie toegevoegd raadsman is verplicht rechtsbijstand te verlenen vanaf het moment van toevoeging totdat het vonnis in kracht van gewijsde is gegaan of hoger beroep is ingesteld.

¹³ Vgl. Hof Arnhem, 6 september 2004, NS 2004, 377.

Toelaten van meer financieel toezicht is

Jan Suyver

algemeen secretaris Orde

Rust om de Wid en Wet MOT een plaats te geven in de kantooradministratie, wordt de advocaat nauwelijks gegund. Brussel, de nationale wetgever en de Orde komen met nieuwe regels. Verplichte identificatie van wie er bij de klant aan de touwtjes trekt, nieuwe aanwijzingen voor de administratieve organisatie, en eigen toezicht op de naleving van anti-witwasregels: 'Het verschoningsrecht is geen rustig bezit. Toezicht is een politiek feit en zal eerder scherper dan zwakker worden.'

Advocaten moeten de cliënt sinds 2003 bij bepaalde diensten conform Wid identificeren en volgens de Wet MOT bepaalde ongebruikelijke transacties¹ aan het overheidsmeldpunt melden. Deze regelgeving is de Nederlandse overzetting van de in 2001 herziene (tweede) Europese richtlijn tot voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld. Het Bureau financieel toezicht (Bft) is aangewezen als toezichthouder op de naleving van de verplichtingen ex Wid/Wet MOT, onder meer door advocaten.

VAN DE ORDE

Om met de eigen regelgeving te beginnen: de Algemene Raad heeft het College van Afgevaardigden voorgesteld om via een verordening een eigen Ordetoezicht op de naleving van deze regelgeving op te zetten. Het College heeft de verordening, die met ingang van 1 januari 2006 van kracht is geworden, vastgesteld (*Advocatenblad* 2005-17, p. 808-810). Dit voorstel heeft de Algemene Raad niet gedaan, zoals door sommigen werd aangenomen, omdat hij door de knieën is gegaan voor de overheid in het algemeen en het Bft in het bijzonder. Integendeel, de Algemene Raad is van oordeel dat de Orde een eigen verantwoordelijkheid heeft, los van die van de toezichthouder, om het redelijke te doen om advocaten te controleren op het voldoen aan hun Wid/Wet MOT-verplichtingen. De Raad beschouwt dit als een wezenlijk onderdeel van het integriteitstoezicht.

Het gaat hier niet zozeer om nieuwe regels. In feite wordt in de verordening geregeld dat de bewaarverplichtingen die de advocaat al krachtens de Wid en Wet MOT heeft, worden gecontroleerd. Ten eerste via

uw eigen CCV-opgave, ten tweede via per steekproef uit te voeren audits (te onderscheiden van de audits bij de gefinancierde rechtshulpverleners). Lastenverzwaring? Ja, dat is de prijs om onze reputatie hoog te houden: advocaten dragen het hunne bij aan de integriteit van het financiële stelsel.

Het is in dit verband goed te weten – zoals eerder in het College van Afgevaardigden aangekondigd – dat de Algemene Raad voornemens is voor te stellen de Bruyninckx-richtlijnen van 1995 (richtlijnen ter voorkoming van betrokkenheid van de advocaat bij criminele handelingen) aan te passen en tot verordening te verheffen. Overlappingsen met de Wid moeten worden opgeruimd.

UIT BRUSSEL

Dan de wetgeving uit Brussel. Nog voor de evaluatie van de tweede richtlijn is de derde witwasrichtlijn vastgesteld.² De lidstaten hebben twee jaar de tijd voor overzetting. Wid en Wet MOT blijven dus nog jaren grondig in de steigers staan. De verbouwing zal in het algemeen niet tot verlichting van de verplichtingen en lasten voor de balie leiden. De derde richtlijn consolideert, en komt in de plaats van de eerste en de tweede. Hij is gedetailleerder dan zijn voorgangers. Voorkoming van terrorismefinanciering is nu naast de bestrijding van witwassen uitdrukkelijk doelstelling.

De gevallen waarin de advocaat richtlijnconform moet identificeren of melden, blijven zoals die zijn. Kort gezegd, het gaat om min of meer financieel-economische diensten. Uitgezonderd van de identificatie- en meldverplichting blijven het procederen, het adviseren daaromheen en het vaststellen van de juridische positie van de klant. Het verbod op informeren van de cliënt over een melding (*tipping off*) is nu in de richtlijn opgenomen. In de tweede richtlijn was dit facultatief gesteld. De Nederlandse wetgever heeft *tipping off* echter in art. 18 Wet MOT al verboden.

Nieuw is dat de hele benadering van de derde richtlijn meer gebaseerd is op risicoanalyses. Zo kent de richtlijn een hoofdstuk over vereenvoudigde en een hoofdstuk over verhoogde *customer due diligence*, afhankelijk van risico's. Derdengeldrekeningen worden onder het eenvoudige regiem gebracht.

De due diligence wordt zwaarder. Die zal niet alleen voor nieuwe cliënten gelden, maar ook moeten op gezette tijden bestaande cliënten op basis van een risicoanalyse door de due diligence-molen.

Een belangrijke nieuwigheid is de introductie van de *beneficial owner*, die ook geïdentificeerd zal moeten worden. De beneficial owner is, samengevat, de natuurlijke persoon die uiteindelijk achter de klant zit, of in de rechtspersoon aan de touwtjes trekt (*he who ultimately owns or controls the customer*; alles nader gedefinieerd als het om rechtspersonen

Verplichte identificatie van wie er bij de klant aan de touwtjes trekt, is een nieuwe, loodzware last uit Brussel

de prijs om de reputatie hoog te houden

gaat), of de persoon namens wie een transactie of activiteit wordt uitgevoerd, inclusief een transactie of activiteit op internet. Met het achterhalen van de beneficial owner zal

in veel gevallen een loodzware last op de balie worden gelegd, zwaarder dan de nu geldende lichte inspanningsverplichting van art. 5, vierde lid, Wid.

Voor de internationale praktijk zijn de uitgebreide regels over de *performance by third parties* (identificatie door instanties of instellingen anders dan de advocaat) van groot belang. De lidstaten hebben de bevoegdheid de door derde partijen uitgevoerde due diligence toe te staan – waarvoor nu ook al in een aantal gevallen door Financiën toestemming is gegeven –, maar de advocaat blijft zelf uiteindelijk verantwoordelijk. Hij kan dus geen verantwoordelijkheid overdragen.

In advocatenogen lijkt het er op dat de gerichtheid op terreurbestrijding tot een ernstige tunnelvisie leidt, maar ook de advocatuur kan aan tunnelvisie lijden

De precieze regelgeving in ons land zal afhangen van de nationale wetgever die de derde richtlijn moet implementeren. Behalve op het punt van de *beneficial owner* zijn geen principiële wijzigingen in Wid en Wet MOT te verwachten. Een voorbehoud is echter op zijn plaats, reeds omdat de richtlijn de lidstaten toestaat strenger te zijn dan de richtlijn zelf is.

PREJUDICIËLE VRAGEN

De Belgische advocatenordes hebben de tweede richtlijn en de Belgische implementatie in rechte aangevochten, in het bijzonder op het punt van de schending van het beroepsgeheim en daarmee van het recht op een eerlijk proces als bedoeld in art. 6 van de Europese Conventie. Het Belgische Hof van Arbitrage heeft deze vragen bij arrest van 13 juli 2005 in de vorm van prejudiciële vragen aan het EU Hof van Justitie gesteld. Ook onze eigen EU-advocatenkoepel, de CCBE, heeft zich namens de EU-balies in dit geding gevoegd. De uitspraak, die niet voor eind 2006 valt te verwachten, kan van vérstrekkende betekenis zijn. Hoe dit ook zij, het Europees Parlement en de Raad hebben met de derde richtlijn niet op die uitspraak gewacht. Onze nationale wetgever zal dat evenmin doen.

AANWIJZINGEN VOOR ADMINISTRATIE

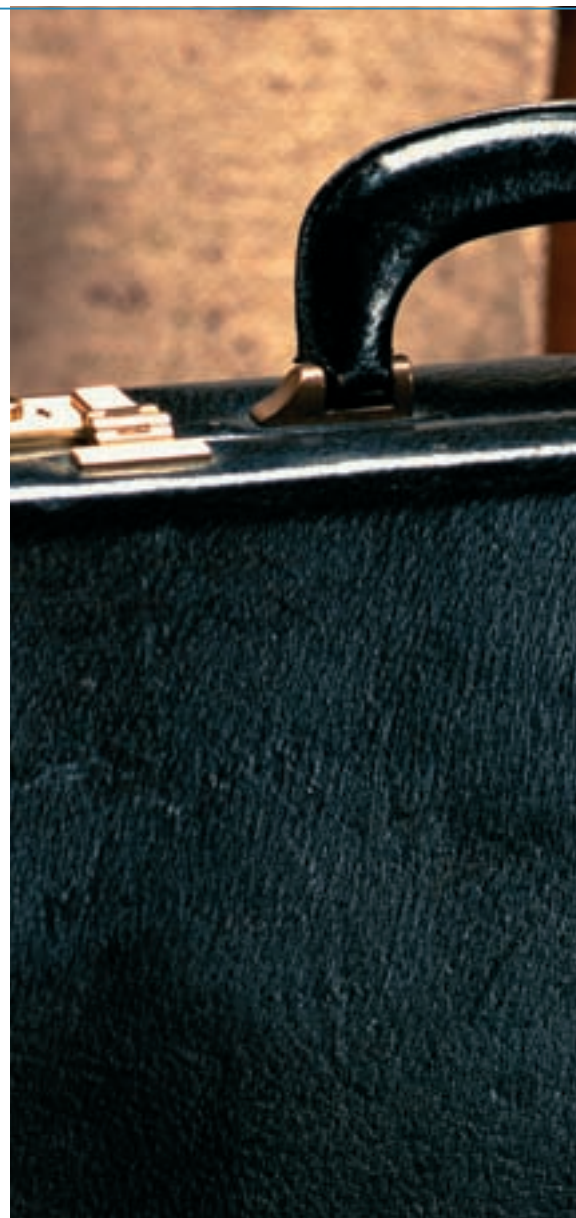
Dichterbij dan de implementatie van de derde richtlijn is het door de Tweede Kamer onlangs aanvaarde wetsvoorstel 29 990. De minister van Financiën krijgt daarin een groot aantal bestuursrechtelijke bevoegdheden om de naleving van de beide wetten af te dwingen. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen die bevoegdheden aan de toezichthouder, in ons geval het Bft, worden overgedragen. De strafrechtelijke sancties blijven onverminderd bestaan. Het is overigens niet de bedoeling dat strafrecht, bestuursrecht en tuchtrecht samenlopen. Een convenant tussen Bft en Openbaar Ministerie zal hiertegen moeten waken, aldus de toelichting. Deze lijkt te miskennen dat de deken in het tuchtrecht ook een eigenstandige bevoegdheid (art. 46f) heeft. Partij bij dat convenant is hij echter niet.

De bestuursrechtelijke handhavingsmiddelen betreffen de bestuursrechtelijke boete,

de last onder dwangsom, het ter openbare kennis brengen van een boete of last en de aanwijzing. De boete en last zullen voorlopig niet van toepassing zijn op degenen die aan tuchtrecht zijn onderworpen. Het Bft kan volgens de toelichting bij (lichte) overtreding van Wid en Wet MOT een zaak bij de tuchtrechter aanhangig maken, via de deken dus. De voorschriften van Wid en Wet MOT 'worden geacht deel uit te maken van het beroepshandelen', aldus de toelichting. We zullen de tuchtrechtspraak op dit punt moeten afwachten. Artikel 46 Advocatenwet is zo ruim dat daaronder ongetwijfeld ook bepaalde overtredingen van Wid en Wet MOT kunnen vallen. Blijkt de tuchtrechtspraak op dit vlak niet voldoende te werken, dan kan de wetgever met één penne streep de vrije beroepen alsnog onder de bestuurlijke sancties brengen.

Maar voorlopig dus geen bestuurlijke boetes en lasten onder dwangsom voor de balie. Met de aanwijzingen kunnen de kantoren echter wel van doen krijgen. Het Bft zal, wanneer dit voorstel wet is geworden, bindende aanwijzingen kunnen geven voor de administratieve organisatie en interne controle op de kantoren. Dit kunnen ook aanwijzingen zijn voor de opleiding en training van werknemers. In de nota naar aanleiding van het verslag van 14 september jl. (29 990, nr. 7) wordt herhaaldelijk opgemerkt dat het toezicht voornamelijk ziet op de administratieve organisatie en interne controle, vooral op de vraag of deze zodanig zijn ingericht dat advocaten ongebruikelijke transacties kunnen herkennen. In grote organisaties zijn deze begrippen gesneden koek, maar in kleine? Kleine kantoren die Wid/Wet MOT-plichtige diensten leveren, zullen hieraan aandacht moeten besteden.

Tot slot zij vermeld dat de Wet MOT eindelijk strafrechtelijke vrijwaring invoert in verband met een inbreuk op de geheimhoudingsplicht indien een meldplichtige informatie aan het meldpunt verstrekt. Civielrechtelijke vrijwaring is vastgelegd in art. 13 Wet MOT. Deze vrijwaring beruiste tot dusver op een afspraak tussen Orde en College van procureurs-generaal. U hoeft dus niet bang te zijn voor vervolging op grond van overtreding van art. 272 Sr.

WIE HEEFT TUNNELVISIE?

Tot zover een zakelijke weergave van aanstormende Wid/Wet MOT-gerelateerde regelgeving. Dat veel van deze ingewikkelde regelgeving naast de grote belasting voor de

- 1 Zie ook Regeling indicatoren ongebruikelijke transacties 2005, *Staatscourant* 25 augustus 2005, p. 7, die op 1 november 2005 in werking is getreden en de indicatoren vereenvoudigt en vermindert.
- 2 Richtlijn 2005/60/EG van 26 oktober 2005, *Publicatieblad* van de EU 25 november 2005, in werking getreden per 15 december 2005.
- 3 Het rapport van de commissie-Hammerstein over het notariaat adviseert in aanbeveling 6.9 in de wet op te nemen dat de geheimhoudingsplicht van de notaris niet kan worden tegengeworpen aan het Bft in het kader van een door de voorzitter van de toezichtkamer aan het Bft opgedragen onderzoek.

De raad is van oordeel dat door klager onvoldoende is aangetoond dat mr. X in de kwestie C als advocaat is opgetreden voor J. De raad merkt op dat door mr. X onbetwist gesteld is dat hij nimmer een rekening aan J heeft toegezonden. Ware dit anders dan had klager eenvoudig kunnen volstaan met het in het geding brengen van die nota. Dit betekent tevens dat het verwijt inhoudende dat mr. X en mr. Y ten opzichte van J hun geheimhoudingsplicht hebben geschonden geen doel treft. Als mr. Y in de procedure al gesteld heeft dat mr. X geen bemoeienis gehad heeft met het totstandkomen van de vervallenverklaring van de optie-overeenkomst tussen C en J dan is kennelijk bedoeld te stellen dat mr. X met J geen tuchtrechtelijk relevante bemoeienis heeft gehad.

De onderdelen 1, 3 en 4 zullen als ongegrond moeten worden afgewezen.

Ad onderdeel 2

Dit onderdeel betreft mr. X.

In de advocatuur heerst de opvatting dat de advocaat zich met een partij betreffende een aangelegenheid waarin deze naar hij weet door een advocaat wordt bijgestaan niet anders in verbinding mag stellen dan door tussenkomst van die advocaat. Vaststaat dat mr. X met J telefonisch contact opnam betreffende de procedure tussen J en A terwijl hij wist – althans kon weten – dat J werd bijgestaan door klager.

Mr. X meent dat, gezien de reden waarom hij zich met J in verbinding stelde, zijn handeling niet als klachtwaardig kan worden aangemerkt. Mr. X heeft gesteld dat er door de contacten die hij voorheen had met J in de kwestie C een vriendschappelijke verhouding was ontstaan

tussen hem en de familie J. Toen mr. X van een vakantie terugkwam en bemerkte dat zijn kantoorgenoot, mr. Y, in de procedure voor A opkwam, vond mr. X zulks vervelend. Het was daarom, zo stelt hij, dat hij J wilde laten weten dat het optreden van zijn kantoor tegen J op een misverstand berustte en dat hij zijn positie in dezen onaangenaam vond. Mr. X stelt voorts dat hij van zijn kant niet met J gesproken heeft over de inhoud van de lopende procedure. Klager stelt dat zijn cliënten hem hebben gezegd, dat in het bewuste telefoongesprek over de inhoud van de procedure gesproken is. Nu mr. X zulks evenwel ontkent staat dit niet vast.

De raad overweegt dat de uitleg van de zijde van mr. X, waarom hij J meende te moeten bellen, niet onaannemelijk is. Weliswaar had mr. X er beter aan gedaan om zich met klager in verbinding te stellen doch de raad is van oordeel dat, gezien de reden waarom mr. X J belde, zulks geen overschrijding betekent van de norm die in artikel 18 van de Gedragsregels bedoeld is. De bedoeling van deze norm is om te voorkomen dat de wederpartij op een onjuiste wijze wordt beïnvloed. Dit onderdeel van de klacht zal als ongegrond moeten worden afgewezen.

Beslissing

De raad wijst alle onderdelen van de klacht als ongegrond af. ●

(advertentie)

Te koop aangeboden:

- NJ 1972 t/m 2005 met registers.
- WR in originele band 1998 t/m 2005
- losbladige editie Huurrecht, bijgewerkt t/m supplement 10 december 2005
- monografieën Nieuw BW, rood (22 delen) en groen (44 delen) met register

W.G. Dormaar
030 - 212 16 51

FIF 33
RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU
Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Alimentatiezaken
- Controle werkzaamheden
- Handelsinformatie
- Fraude / Bedrijfsdiefstal
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl
Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

advocaat aan de poten van het beroepsgeheim zaagt, is een open deur. Hierover valt veel te zeggen dat buiten het bestek van dit artikel over nieuwe regels valt. Toch een paar opmerkingen.

De Algemene Raad is zich de bedreiging terdege bewust. Hij zal alles in het werk stellen om verdere schade te voorkomen. Nieuw is dit niet. Bij de tweede richtlijn van 2001 is de spanning tussen beroepsgeheim en meldplicht gecreëerd. De richtlijn heeft die spanning zoveel mogelijk verminderd door de advocatendiensten die onder het bereik van de richtlijn vallen, te beperken, en door het procederen en het adviseren ter voorkoming van procederen uit te sluiten. Dit is het, mede door de lobby van de CCBE, bereikte Brusselse compromis met zijn ongelukkige en arbitraire onderscheid tussen 'eigenlijke'

(niet-Wid/MOT-plichtige) en 'oneigenlijke' (Wid/MOT-plichtige) advocatendiensten.

Van groot belang is wat de Commissie Advocatuur straks zal zeggen in haar rapport over omvang en reikwijdte van het beroepsgeheim en het verschoningsrecht, ook omdat zo duidelijkheid kan ontstaan over de vraag waar de grenzen van de toezichthoudende bevoegdheden van het Bft liggen. Ook de politieke discussie naar aanleiding van het rapport en het kabinetsstandpunt zijn belangrijk. Verscheidene opiniemakers, zoals leden van de Tweede Kamer (laatstelijk nog de CDA-woordvoerder bij de behandeling van de justitiebegroting), menen op grond van rapporten van politie, OM en van wetenschappelijke zijde, dat van misbruik van het beroepsgeheim sprake is. Het beroepsgeheim zou als schild of scherm dienen waarachter al dan niet opzettelijk strafbare feiten worden begaan. Zij begrijpen ook de kritiek van de Orde op de meldplicht niet. Het dilemma tussen beroepsgeheim en meldplicht wordt gewoonweg niet gezien. In advocatenogen lijkt het er dan ook op dat de prominente gerichtheid op terreurbestrijding tot een ernstige vorm van tunnelvisie leidt.

Maar het is oppassen met dit soort analyses: ook de advocatuur kan aan tunnelvisie lijden. Niet valt uit te sluiten dat het in wezen gaat om de visie op de positie van de advocaat in het rechtsbestel: heeft hij ook het algemeen belang te dienen, en zo ja, hoe ver precies? Dit is de hoofdpodracht van de commissie-Van Wijnen.

Intussen aanvaardt men wel dat misbruik van de geheimhouding of strafbaar gedrag van advocaten slechts een enkel geval betreft, maar de enkele gevallen zijn helaas beeld- en opiniebepalend. Deze ontwikkeling, die internationaal is waar te nemen, moet dus gekeerd worden door onverdroten acties en voorlichting van de advocatenberoepsorganisaties.

Het domst is het om parlementariërs ondeskundigheid en onwetendheid te verwijten. Terecht dat zij over al of niet vermeende misstanden die hun ter ore komen, vragen stellen aan het kabinet. De Orde heeft vervolgens de taak feitelijke voorlichting te geven. Nog belangrijker zijn eigen daadwerkelijke initiatieven als regelgeving en toezicht, zoals

nu de Wid/Wet MOT-verordening. Het is de plicht van de Orde het maximale te doen om te voorkomen dat in de beroepsgroep ook maar één rotte appel zit.

GEEN RUSTIG BEZIT

Tot slot nog iets meer over de bevoegdheden van het Bft. In de verhouding tussen Bft en balie is het verschoningsrecht van art. 5:20 tweede lid Awb van toepassing. Het politieke klimaat maakt deze toepasselijkheid op dit moment niet tot een rustig bezit. Deze bepaling maakt onder uitzonderlijke omstandigheden behoorlijk toezicht immers onmogelijk. U denkt misschien: *so what?* We moeten ons echter realiseren dat toezicht een politiek feit is en dat het eerder scherper dan zwakker zal worden. Ook de derde richtlijn schrijft de lidstaten toezicht met adequate bevoegdheden voor. Juist daarom is het zaak dat de bevoegdheden van de toezichthouder goed geregeld zijn.

De Algemene Raad is van mening dat van doorbreking van het beroepsgeheim in het reguliere toezicht, dat immers op de administratieve organisatie is gericht, nooit sprake mag zijn. Nimmer inzage in individuele dossiers derhalve. De vraag is of dat onder omstandigheden wel bij het fenomeen 'bijzondere onderzoeken' zou moeten. Bij dit type onderzoek is sprake van een aanleiding die op een strafvorderlijke verdenking lijkt. De rechter of de wetgever zal hier op den duur een knoop moeten doorhakken.³ Er moet hoe dan ook een effectieve regeling en rechtsbescherming komen voor conflicten tussen advocaat of deken enerzijds, en Bft anderzijds. Die regeling zal moeten zien op de reikwijdte van de bevoegdheden van het Bft in relatie tot het beroepsgeheim in het geval van een bijzonder onderzoek, naar analogie van de regels bij strafvorderlijke doorzoekingen in een advocatenkantoor. ●

VAN Meindert Doornbos

Welke boeken lezen advocaten eigenlijk buiten de juridische literatuur, als ze dan nog lezen? Zien ze graag opera, bezoeken ze bioscopen, concerten, galleries? Gaan ze naar toneel? En wat betekent die cultuur voor hen en, misschien, voor hun werk? Meindert Doornbos (54, advocaat in Assen, strafrecht; gehuwd, twee zoons) is liefhebber van Noord-Nederlandse figuratieve kunst.

Jan Pieter Nepveu
journalist

‘Dijkstra maakt mooie dingen, dus ik denk: dat komt altijd goed’

“ Je hebt hier in Noord-Nederland een paar musea die de nadruk leggen op figuratieve kunst, zoals het Drents Museum in Assen en Museum De Buitenplaats in Eelde. Met het gevolg dat het figuratieve hier goed aanslaat.

Een bekende graficus bij ons is Siemen Dijkstra. Dijkstra maakt mooie realistische kunst. Ik ben wel eens in zijn atelier geweest. Hij tekent op een plaat hout en snijdt weg wat niet gedrukt moet worden. Dat doet hij in een stuk of acht drukgangen met verschillende kleuren. Na elke drukgang hangt hij de afbeeldingen in zijn werkplaats met wasknijpers aan een lijn te drogen. Op het laatst is de houten plaat nog maar voor één kleur te

gebruiken, want de rest is dan weggesneden.

Voor mijn familie maakt Dijkstra in het kader van een lustrum een serie afbeeldingen van een stuk bos dat wij vijftig jaar hebben. Hij is er wezen kijken en heeft er rondgewandeld. Ik kan wel precies gaan aanwijzen wat ik er op wil hebben, maar dan heb je kans dat hij dat niet mooi vindt qua compositie of kleur. Dijkstra maakt mooie dingen, dus ik denk: dat komt altijd goed.

Dit jaar kwam ik terug van vakantie. Ik pakte de koffers uit, bekeek de post, en daar lag een folder bij van een galerie in de buurt. Ik dacht: hé, die plek komt mij erg bekend voor. Een vijver, mooi afgedrukt in kleur. Ik ben naar de opening van die tentoonstelling gegaan en dacht: dat is hem, een hartstikke mooie prent van de vijver in ons bos. Ik heb hem meteen gekocht. Het had een onderdeel kunnen zijn van de gevraagde serie maar dat was het niet.

Dijkstra gebruikt mooie composities en kleuren. Hij creëert een sfeer die je met een foto niet bereiken kunt. In het geval van onze vijver heeft hij wat bomen weggelaten zodat je een doorkijk hebt. Het is een vijver in het bos met een bepaalde mate van intimiteit, die in de houtsneede goed naar voren komt.

Advocaat zijn is natuurlijk leuk en aardig, maar ik denk dat je er wel wat dingen omheen moet doen. Vrij veel advocaten hebben bestuurlijke functies. En zo ben ik voorzitter geworden van de Stichting Vrienden van het Drents Museum. Toen het museum een tentoonstelling ging organiseren van het werk van Siemen Dijkstra, vond ik het leuk om mee te doen als sponsor. Op die manier heeft ons kantoor de tentoonstelling mogelijk gemaakt. Er komt een boek bij dat we als relatiegeschenk kunnen gebruiken.

Siemen Dijkstra, Het ven van Doornbos;
foto: Art Revisited.com

Siemen Dijkstra (Den Helder, 1968) is graficus en maakt houtsneden. Hij laat zich inspireren door de lege Drentse en Deense landschappen. Hij hanteert de reductiemethode, waarbij per drukgang meer hout wordt weggesneden. Elke drukgang krijgt een eigen kleur, zodat kleurrijke en gedetailleerde afbeeldingen ontstaan.

Tentoonstelling: Siemen Dijkstra, Eigen Druk, kleurenhoutsneden en tekeningen van de graficus Siemen Dijkstra; Drents museum, Brink 1, Assen, 21 februari t/m 18 juni; www.drentsmuseum.nl.

'Het is toch wel wonderlijk dat ik op een woensdagmiddag zomaar een Van Gogh in handen heb'

Als voorzitter van de Vrienden heb ik eens een schilderij van Van Gogh in handen gehouden. De museumdirecteur had het op zijn kamer staan en wilde het aanschaffen. Het was namelijk een schilderij van een turfboot in Drente. Van Gogh heeft een tijdje in de buurt van Veenoord verbleven. Dus de directeur had dat schilderij en ik mocht het even vasthouden. Het noppenfolie ging eraf... en dan heb je een Van Gogh in handen. Je bekijkt het van voren en van achteren, en dan zeg je: dat ziet er mooi uit. Je vraagt waarom het museum het hebben wil, bekijkt het nog eens en denkt: het is toch wel wonderlijk dat ik even op een woensdagmiddag

zomaar een Van Gogh in handen heb. Dat overkomt je niet al te vaak. Uiteindelijk is het gelukt om het schilderij te kopen. De Vrienden van het Drents Museum hebben het laatste beetje bijgelegd.

Ik vind het kijken naar kunst in een galerie of museum, of het lezen in kunstboeken, een aangename en ontspannende afleiding. En ik vind het ook leuk om een plek thuis, of op kantoor waar je veel zit, te verfraaien met wat moois.

Op mijn werk als advocaat heeft de kunst geen invloed. Het is niet zo dat ik allerlei poppetjes teken in mijn brieven of

iets dergelijks. Maar ik heb vroeger zelf wél geschilderd. Tijdens mijn studie heb ik nog wat gemaakt, maar daarna ben ik er niet meer aan toegekomen. Schilderen heeft mijn belangstelling maar het komt er niet van om er tijd voor vrij te maken. Het is een kwestie van prioriteiten stellen. Ik heb een drukke praktijk, allerlei dingen eromheen, en ook een gezinsleven waaraan ik wil meedoen. Ik heb een heleboel boeken die ik wil lezen. Er ligt van alles, en dan moet je een keuze maken. Maar in de rol van bestuurslid van de Vrienden van het Museum kom ik dan toch nog mooi met kunst in contact. ”

NON-CONFORMITEIT BIJ DE KOOP VAN WONINGEN

mr. P. Wanders

advocaat te Amsterdam

J.J. Dammingh concludeert in zijn artikel 'Non-conformiteit bij de koop van woningen' (*Advocatenblad* 2005-14, p. 626-632), onder meer dat uit het arrest-Van der Meer/Beter Wonen¹ niet (zonder meer) valt af te leiden dat in geval van toerekenbare non-conformiteit het verzuim van de verkoper zonder ingebrekestelling intreedt. Op deze conclusie valt wel wat af te dingen.

Dammingh verdedigt zijn conclusie, die afwijkt van hetgeen Van Schaick daaromtrent in *NTBR* heeft gesteld,² door te wijzen op de – in zijn ogen – specifieke omstandigheid dat in de kwestie-Van der Meer/Beter Wonen sprake was van een op de huurder rustende verplichting om de door hem gehuurde woning bij het einde van huur in goede staat terug te geven. Die verbintenis zou met name afwijken van de verplichting tot levering (en de verplichting tot levering van een zaak die aan de overeenkomst beantwoordt), omdat voor de aard van de op de huurder rustende ontruimingsverplichting (mede) relevant is dat daarbij in de regel ook het belang van een derde, namelijk de nieuwe huurder, zal zijn betrokken.

Dammingh veronderstelt dat de verhuurder de woning doorgaans direct in aansluiting op het einde van de oude huur aan een nieuwe huurder zal hebben verhuurd. Het gaat dan niet aan dat die nieuwe huurder, die buiten de rechtsverhouding tussen verhuurder en oude huurder staat, zou moeten gedogen dat de oude huurder na het einde van de (oude) huurovereenkomst alsnog gebreken in de woning komt herstellen (aldus Dammingh). Dit is volgens hem een wezenlijk verschil ten opzichte van de op de verkoper rustende leveringsverplichting, mede omdat daarbij de belangen van derden niet in het geding zijn. Op deze redenering kan echter wel het een en ander worden aangemerkt.

Het arrest-Van der Meer/Beter Wonen is gebaseerd op art. 7A:1600 BW (oud), dat bepaalde dat de huurder aansprakelijk is voor de kosten van herstel indien er na het einde van de huur gebreken blijken te zijn. Dit artikel (thans terug te vinden in art. 7:218 en 7:224 BW) maakte onderdeel uit van de bepalingen die op huur in het algemeen betrekking heb-

ben. Het feit dat het hier 'toevallig' om een woning ging, heeft in de overwegingen van de Hoge Raad geen (merkbare) rol gespeeld; bij verhuur van bedrijfsruimte had het arrest niet anders geluid. Voorzover al juist zou zijn dat voor woningen heeft te gelden dat deze doorgaans direct in aansluiting op het einde van de oude huur aan een nieuwe huurder zijn verhuurd (ik waag dat te betwijfelen, maar wil daarin gemakshalve nog wel met Dammingh meegaan), kan die redenering voor bedrijfsruimte – zeker in de huidige markt – in goede moede niet worden volgehouden. Het – al dan niet – gegeven van aansluitende wederverhuur heeft in het arrest-Van der Meer/Beter Wonen dan ook geen rol gespeeld en dus de belangen van eventuele derden evenmin. Daarin kan het onderscheid tussen de verplichting van de huurder om het gehuurde aan het einde van de huur onbeschadigd terug te geven en de verplichting van de verkoper om het verkochte op het afgesproken tijdstip in conforme staat te leveren, dus niet liggen.

De redenering van Dammingh snijdt ook anderszins geen hout; ook bij de koop van woningen zijn dikwijls derden betrokken die (indirect) belang hebben bij tijdige en correcte nakoming. Denk bijvoorbeeld aan gevallen van doorverkoop (ABC-transacties), maar ook aan het ingehuurde verhuisbedrijf dat op de afgesproken leveringsdatum is ingehuurd om de boel te verhuizen, de keukenleverancier et cetera, of aan verkoperzijde aan diens crediteuren die verwachten op de leveringsdatum te worden afgelost. Ik denk dat de overeengekomen leveringsdatum, uitzonderingen daargelaten, wel degelijk als een fatale termijn dient te worden beschouwd en zie die mening bevestigd in de jurisprudentie.³

Het arrest van het Hof Den Haag van 25 september 2002 sluit wellicht het meest aan bij het door Dammingh gekozen voorbeeld: in de koopovereenkomst stond dat het verkochte op datum x zou worden geleverd zonder olietank. Er werd geleverd mét olietank. Ingebrekestelling werd door het Hof niet nodig geacht om verzuim te doen intreden, gezien de overeengekomen leveringsdatum. Ik denk dus dat ingebrekestelling in beginsel niet vereist is, het verzuim volgt uit art. 6:83a BW. Een ingebrekestelling is echter wel aan te raden. Niet zozeer omdat dat een vereiste zou

zijn om een vordering tot schadevergoeding te kunnen instellen, zoals Dammingh stelt, maar voor een ander doel dat hierna zal worden toegelicht.

Bij de vastlegging van veruit de meeste koopovereenkomsten met betrekking tot woningen (althans bij veruit de meeste die ik onder ogen krijg) wordt gebruikgemaakt van ofwel de NVM-koopakte ofwel het Ring Amsterdam-model. In beide koopaktes komt een (standaard)bepaling voor met betrekking tot eventuele tekortkoming. De systematiek van beide bepalingen is gelijk: ingebrekestelling is vereist voor het van start laten gaan van een achtdagentermijn waarbinnen de tekortkomende partij alsnog (conform) kan presteren. Laat hij dat na, dan heeft de andere partij de keuze om ofwel tot ontbinding over te gaan ofwel nakoming te vorderen, waarbij dan tevens een contractuele boete verschuldigd is (van 3% per dag). In beide regelingen is expliciet uitgemaakt dat de nalatige partij ook zonder ingebrekestelling aansprakelijk is voor de schade van de wederpartij;⁴ ook al presteert de nalatige binnen de gestelde acht dagen alsnog (conform), dan nóg is hij aansprakelijk voor de schade die de ander als gevolg van het niet-tijdig (conform) presteren heeft geleden.

In beide modelregelingen wordt er dus vanuit gegaan dat bij niet-tijdig (conform) presteren aan het vereiste voor schadevergoeding als bedoeld in art. 6:74 BW is voldaan. Gezien het bepaalde in lid 2 van dat artikel bestaat het recht op schadevergoeding eerst indien en nadat sprake is van verzuim. Kennelijk is daarvan volgens de opstellers van de modelcontracten reeds sprake indien de andere partij niet tijdig conform presteert. Hoe zit dat dan met ontbinding? Ook daarvoor geldt dat de bevoegdheid tot ontbinding eerst ontstaat indien sprake is van verzuim.⁵

¹ HR 27 november 1998, NJ 1999, 380.

² *NTBR* 2004, p. 446-448.

³ HR 11 februari 2000, NJ 2000 / 274, Rb. Arnhem, 18 juni 2000, LJN:AA6239, Hof Den Bosch, 28 oktober 2003, NJF 2004/250, Hof Den Haag, 25 september 2002, NJ 2003/128; zie ook Van Schaick in *NTBR* 2004/9, p. 446 tot en met 448.

⁴ Art. VI.1 Ringmodel en art. 10.4 NVM-akte.

⁵ 6:265 lid 2 BW.

De opstellers van de modelcontracten hebben ervoor gekozen om aan het rechtsgevolg van ontbinding van de koopovereenkomst, gezien de ingrijpende consequenties daarvan, wel de

NASCHRIFT

J.J. Dammingsh

advocaat bij Dirkzwager Nijmegen

Wanders' reactie bevestigt dat er (nog) geen eensluidende visie bestaat voor zover het gaat om het intreden van het verzuim van de verkoper. Wanders sluit zich aan bij Van Schaick, die van mening is dat het verzuim van de verkoper *van rechtswege* intreedt indien een onroerende zaak aan de koper wordt geleverd die niet aan de koopovereenkomst beantwoordt (vgl. art. 6:83 sub *a* BW). Ik blijf bij mijn eerder ingenomen standpunt dat voor het intreden van het verzuim wél een ingebrekestelling is vereist (vgl. art. 6:82 lid 1 BW). Wat er mogelijk ook valt af te dingen op de in dit verband door mij gebezigde argumenten, ik handhaaf mijn conclusie dat uit het arrest HR 27 november 1998, NJ 1999, 380 (Van der Meer/Beter Wonen) niet zonder meer valt af te leiden dat in geval van toerekenbare non-conformiteit het verzuim van de verkoper zonder ingebrekestelling intreedt. Al was het alleen maar omdat het in genoemd arrest ging om de op de huurder rustende verplichting om de door hem gehuurde woning bij het einde van de huur in goede staat terug te geven.

Ik stel vast dat de Hoge Raad, anders dan Wanders suggereert, zich nog niet heeft uitgelaten over de vraag op welke wijze het verzuim van de verkoper bij (toerekenbare) non-conformiteit intreedt. Het door Wanders (in zijn voetnoot 3) aangehaalde arrest HR 11 februari 2000, NJ 2000, 275 (De Preter/Van Uiter) gaat niet over het verzuim van de verkoper, maar over het intreden van het verzuim van de koper die de koopprijs niet tijdig heeft voldaan. Op grond van dit arrest kan in ieder geval niet worden geconcludeerd dat het verzuim van de verkoper bij niet-behoorlijke nakoming zonder ingebrekestelling intreedt.

Ook voor het door Wanders genoemde arrest

voorwaarde van een voorafgaande ingebrekestelling met een vaste termijn (van acht dagen) te verbinden. Deze op het oog tegenstrijdige behandeling van het recht op schadevergoe-

Hof Den Haag 25 september 2002, NJ 2003, 128 (*Geerdink c.s./Van den Berg c.s.*) geldt m.i. dat daarin zijn opvatting niet (zonder meer) wordt bevestigd. In dat arrest ging het er namelijk om dat in de notariële leveringsakte expliciet was vastgelegd dat de verkopers aan de kopers 'een woonhuis zonder olietank' zouden leveren. Dit beding in de leveringsakte dient aldus te worden uitgelegd dat verkopers de (contractuele) *garantie* hebben afgegeven dat op het afgesproken leveringstijdstip een woonhuis zonder olietank aan kopers zou worden geleverd. Is op dat tijdstip dan toch een woonhuis met olietank geleverd, dan zou ook ik (met het hof en Wanders) menen dat het verzuim van de verkopers van rechtswege intreedt.

Het betreft hier echter een andere situatie dan de door mij in mijn artikel besproken situatie, waarin van een conformiteitsgarantie geen sprake was. De lijn van het door het hof gewezen arrest kan overigens mogelijk wél worden doorgetrokken naar situaties waarin van de NVM-koopakte gebruik is gemaakt. De koper zou dan wellicht met succes kunnen stellen: 'Met art. 5.3 heeft de verkoper de garantie gegeven dat de woning bij de levering de eigenschappen zou bezitten die voor een normaal gebruik daarvan nodig zijn, en hij is dus van rechtswege in verzuim nu hij een woning heeft geleverd die als gevolg van een aanwezig gebrek niet geschikt is voor normaal gebruik.'

Wanders stelt dat uit art. 10.4 van de NVM-koopakte volgt dat de nalatige partij zonder ingebrekestelling aansprakelijk is voor de schade van de wederpartij. Daarin kan ik hem volgen. Art. 10.4 bepaalt: 'Indien de nalatige partij na in gebreke te zijn gesteld binnen de voormelde termijn van acht dagen alsnog zijn verplichtingen nakomt, is deze partij desalniettemin gehouden aan de wederpartij diens schade als gevolg van de niet-tijdige nakoming te vergoeden.'

Met art. 10.4 spreken partijen dus af dat de

ding enerzijds en het recht op ontbinding anderzijds valt gezien de op het spel staande belangen echter alleszins te billijken en voldoet in de praktijk naar tevredenheid.

nalatige partij aansprakelijk is voor de vertragingschade die de wederpartij lijdt doordat niet terstond bij de levering (behoorlijk) is gepresteerd. Hiermee is echter niet gezegd dat het verzuim ook zonder ingebrekestelling intreedt indien partijen niet een dergelijk beding zijn overeengekomen.

Ik onderschrijf in ieder geval Wanders' aanbeveling om (zo mogelijk) wel een ingebrekestelling uit te brengen.

Tot besluit wijs ik volledigheidshalve op een recent (bij mijn weten nog niet gepubliceerd) arrest: HR 23 december 2005, Co4/294HR (LJN: AU2414). Verkoper had een onroerende zaak bestaande uit een woonhuis met erf verkocht en geleverd aan koper, waarbij van de NVM-koopakte gebruik was gemaakt. In art. 5.3 van de NVM-koopakte was onder meer vermeld: 'De onroerende zaak zal bij de eigendomsoverdracht de feitelijke eigenschappen bezitten die voor een normaal gebruik nodig zijn. Koper is voornemens de onroerende zaak te gebruiken als: bouwperceel voor twee half-vrijstaande woonhuizen'.

Koper was (kortom) voornemens het bestaande woonhuis te slopen en op de grond twee nieuwe woningen te bouwen. Op de onroerende zaak bleek echter een aanwijzing te rusten tot beschermd dorpsgezicht als bedoeld in art. 35 Monumentenwet. Als gevolg van deze aanwijzing werd geen sloopvergunning afgegeven. In verband hiermee vorderde de koper ontbinding, stellende dat hij op grond van de in art. 5.3 afgegeven garantie had mogen verwachten dat hij het woonhuis zou kunnen slopen (terwijl dat in werkelijkheid niet mogelijk bleek). Verkoper was van mening dat slopen niet valt onder 'normaal gebruik' als bedoeld in art. 5.3. Zowel de rechtbank als het hof in hoger beroep stelde de koper in het ongelijk.

Op het door koper ingestelde cassatieberoep overweegt de Hoge Raad onder meer: 'De onderdelen stellen de uitleg van het hiervoor

(...) weergegeven art. 5.3 van de tussen partijen gesloten koopovereenkomst aan de orde. Die uitleg dient te geschieden met inachtneming van de zogeheten Haviltex-maatstaf (HR 13 maart 1981, NJ 1981, 635). (...) Indien partijen bij de schriftelijke vastlegging van hun overeenkomst gebruikmaken van een standaardakte waarin een beding voorkomt dat, zoals art. 5.3 van de standaard NVM-koopakte, als voorgedrukte verklaring van de verkoper bevat dat de verkochte zaak de feitelijke eigenschappen zal bezitten die voor een normaal gebruik daarvan nodig zijn, zal uitgangspunt voor de uitleg van dit beding dienen te zijn dat 'normaal gebruik' betrekking heeft op wat daaronder naar gangbaar spraakgebruik wordt verstaan ten aanzien van de grond alsmede van de ten tijde van de verkoop zich daarop bevindende bebouwing. Daaronder valt in beginsel niet de sloop van de bebouwing gevolgd door het gebruik van

de grond als bouwgrond. Dit betekent dat het enkele feit dat in een dergelijk beding naast de voorgedrukte tekst door partijen specifiek is opgenomen dat koper voornemens is van de onroerende zaak gebruik te maken als bouwperceel, niet zonder meer en ook niet in beginsel meebrengt dat de overeenkomst aldus dient te worden verstaan dat de verkoper ervoor instaat dat sloop van de zich op dat perceel ten tijde van de verkoop bevindende bebouwing mogelijk en geoorloofd zal zijn.'

Kortom: onder 'normaal gebruik' in art. 5.3 valt niet sloop van de bebouwing, ook al is kopers voornemen tot sloop expliciet in het artikel vastgelegd. De Hoge Raad voegt daar nog aan toe dat het op de weg van de koper ligt om te stellen en zo nodig te bewijzen dat de verkoper in het concrete geval de door de koper voorgestane eigenschappen heeft willen garanderen (of dat de koper daarop in de gegeven omstandigheden redelijkerwijs heeft

mogen vertrouwen).

De koper had zich in dit geval overigens beter op art. 7:15 BW (in plaats van op art. 7:17 BW) kunnen beroepen. Een aanwijzing in de zin van de Monumentenwet is een publiekrechtelijke beperking die op de onroerende zaak drukt. In het arrest HR 27 februari 2004, NJ 2004, 635 (Bos/Smeenk) heeft de Hoge Raad beslist dat ook publiekrechtelijke beperkingen (die als een 'bijzondere last' op de onroerende zaak rusten) onder de werking van art. 7:15 BW vallen. Zou de koper zich op art. 7:15 BW hebben beroepen, dan was een tekortkoming m.i. wel komen vast te staan: de verkoper heeft de verkochte zaak immers niet vrij van 'bijzondere lasten' aan de koper geleverd, en daarmee heeft hij de ingevolge art. 7:15 BW op hem rustende verplichting geschonden.

DEKEN EN AUTO

Op de omslag van het *Advocatenblad* van 2 december jl. zien wij een foto van onze landelijk deken, mr. Els Unger. Nadrukkelijk poseert zij bij een auto. Sterker nog, als een echte covergirl poseert zij als het ware 'op' de auto. Deze omslagfoto heeft mij – en wel-

licht anderen met mij – in grote verwarring gebracht. Wat is hier aan de hand?

Heeft mr. Unger zich sinds enige tijd gespecialiseerd in autorecht, en wil zij dat ons op deze manier laten weten? Poseert zij bij het eerste officiële dienstvoertuig van de Nederlandse Orde van Advocaten? Wil zij ons laten zien dat ook een vrouwelijke advocaat

een grote auto kan rijden? Wat voor een auto is het eigenlijk, een embleem of merkteken van de auto is niet te zien? Is de auto eigendom, en zo ja van wie, of geleased? Misschien wil de Nederlandse Orde van Advocaten binnenkort in het *Advocatenblad* een verklaring geven bij de foto?

(E.J. Moll, advocaat te Doetinchem)

BESCHIEDENHEID EN VOORZICHTIGHEID

Geachte redactie,
Het is mij in mijn overigens nog maar korte carrière als advocaat nog niet eerder overkomen, maar ik heb mij onlangs nogal geërgerd aan de landelijk deken. Een nieuwe, maar geen plezierige ervaring als lid van de balie dus. Het betrof de kwestie van de (gedeeltelijke) afschaffing van het procesmonopolie van advocaten en de uitlatingen van de deken daarover.

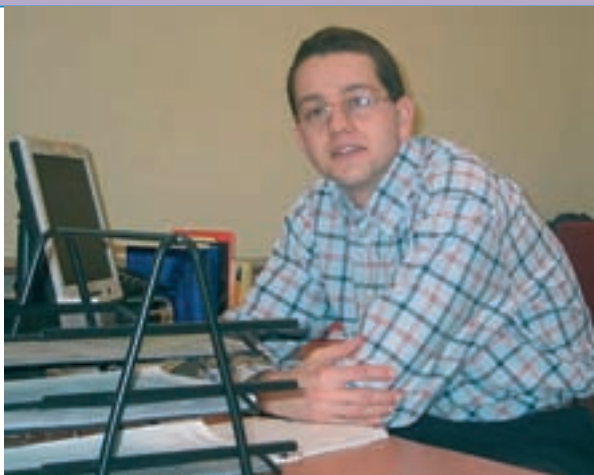
De deken, die ik graag ook in die hoedanigheid en niet op haar persoonlijke opvattingen aanspreek, verkondigde in het *Financieel Dagblad* van 15 december jl. haar mening over deze afschaffing naar aanleiding van een onderzoek van de onderzoeksters B. Baarsma en F. Felsö van SEO Economisch Onderzoek, dat heeft geleid tot het rapport *Het proces als domein*. Van de publicatie van dit rapport, dat werd geschreven in opdracht van het Verbond van

Verzekeraars, werd melding gemaakt in *Orde van de dag* van dezelfde dag. Ook had het FD dit rapport op 14 december jl. prominent op de voorpagina staan. In het NJB van 6 januari jl., p. 58-60, zijn de conclusies van het rapport in samengevatte vorm opgenomen. De conclusie van het rapport is kort gezegd dat het procesmonopolie op marktwerkingsgronden moet worden afgeschaft en dat niet-advocaten dus toegang moeten krijgen tot de (civiele) rechter. Het zou de efficiency, effectiviteit en innovatie van de procesvoering ten goede komen en het prijsniveau daarvan verlagen.

Los van mijn inhoudelijke bezwaren tegen dit rapport, dat in *Advocatenblad* 2006-1 zal worden besproken, richt mijn kritiek zich vooral tegen het (media)optreden van de deken in dezen.

Waar de deken in *Advocatenblad* 2005-16 (p. 718-719) nog een redelijk genuanceerd standpunt innam op dit punt en met betrekking tot bijvoorbeeld cassatie nog een voorzichtig voorbehoud maakte, valt in het FD te lezen dat zij slechts met betrekking tot strafzaken op persoonlijke titel een uitzondering maakt op de voorgestelde afschaffing. Met alle verschuldigde respect, maar ik ben op dit punt niet geïnteresseerd in de persoonlijke mening van de deken! Ik licht deze wellicht wat krasse stelling als volgt toe.

In het *Advocatenblad* schrijft de deken op de genoemde plek over het verkondigen van haar persoonlijke mening: 'Het is een dekenrede, niet de rede van de Algemene Raad (AR). Vooraf is er wel overleg geweest, maar ik vind dat ik mijn eigen mening moet kunnen geven, ook al is dat niet steeds de mening van de

Marijn Jansen achter zijn bureau

Algemene Raad. Natuurlijk, het beleid moet eenduidig zijn, maar je kunt heel goed van mening verschillen. (...) De Commissie Advocatuur (...) sprak mij inderdaad aan op onderdelen uit de dekenrede. Mijn reactie daarop is simpel: het standpunt van de AR hoeft niet steeds hetzelfde te zijn als mijn standpunt. En dat binnen de AR de meningen uiteenlopen,

verkleint de invloed niet die wij als Orde kunnen uitoefenen. Als er maar eenheid van beleid is. De mening van de landelijk deken is bovendien niet bepalend.'

Mijn kritiek op de deken ziet nu juist op haar persoonlijke opvatting ten opzichte van die van de AR en de manier waarop deze beide naar voren worden gebracht. De kop boven het artikel in het FD is namelijk: 'Laat de verzekeringsjurist maar komen'. Nu kan dit worden afgedaan met de stelling dat de redactie van het

FD dit zo heeft opgeschreven, maar dat is me gezien de inhoud van het artikel te makkelijk.

Alhoewel de deken een voorbehoud maakt met betrekking tot het persoonlijke karakter van haar mening, is de teneur van de uitlatingen toch dat de Orde niet onwelwillend staat tegenover afschaffing van het procesmonopo-

lie. Daar is volgens mij echter nog geen (definitief) standpunt over ingenomen en het zou de deken m.i. sieren dát standpunt te verkondigen. Juist dit is immers het beleid van de AR tot nu toe.

De persoonlijke bijdrage van de deken lijkt me daarbij intern bezien en mogelijk in de discussie met minister Donner zeer waardevol, maar zou daar dan ook toe beperkt moeten blijven. Het standpunt van de Orde en de AR zou volgens mij namelijk in een interview met de deken als vertegenwoordiger van beiden naar voren dienen te komen en wordt op dit moment niet over het voetlicht gebracht. Het doet bijna terug verlangen naar de voorbije tijden van bescheidenheid en voorzichtigheid...

Met vriendelijke groet,
J.M. Jansen, advocaat te Peize

'OPERETTE-RECHTSORGAAN' OVER HET CENTRAAL TUCHTREGISTER (III)

Het bureaucratische monster dat Orde van Advocaten heet en dat uitsluitend gefixeerd is op het eigen uitdijen, ontwikkelt intussen ook steeds nieuwe gedrochtelijke koppen. Met name de auditkop, die voorlopig alleen nog maar in de richting van de sociale advocatuur kan loensen, is van een buitengewone afstotendheid. Temidden van deze wildgroei is nu, in korte tijd, spontaan een nieuwe afzichtelijke kop uit het plumpe lijf gegroeid, de kop van het tuchtrechtelijke absolutisme. Iedereen en alles binnen de orde moet ondergeschikt worden aan de perfecte tuchtrechtelijke beheersing.

De wet moet daarvoor worden gewijzigd, zodat de aanmaak van een Centraal Tuchtregister in de steigers kan worden gezet. (Zie hierover ook *Advocatenblad* 2005-16, p. 754, en *Advocatenblad* 2006-1, p. 34; *red.*) En zolang die Advocatenwet niet naar de groeiende honger naar tuchtrechterlijke controle is herknede, moet de wet maar simpelweg worden geschonden. De onwelriekende adem van deze nieuwste kop van het monster dat ons allen overwoekert, verzengt zo zelfs, zonder pardon, de wettelijke integriteit.

En zo kon het gebeuren dat op een dag,

op 9 januari 2006 om precies te zijn (nog niet gepubliceerd, *red.*), het Hof van Discipline zich ontpopte tot een protagonist van regelrechte wetsschending. Het Hof van Discipline verordonneerde, op die historische dag in een historische uitspraak, dat het tuchtrechtelijke beheerssysteem allesoverheersend is, en hoog boven alle wetten verheven.

Van de jarenlange, in strijd met de Wet bescherming persoonsgegevens (WBP) uitgevoerde praktijk om met tuchtrechtelijke gegevens van advocaten te manipuleren, moest het hof weliswaar erkennen 'dat een wettelijke grondslag ter rechtvaardiging van deze ingevolge de WBP niet toegestane handelwijze op dat moment ontbrak', maar deze stelselmatige en langdurige wetsschending werd verder als volkomen acceptabel voorgesteld. Want, zo formuleerde het hof: 'Verweerder handelde in zijn kwaliteit van deken en zijn handelwijze kwam overeen met die welke toen en voordien door de dekens placht te worden gevolgd.'

Met andere woorden: de orde deed het altijd al zo, en dat dit een flagrante strijd met de wet opleverde, laat het hof siberisch. Wat de bureaucratie altijd al deed is immers

automatisch als juist te beschouwen. Wetten of geen wetten.

Alles verpletterend, om zelfs de laatste zwakke kritiek te smoren op deze systematische wetsverkrachting door het Ordemonster, is dan het volgende, beslissende, argument van het hof: 'Ook de tuchtrechter stond altijd geheel achter deze handelwijze, die van belang is voor een goede tuchtrechtspleging.'

Inderdaad, alles verpletterend. Want na deze slotperformance van dit operette-rechtsorgaan is er niets meer over. Geen wet en geen rechtsstaat.

(N.M.P. Steijnen, advocaat te Zeist)

VERVOLGING VERZOCHT

Advocaat Steijnen heeft hoofdofficier van Justitie H.J. Moraal in Den Haag verzocht strafrechtelijke vervolging in te stellen tegen de Nederlandse Orde van Advocaten wegens schending van de Wet bescherming persoonsgegevens. Ook de Utrechtse Orde een een viertal (landelijk) dekens moeten volgens Steijnen strafrechtelijk worden vervolgd. Wordt dus vervolgd (*red.*)

Besluitenlijst Collegevergadering 1 december 2005

1. MEDEDELINGEN

De deken doet mededelingen over de volgende onderwerpen:

- De stand van zaken met betrekking tot de Commissie Advocatuur.
- Wetsontwerpen terreurbestrijding. De Orde heeft op een groot aantal wetsontwerpen gereageerd.
- Telefoontaps. De NVSA overweegt een bodemprocedure aan te spannen. De Algemene Raad ondersteunt de NVSA.
- VIV-alt. Het wetsontwerp VIV-alt is door de Eerste Kamer aangenomen. Het wordt op zijn vroegst per 1 april ingevoerd.
- Beroepsaansprakelijkheidsverzekering. De Algemene Raad heeft besloten het wetgevingsrisico van de landelijke Orde en van de lokale Ordes mee te verzekeren.
- BAR. Het systeem is op 12 december 2005 operationeel.

2. VERKIEZINGEN/BENOEMINGEN

Verkiezing Hof van Discipline

Het College verkiest mr. W.K. van Duren als plv. lid per 1 januari 2006.

Raad van Discipline Amsterdam

Het College herbenoemt mrs. J.R. Goppel en J.J.W. Remme als leden per 1 februari 2006.

Het College herbenoemt mr. B. Breederveld als plv. lid per 1 januari 2006.

Het College verkiest mr. A. de Groot als plv. lid per 1 januari 2006.

Raad van Discipline Arnhem

Het College herbenoemt mr. H.C. Brandsma als lid per 1 februari 2006.

Het College verkiest mr. P.J.M. van Wersch als lid per 1 december 2005.

Raad van Discipline Den Haag

Het College herbenoemt mr. A.A.J. Maat als lid per 1 februari 2006.

Raad van Discipline Leeuwarden

Het College verkiest mr. M.M. Wiersema als lid per 1 december 2005.

Het College herbenoemt mrs. J. de Goede en A.A. Vogelsang als leden per 1 februari 2006.

Het College verkiest mr. H.D. Cotterell als lid van de Algemene Raad per 1 december 2005.

3. GEDRAGSREGEL 10

Het College stemt in met de door de Algemene Raad gewijzigde gedragsregel 10, inclusief de wijzigingen die zijn besproken tijdens de Collegevergadering. De datum van inwerkingtreding is 1 januari 2006.

4. VERORDENING OP DE PRAKTIJKUITOEFENING (ONDERDEEL WID EN WET MOT)

De verordening op de praktijkuitoefening (onderdeel Wid en Wet MOT) wordt vastgesteld met als ingangsdatum 1 januari 2006.

5. GEDRAGSREGEL 7

Het College stemt in met de door de Algemene Raad op 7 november jl. vastgestelde wijziging van gedragsregel 7 met als ingangsdatum 1 januari 2006.

6. BESLUIT TOT VASTSTELLING FINANCIËLE BIJDRAGE 2006

Het College stemt in met het voorstel met ingang van 2006 over alle categorieën de financiële bijdrage met € 30 te verlagen. De vergadering stelt het besluit vaststelling financiële bijdrage 2006 vast.

7. BEGROTING 2006, MEERJARENRAMING 2007/2008

Het College stelt de begroting met algemene stemmen vast.

8. ASSISTENTIE DOOR DE ORDE AAN DE RADEN VAN TOEZICHT N.A.V. DE CCV

De Nederlandse Orde van Advocaten gaat de Raden van Toezicht ondersteunen bij het vervolgingsbeleid van Verordening op de Permanente Opleiding.

9. VERORDENING OP DE PERMANENTE OPLEIDING 2000

Het College stemt in met aanpassing van de Verordening op de Permanente Opleiding 2000 met als ingangsdatum 1 januari 2006.

De data van de Collegevergaderingen in 2006 zijn als volgt:

Vrijdag 31 maart 2006Jaarbeurs Utrecht
Donderdag 29 juni 2006.....Jaarbeurs Utrecht
Donderdag 28 september 2006.....Haarlem
(de dag voor de Ordevergadering)
Donderdag 7 december 2006.....Jaarbeurs Utrecht

Agendapunten voor de Collegevergadering van 31 maart 2006 o.a.:

- Financieel verslag
- Jaarverslag

Voortgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding

In deze rubriek het cursusaanbod in het kader van de Permanente Opleiding (PO) en het cursusaanbod voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO). Per 1 januari 2005 kunnen de door de Orde erkende opleidingsinstellingen naast PO-cursussen tevens VSO-cursussen voor advocaat-stagiaires organiseren.

VOORTGEZETTE STAGIAIRE OPLEIDING

ICT- EN TELECOMRECHT

Actueel Telecommunicatierecht 2006

13-04-2006 15:15 - 21:45

20-04-2006 15:15 - 21:45

27-04-2006 15:15 - 21:45

Plaats Leiden

Doelgroep VSO/PO

Niveau * Actualiteiten

Instelling PAO Universiteit Leiden,

tel. 071-5278666

Docent(en) mr. P. Knol, mr. J.A.

Tempelman, mr. dr. G.J. Zwenne

Cursusprijs € 1.385 geen BTW

Opleidingspunten

15 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

15 Totaal

PERMANENTE OPLEIDING

ARBEIDSRECHT

WIA in de praktijk

02-02-2006 13:00 - 17:15

Plaats Utrecht

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling Kluwer Opleidingen,

tel. 0570-647190

Docent(en) mr. S. Broens, mr. M. Vaessen

Cursusprijs € 545 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Wijziging van arbeidsvoorwaarden

09-02-2006 13:00 - 17:30

Plaats Amsterdam

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling Kluwer Opleidingen,

tel. 0570-647190

Docent(en) mr. A.A. de Jong, mr. M. van

Koevorden-Brouwer, mr. J.J.M. de Laat

Cursusprijs € 545 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Masterclass Arbeidsprocesrecht

08-03-2006 09:30 - 18:00

Plaats Leiden

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) mr. C. Nekeman, mr. S. Tan,

mr. W.J.J. Wetzels

Cursusprijs € 695 exclusief BTW

Opleidingspunten

07 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

07 Totaal

Praktijkmiddag Geboden en

Verboden op de werkplek

16-03-2006 13:15 - 18:00

Plaats Amsterdam

Doelgroep PO

Niveau ** Actualiteiten

Instelling KSU Studie,

tel. 020-4496420

Docent(en) mr. C.C. Oberman, mr. A.P.J.M.

Verbeek

Cursusprijs € 335 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Arbeidsrecht

20-03-2006 16:00 - 21:00

03-04-2006 16:00 - 21:00

Plaats Oud-Zuilen

Doelgroep PO

Niveau *

Instelling NIK Juridische Opleidingen,

tel. 030-6977889

Docent(en) mr. G.C. Boot, mr. D.J. Buijs,

mr. A. Stege, prof. mr. E. Verhulph

Cursusprijs n.n.b.

Opleidingspunten

08 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

08 Totaal

ARBITRAGE

Arbitrage – deel I

27-02-2006 16:00 - 21:00

Plaats Oud-Zuilen

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling NIK Juridische Opleidingen,

tel. 030-6977889

Docent(en) prof. mr. W.D.H. Asser, prof.

mr. F. de Ly, mr. O.L.O. de Witt Wijnen

Cursusprijs € 595 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Arbitrage – deel II

13-03-2006 16:00 - 21:00

Plaats Oud-Zuilen

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling NIK Juridische Opleidingen,

tel. 030-6977889

Docent(en) prof. mr. W.D.H. Asser, prof.

mr. F. de Ly, mr. O.L.O. de Witt Wijnen

Cursusprijs € 595 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Arbitrage – deel III

31-03-2006 16:00 - 21:00

Plaats Oud-Zuilen

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling NIK Juridische Opleidingen,

tel. 030-6977889

Docent(en) prof. mr. W.D.H. Asser, prof.

mr. F. de Ly, mr. O.L.O. de Witt Wijnen

Cursusprijs € 595 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

BOUWRECHT

Actualiteiten Bouwrecht

29-03-2006 14:00 - 20:00

Plaats Nijkerk

Doelgroep PO

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Lawyers Plus Academy,

tel. 033-4622144

Docent(en) mr. J.O. Berlage, mr. W.J.

Haeser

Cursusprijs € 675 exclusief BTW

Opleidingspunten

05 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

05 Totaal

ICT- EN TELECOMRECHT

Actueel Telecommunicatierecht 2006

13-04-2006 15:15 - 21:45

20-04-2006 15:15 - 21:45

27-04-2006 15:15 - 21:45

Plaats Leiden

Doelgroep VSO/PO

Niveau * Actualiteiten

Instelling PAO Universiteit Leiden,

tel. 071-5278666

Docent(en) mr. P. Knol, mr. J.A.

Tempelman, mr. dr. G.J. Zwenne

Cursusprijs € 1.385 geen BTW

Opleidingspunten

15 Juridisch

Het niveau van de opleidingen is als volgt weergegeven:

* Basisniveau (doorgaans minder dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; weinig tot geen voorkennis aanwezig).

** Verdiepingsniveau (doorgaans meer dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; basiskennis aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

*** Specialisatieniveau (doorgaans meer dan 3 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; hoog kennisniveau aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
15 Totaal

LETSELSCHADE

Tijd is geld

31-03-2006 09:00 - 17:00
Plaats Apeldoorn
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Studiecentrum Kerckebosch,
tel. 030-6984222
Docent(en) prof. mr. T. Hartlief, J.
Hulsman, prof. dr. G.F. Koerselman, mr.
F. Kremer, mr. S.D. Lindenberg, mr. A.
Wolfsen
Cursusprijs € 375 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

ONDERNEMINGSRECHT

Ondernemingsrecht

01-02-2006 16:00 - 21:00
20-06-2005 15:00 - 21:30
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. H.J.M.M. van Boxel, prof.
mr. J.B. Huizink
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Toezicht en Rechtspleging inzake jaarrekeningen

20-02-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) prof. mr. H. Beckman
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Bijzondere vormen van aandelen

01-03-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. W. Bon, mr. H.J.
Portengen
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Ondernemingsrecht

06-03-2006 16:00 - 21:00
20-06-2005 15:00 - 21:30
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. M. van Bremen, mr.
J.H.M. Willems
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Verrekening in en buiten faillissement

08-03-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. A.J.W. van Elk, mr. N.E.D.
Faber
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Doorbraak van aansprakelijkheid

15-03-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. M.J. Jitta, prof. mr. J.B.
Wezeman
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Due diligence bij bedrijfsovername

03-04-2006 16:00 - 21:00
Plaats Driebergen-Rijsenburg
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. J. Terpstra, mr. W.W. de
Nijs Bik
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Balanslezen en jaarrekeningenrecht voor niet-accountant

11-04-2006 10:00 - 17:00
Plaats Utrecht/Nieuwegein
Doelgroep PO
Niveau * Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) J.E.J. Blinde RA, R. de Vries
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten

05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Aansprakelijkheid van banken jegens beleggers

17-04-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. P.J. van der Korst, prof.
mr. M.R. Mok
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Bankgaranties – Escrow arrangementen – Letters of comfort

24-04-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. R.I.V.F. Bertrams
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Capita Ondernemingsrecht

01-05-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) prof. mr. L. Timmerman
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

ONROERENDGOEDRECHT

Actualiteitenmiddag Vastgoedrecht 2006

02-02-2006 13:30 - 17:35
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Vereniging voor Vastgoed
Juristen,
tel. 030-2121667
Docent(en) prof. mr. M.A.M.C. van den
Berg, mr. drs. W.A.P. Nieuwenhuizen, mr.
J.A.M.A. Sluysmans, mr. H.A. Stein, mr.
G.A. van der Veen
Cursusprijs € 165 inclusief BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

Bouwarbitrage

21-02-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. W. ten Cate, mr. Y.R.R.R.
de Mul
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Onroerendgoedrecht

22-03-2006 16:00 - 21:00
24-04-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) prof. mr. P.J.J. van Buuren,
mr. Y.R.R.R. de Mul, prof. mr. A.A. van
Velten
Cursusprijs € 995 exclusief BTW
Opleidingspunten
08 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
08 Totaal

Aanneming van werk

22-03-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) prof. mr. M.A.M.C. van den
Berg
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Burenrecht

17-04-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. R.J.J. van Acht, mr. J.H.M.
Swaaij
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

OVERIGE RECHTSGEBIEDEN

Incassoprocedures

20-03-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. H.B. Krans, mr. S.J.

Rullmann
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Partijcomplicaties in civiele procedures

27-03-2006 15:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. W. Heemskerk, mr. B. Winters
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Ruimtelijke-ordeningsrecht en milieurecht

De nieuwe Omgevingsvergunning

10-02-2006 09:30 - 16:30
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974974
Docent(en) drs. F.H. Hartog, mr. J. Hoekstra, mr. T. Lam, prof. mr. F.C.M.A. Michiels, mr. A.G.A. Nijmeijer, drs. H.W. van Sandick
Cursusprijs € 799 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Milieurecht – schriftelijke leergang

17-02-2006 in overleg
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau * Actualiteiten
Instelling Euroforum Uitgeverij BV,
tel. 040-2925963
Docent(en) mr. G.H. Addink, mr. E.J. de Valk
Cursusprijs € 1.695 exclusief BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

SOCIAALZEKERHEIDSRICHT

WIA in praktijk

16-02-2006 09:45 - 16:30
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau * Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. E. van den Bogaard, mr. A. Wit
Cursusprijs € 450 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

STRAF(PROCES)RICHT

Update Straf(proces)recht 2006

09-02-2006 09:00 - 17:00
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Studiecentrum Kerckebosch,
tel. 030-6984222
Docent(en) dr. T. Blom, prof. mr. H. de Doelder
Cursusprijs € 375 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

VERBINTENISSEN- EN CONTRACTENRICHT

Contractenrecht voor de commerciële praktijk deel I

31-01-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. A.E. Driessen, prof. mr. R.P.J.L. Tjittes
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Contractsuitleg

13-02-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. G.J. Knijp, prof. mr. R.P.J.L. Tjittes
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Contractenrecht voor de commerciële praktijk deel II

15-02-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. A.C. van Schaick
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Tekortkoming – verzuim-opschortingsbevoegdheden

22-02-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **

Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. A.C. van Schaick
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Anglo-Amerikaans Contractenrecht

06-03-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) prof. mr. W.J. Zwolve
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

De natuurlijke verbintenissen

23-03-2006 13:30 - 19:45
Plaats 's-Hertogenbosch
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) prof. mr. E.A.A. Luijten, prof. mr. W.R. Meijer, mr. J.C.L. Zuidervijk
Cursusprijs € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Garanties in de praktijk

12-04-2006 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. M. van Bremen, prof. mr. R.P.J.L. Tjittes
Cursusprijs € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

VERZEKERINGSRICHT

Nieuw Verzekeringsrecht

02-03-2006 09:45 - 16:30
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) prof. mr. J.G.C. Kamphuisen, prof. mr. J.H. Wansink
Cursusprijs € 430 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

ADR/MEDIATION

Verdieping Mediationvaardigheden

17-02-2006 10:00 - 17:00
Plaats Bilthoven
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Mediation & Training Network The Lime Tree,
tel. 030-2255910
Docent(en) C. Frijters, drs. A.M. de Graaf
Cursusprijs € 475 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Juridische Aspecten in de Mediation

03-03-2006 10:00 - 17:00
Plaats Bilthoven
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Mediation & Training Network The Lime Tree,
tel. 030-2255910
Docent(en) mr. F. van der Brug, mr. J. Plevier
Cursusprijs € 475 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Meer Vaardigheden voor de mediator 1

15-03-2006 10:00 - 17:00
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Mediation & Training Network The Lime Tree,
tel. 030-2255910
Docent(en) mr. K.C.N.M. Bakx, A. van der Burgt- Franken
Cursusprijs € 475 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Verdieping Mediationvaardigheden

24-03-2006 10:00 - 17:00
Plaats Bilthoven
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Mediation & Training Network The Lime Tree,
tel. 030-2255910
Docent(en) C. Frijters, drs. A.M. de Graaf
Cursusprijs € 475 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Merlijn Mediation Tegenpartij of Conflictpartner (Opleiding tot NMI-mediator) 6 daagse Spring 1

28-03-2006 10:00 - 20:00
29-03-2006 09:00 - 20:00
30-03-2006 09:00 - 17:00
10-04-2006 10:00 - 20:00
11-04-2006 09:00 - 20:00

12-04-2006 09:00 - 17:00

Plaats Nuland
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Merlijn Groep,
tel. 073-5323582
Docent(en) mr. M.C. Bijleveld, mr. drs.
H.J. Bonenkamp, N. Hartmanns, mr. K.
Iest, mr. E. Krens, drs. H.E. Niehoff, A.
van der Ploeg, mr. M.L.F.J. Schyns, mr.
K.E.M. van der Stappen, drs. J.W.M. van
der Waerden
Cursusprijs € 3.485 exclusief BTW
Opleidingspunten
01 Juridisch
45 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
46 Totaal

Juridische Aspecten in de Mediation

31-03-2006 10:00 - 17:00
Plaats Bilthoven
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Mediation & Training Network
The Lime Tree,
tel. 030-2255910
Docent(en) mr. F. van der Brug, mr. J.
Plevier
Cursusprijs € 475 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Ethiek in de mediation

10-04-2006 10:00 - 17:00
Plaats Bilthoven
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Mediation & Training Network
The Lime Tree,

tel. 030-2255910
Docent(en) A. Couzijn, mr. R.M. van Rooij
Cursusprijs € 475 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Mediation – een kwestie van vragen 1

13-04-2006 10:00 - 17:00
Plaats Doorn
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Mediation & Training Network
The Lime Tree,
tel. 030-2255910
Docent(en) mr. K.C.N.M. Bakx, I. Siegel
Cursusprijs € 475 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Mediator bij Arbeidszaken

13-04-2006 10:00 - 17:00
11-05-2006 10:00 - 17:00
08-06-2006 10:00 - 17:00
29-06-2006 10:00 - 17:00
07-09-2006 10:00 - 17:00
05-10-2006 10:00 - 17:00
02-11-2006 10:00 - 17:00
30-11-2006 10:00 - 17:00
Plaats Bilthoven
Doelgroep PO
Niveau ***
Instelling Mediation & Training Network
The Lime Tree,
tel. 030-2255910
Docent(en) drs. H. Foeken, C. Frijters
Cursusprijs € 3.240 exclusief BTW
Opleidingspunten

– Juridisch
40 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
40 Totaal

Merlijn Mediation Tegenpartij of Conflictpartner (Opleiding tot NMI-mediator) 8 daagse midjaar 1

18-04-2006 10:00 - 20:00
19-04-2006 09:00 - 17:00
29-05-2006 10:00 - 20:00
30-05-2006 09:00 - 17:00
28-06-2006 10:00 - 20:00
29-06-2006 09:00 - 17:00
06-09-2006 10:00 - 20:00
07-09-2006 09:00 - 17:00
Plaats Ede/Bennekom
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Merlijn Groep,
tel. 073-5323582
Docent(en) mr. M.C. Bijleveld-van der
Slikke, mr. drs. H.J. Bonenkamp, N.
Hartmanns, mr. M.C.P. Houben, mr. K.
Iest, mr. E. Krens, drs. H.E. Niehoff, A.
van der Ploeg, mr. M.L.F.J. Schyns, mr.
K.E.M. van der Stappen, drs. J.W.M. van
der Waerden
Cursusprijs € 3.720 exclusief BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
51 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
54 Totaal

Vertrouwen in de mediation

25-04-2006 10:00 - 17:00
Plaats Bilthoven
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Mediation & Training Network
The Lime Tree,
tel. 030-2255910

Docent(en) C. Frijters
Cursusprijs € 475 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

ALGEMEEN MANAGEMENT

Rechten & Plichten van de school

13-04-2006 09:30 - 17:00
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau * Actualiteiten
Instelling Studiecencentrum voor Bedrijf &
Overheid,
tel. 040-2974888
Docent(en) mr. W. Brussee, mr. J. Janse-
Velema, A.P. Kotte, prof. mr. dr. D.
Mentink, mr. drs. dr. N. Noorlander
Cursusprijs € 549 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
05 Management/Organisatie
05 Totaal

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Andela, mw. mr. N.W., Beilerstraat 139 (9401
PJ) postbus 218 (9400 AE) Assen, tel. 0592-
300555, fax 0592-300580
Baarsma, mr. A.T., Grindweg 10 (3055 VA)
postbus 34060 (3005 GB) Rotterdam, tel.
010-2180808, fax 010-4180707, e-mail
info@randwijck.nl
Beekelaar, mr. H., Prins Hendriklaan 19 (1075
AZ) Amsterdam, tel. 020-6730055, fax 020-
6730091
Beijersbergen van Henegouwen, mr. A.H.A.,
Stevinweg 6 (3891 EA) postbus 6 (3890 AA)
Zeewolde, tel. 036-5221123, fax 036-5223111,
e-mail wbz@web-advocaten.nl
Boer, mr. C.J. de, Jachthavenweg 121 (1081
KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam,
tel. 020-6789322, fax 020-6789522, e-mail
boerc@van-doorne.com
Boonk, mr. W.E., Hofplein 20 (3032 AC)
postbus 2700 (3000 CS) Rotterdam, tel.
010-2010500, fax 010-2010501, e-mail
boonk@vmw.nl

Boonstra, mr. W., Jansbuitensingel 30 (6811
AE) postbus 560 (6800 AN) Arnhem, tel.
026-3538211, fax 026-4430943, e-mail
arnhem@cms-dsb.com
Boufadi, mr. S., Gustav Mahlerplein
50 (1082 MA) postbus 75505 (1070 AM)
Amsterdam, tel. 020-6056000, fax 020-
6056700, e-mail info@houthoff.com
Brăzao Gomes, mr. R.C., Piekstraat 2 (3071
EL) postbus 5072 (3008 AB) Rotterdam,
tel. 010-4869911, fax 010-4847677, e-mail
r.gomes@hde.nl
Brugma, mr. W.N., Strawinskylaan 2001 (1077
ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam,
tel. 020-5460573, fax 020-5460813, e-mail
wouter.brugma@stibbe.com
Buijtsels, mw. mr. J.M.E.B., Droogbak 1-a (1013
GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel.
020-7119000, fax 020-7119999, e-mail jonne.
buijtsels@cliffordchance.com
Bijloo, mr. M.W., Leidseplein 29 (1017 PS)
postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel.
020-5517555, fax 020-6267949, e-mail info.
amsterdam@bakernet.com

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Cate, mw. mr. M. ten, Prins Bernhardstraat 1
(6521 AA) postbus 1094 (6501 BB) Nijmegen,
tel. 024-3828384, fax 024-3828388
Chedie, mr. P., 's-Gravenweg 433 (3065
SC) postbus 8149 (3009 AC) Rotterdam,
tel. 010-2887585, fax 010-2887583, e-mail
info@sterkeliewindhouwer.com
Collignon, mw. mr. A., Strawinskylaan
2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP)
Amsterdam, tel. 020-5460139, fax 020-
5460710, e-mail anna.collignon@stibbe.com
Croon, mr. G.C., Jachthavenweg 121 (1081
KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam,
tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail
info@van-doorne.com
Damoiseau, mr. B.H.G., Oude Lindestraat 1
(6411 EH) Heerlen, tel. 045-5741488, fax 045-
5741511, e-mail b.damoiseau@ruttenwelling.
nl
Dirkzwager, mw. mr. D.H., Gustav
Mahlerplein 50 (1082 MA) postbus 75505
(1070 AM) Amsterdam, tel. 020-6056302, fax
020-6056716, e-mail d.dirkzwager@houthoff.
com

Dittner, mr. S.F.K., Strawinskylaan 2001 (1077
ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam,
tel. 020-5460138, fax 020-5460810, e-mail
bas.dittner@stibbe.com
Dontje, mr. H., Jan Bommerstraat 4 (9402
NR) postbus 102 (9400 AC) Assen, tel. 0592-
395555, fax 0592-395550
Dijk, mr. J.B. van, Gustav Mahlerplein
50 (1082 MA) postbus 75505 (1070 AM)
Amsterdam, tel. 020-6056000, fax 020-
6056700, e-mail b.van.dijk@houthoff.com
Dijkers, mw. mr. B.E., Weena 690 (3012 CN)
postbus 2888 (3000 CW) Rotterdam, tel.
010-2246224, fax 010-4125839, e-mail britt.
dijkers@loyensloeff.com
Ekker, mr. A.H., Schippersgracht 1-3 (1011
TR) postbus 75538 (1070 AM) Amsterdam,
tel. 020-5300160, fax 020-5300170, e-mail
info@solv.nl
Feddes, mr. D.J.W., St. Canisiussingel 19-f
(6511 TE) postbus 1126 (6501 BC) Nijmegen,
tel. 024-3810810, fax 024-3810820, e-mail
info@hogevandenbroek.nl

Geerdink, mr. T., Marskant 10-1 (7551 BV) postbus 619 (7550 AP) Hengelo OV, tel. 074-2593867, fax 074-2593868, e-mail info@blankestijnenoortman.nl

Gelder, mw. mr. C. van, Vincent van Goghweg 81-83 (1506 JB) postbus 1350 (1500 AJ) Zaandam, tel. 075-6810080, fax 075-6167353, e-mail cvgelder@kostercs.nl

Goedhart, mr. M.J., Heemraadssingel 157 (2011 CE) postbus 25006 (3001 HA) Rotterdam, tel. 010-2445088, fax 010-4253170, e-mail algemeen@mglaw.nl

Groot, mr. J.M., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741111

Hees, mr. F.A. van, Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999, e-mail floris.vanhees@cliffordchance.com

Herings, mw. mr. C.M.J., Dr. van Kleefstraat 25 (6217 JJ) postbus 2934 (6201 NA) Maastricht, tel. 043-3438080, fax 043-3435566, e-mail cherings@muurmansadvocaten.nl

Hoek, mw. rm. F. van der, Paasheuvelweg 20 (1105 BJ) postbus 75029 (1070 AA) Amsterdam, tel. 020-4529717, fax 020-4529714, e-mail f.vanderhoek@visserschooten.nl

Hofstede, mr. R.F., Weena 690 (3012 CN) postbus 2888 (3000 CW) Rotterdam, tel. 010-2246724, fax 010-2246559, e-mail raymond.hofstede@loyensloeff.com

Hugenholtz, mw. mr. L., Bloemendalstraat 18 (8011 PJ) postbus 1278 (8001 BG) Zwolle, tel. 038-4255999, fax 038-4255975, e-mail zwolle@rechtshulpooost.nl

Kabout, mr. L.B., Orlyplein 10 (1043 DP) postbus 59280 (1040 KG) Amsterdam, tel. 020-5825100, fax 020-5825150, e-mail info@akd.nl

Kalivaart, mr. J.S., Weena 690 (3012 CN) postbus 2888 (3000 CW) Rotterdam, tel. 010-2246224, fax 010-4125839

Kamphuis, mr. R.P.F., Jozef Israelskade 48-b (1072 SB) Amsterdam, tel. 020-6963000, fax 020-6964008, e-mail info@khp-advocaten.nl

Kemner, mr. J., Waterlandlaan 52 (1441 MP) postbus 575 (1440 AN) Purmerend, tel. 0299-433333, fax 0299-471166

Kessel, mr. B.E.M. van, Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5514783, fax 020-6267949, e-mail benjamin.vankessel@bakernet.com

Kesteren, mw. mr. J.E. van, Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119120, fax 020-7100120, e-mail judith.vankesteren@cliffordchance.com

Krevaar, mr. M.P., Terborchstraat 12 (8011 GG) Zwolle, tel. 038-4235414, fax 038-4234784, e-mail zwolle@capra.nl

Korteweg, mr. K.J., Kloveniersburgwal 95 (1011 KB) postbus 15101 (1001 MC) Amsterdam, tel. 020-4207766, fax 020-4213065, e-mail info@johadvocaten.nl

Langelaan, mr. S., Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517151, fax 020-6267949, e-mail sander.langelaan@bakernet.com

Laurijssens, mw. mr. I.W.M., Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail info@van-doorne.com

Lee, mw. mr. B.M.J.C. van, Achter het Station 3 (8932 EW) postbus 882 (8901 BR) Leeuwarden, tel. 058-2941900, fax 058-2136967, e-mail info.frl@rechtshulpnoord.nl

Lier, mw. mr. S. van, Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119678, fax 020-7100578, e-mail saskia.vanlier@cliffordchance.com

Lok, mw. mr. M.E.C., Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517976, fax 020-6267949, e-mail marjon.lok@bakernet.com

Maes, mw. mr. D.E.J., Amstelveenseweg 186-188 II (1075 XR) postbus 75309 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3791078, fax 020-6795776, e-mail info@breedijk-vanderkooij.nl

Marmelstein, mw. mr. G.M.C., De Lairesestraat 137-141 (1075 HJ) Amsterdam

Masselink, mr. S.J.H., Twentepoort Oost 18 (7609 RG) postbus 155 (7600 AD) Almelo, tel. 0546-543500, fax 0546-458940, e-mail info@spoorsandersvisser.nl

Mels, mw. mr. K., Stadhouderskade 34-35 (1071 ZD) postbus 15714 (1001 NE) Amsterdam, tel. 020-6383606, fax 020-6234549, e-mail k.mels@abma.nl

Muns, mw. mr. C.M., Stadhouderskade 2 (1054 ES) postbus 59259 (1040 KG) Amsterdam, tel. 020-6898123, fax 020-6898885, e-mail info@noordamadvocaten.nl

Newitt, mr. B.W., Daalwijkdreef 33 (1103 AD) Amsterdam Zuidoost, tel. 020-6637931, fax 020-6638284

Noordhoek, mr. P.M., Prof. dr. Dorgelolaan 14 (5613 AM) postbus 3 (5600 AA) Eindhoven, tel. 040-2626600, fax 040-2626400, e-mail info@hollandlaw.nl

Olthof, mw. mr. M.R., Grindweg 10 (3055 VA) postbus 34060 (3005 GB) Rotterdam, tel. 010-2180808, fax 010-4180707, e-mail olthof@randwijck.nl

Opdam, mw. mr. N.M., Drentestraat 21 (1083 HK) postbus 7925 (1008 AC) Amsterdam, tel. 020-5497373, fax 020-6429013

Oudejans, mw. mr. W.M., Frederiksplein 42 (1017 XN) postbus 545 (1000 AM) Amsterdam, tel. 020-5533740, fax 020-5533791, e-mail wenda.oudejans@lovells.com

Pasma, mr. R.M., Stadhouderskade 2 (1054 ES) postbus 59259 (1040 KG) Amsterdam, tel. 020-6898123, fax 020-6898885, e-mail info@noordamadvocaten.nl

Peelen, mr. J.J., Amstelplein 1 (1096 HA) postbus 94142 (1090 GC) Amsterdam, tel. 020-4629410, fax 020-4629333, e-mail jan.peelen@nortonrose.com

Plantenga, mw. mr. H., Koningin Wilhelminaplein 13 (1062 HH) postbus 69045 (1060 CA) Amsterdam, tel. 020-6799421, fax 020-6760821

Pijlstra, mw. mr. L.M., Amstelplein 1 (1096 HA) postbus 94142 (1090 GC) Amsterdam, tel. 020-4629300, fax 020-4629333, e-mail info.amsterdam@nortonrose.com

Raymakers, mw. mr. Y.H.C., Herengracht 582-584 (1017 CJ) Amsterdam, tel. 020-6077952, fax 020-6831947, e-mail raymakers@vandersteenhoven.nl

Rietjens, mr. B., Herengracht 514 (1017 CC) postbus 15724 (1001 NE) Amsterdam, tel. 020-6706060, fax 020-6706061, e-mail info@rvdk.com

Ringeling, mr. J.W.A., Wibautstraat 224 (1097 DN) postbus 12929 (1100 AX) Amsterdam, tel. 020-5600611, fax 020-5600501, e-mail ringeling.jop@flaw.nl

Roos, mw. mr. I.J. de, Prof. Tulpstraat 25 (1018 GZ) Amsterdam, tel. 020-3302747, fax 020-3304363, e-mail deroos@schneider-vandalsum.nl

Sassen, mw. mr. S.C., Emmalaan 23 (1075 AT) Amsterdam, tel. 020-6797929, fax 020-6626606, e-mail sassen@ka-advocaten.nl

Schreuder, mr. J.M.B., Orlyplein 10 (1043 DP) postbus 59280 (1040 KG) Amsterdam, tel. 020-5825100, fax 020-5825150, e-mail info@akd.nl

Sleeking, mr. O.A., Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506831, fax 020-5506931, e-mail otto.sleeking@kvdl.nl

Sleen, mr. W. van der, Nieuwe Gracht 124 (2011 NM) postbus 280 (2000 AG) Haarlem, tel. 023-5530230, fax 023-5530260, e-mail vandersleen@pjsadvocaten.nl

Spaaij, mw. mr. L., De Lairesestraat 127 (1075 HJ) Amsterdam, tel. 020-4624070, fax 020-4624080, e-mail ls@hd-dutchlawyers.nl

Steeg, mw. mr. A.M.D. van der, Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail info@van-doorne.com

Swart, mw. mr. M.B., Frederiksplein 42 (1017 XN) postbus 545 (1000 AM) Amsterdam, tel. 020-5533757, fax 020-5533792, e-mail mariette.swart@lovells.com

Ufkes, mr. M.P., Noordende 28 (5701 SR) Helmond, tel. 0492-527080, fax 0492-527745, e-mail info@boumancsadvocatenbv.com

Uitert, mw. mr. N.E. van, Achter het Station 3 (8932 EW) postbus 882 (8901 BR) Leeuwarden, tel. 058-2941921, fax 058-2136967, e-mail n.vanuitert@rechtshulpnoord.nl

Veenma, mw. mr. V.L., Strawinskylaan 3051 (1077 ZX) Amsterdam, tel. 020-7996200, fax 020-7996300, e-mail vanessa.veenma@linklaters.com

Velden, mr. R.M. van der, Frederiksplein 42 (1017 XN) postbus 545 (1000 AM) Amsterdam, tel. 020-5533642, fax 020-5533791, e-mail ruud.vandervelden@lovells.com

Vlijmen, mw. mr. S.C.A. van, Turfpoortstraat 66 (1411 EH) Naarden, tel. 035-6235978, fax 035-6951571, e-mail secretariaat@dbb-advocaten.nl

Voer, mw. mr. H. de, Weteringschans 28 (1017 SG) Amsterdam, tel. 020-5247474, fax 020-5247475, e-mail devoer@everaert.nl

Vooren, mw. mr. L.L., Orlyplein 10 (1043 DP) postbus 59280 (1040 KG) Amsterdam, tel. 020-5825178, fax 020-5825206, e-mail lvooren@akd.nl

Vos, mr. M., Noorderhaven 70 (9712 VM) Groningen, tel. 050-3119930, fax 050-3119931

Vré, mr. J.J. de, Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 020-5506777, e-mail lawyers@kvdl.nl

Wagenvoort, mw. mr. C.E.A., Tesselschadestraat 4-12 (1054 ET) Amsterdam, tel. 020-5896000, fax 020-5896001, e-mail orde@aova.nl

Weerd, mw. mr. R.A. de, Robijnstraat 3 (1812 RB) postbus 366 (1800 AJ) Alkmaar, tel. 072-5411103, fax 072-5411105, e-mail rdeweerd@pesman.nl

Weijden, mr. A.C. van der, Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857000, fax 020-4857001, e-mail email@freshfields.com

Weijzenfeld, mw. mr. E.C., Rhijnspoorplein 22 (1018 TX) Amsterdam, tel. 020-5682929, fax 020-5682925, e-mail elseweijzenfeld@vandenbiesen.com

Het Bureau van de Orde

ONDERWERP	TELEFOONNUMMER	E-MAILADRES
Advocatenpaspoort	070 – 335 35 35	info@advocatenorde.nl
N.a.w.-gegevens advocatuur	070 – 335 35 29	adres@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070 – 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070 – 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
Communicatie (brochures, Vademecum)	070 – 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
Audit (auditbureau, aanvragen)	070 – 335 35 71/82	audit@advocatenorde.nl
Opleiding		
• Beroepsopleiding (BO) (vragen van stagiaires inzake BO)	070 – 335 35 55 (09.00-12.00 uur)	opl@advocatenorde.nl
• Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO) (vragen van stagiaires inzake VSO en erkende opleidingsinstellingen)	070 – 335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
• Permanente Opleiding (PO) (vragen van erkende opleidingsinstellingen)	070 – 335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
• Permanente Opleiding (PO) (vragen van advocaten inzake PO-punten, inclusief ontheffing PO)	070 – 335 35 41/89	jz@advocatenorde.nl
• Vrijstellingen BO en VSO	070 – 335 35 41/89	jz@advocatenorde.nl
BalieNet-certificaten	070 – 335 35 71/86	certificaat@advocatenorde.nl
Overige (praktijk)vragen van advocaten	070 – 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl

Neuhuyskade 94, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag
Telefoonnummer algemeen +31 (0)70 – 335 35 35
Faxnummer algemeen +31 (0)70 – 335 35 31

Wiggers, mr. M.Ph.H., Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785800, e-mail info@loyensloeff.com
Wilderink, mw. mr. N., Oude Enghweg 2 (1217 JC) postbus 272 (1200 AG) Hilversum, tel. 035-6721821, fax 035-6721888, e-mail hilversum@cms-dsb.com
Woltman, mr. I.J., Jongemastraat 9 (8701 JA) Bolsward, tel. 0515-572083, fax 0515-581368, e-mail info@grijmans.com
Wouters, mr. R.J., Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail info@van-dooome.com
Wuisman, mr. M.J., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741316, fax 020-6741687, e-mail michiel.wuisman@allenoverly.com
Zaal, mr. P.J. van, Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017380, fax 020-3017350, e-mail vanzaal@eu.gtlaw.com

Zanten, mw. mr. S.M. van, Gustav Mahlerplein 2 (1082 MA) postbus 75510 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-7953953, fax 020-7953900, e-mail boekel.de.neree@bdn.nl
Zietse, mr. E., Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017300, fax 020-3017350

PRAKTIJK NEERGELEGD

Drewes, mw. mr. J.K. Amsterdam 05-12-2005
Muilkwijk, mr. R.C. Amsterdam 24-11-2005
Uijtenbroek, mw. mr. E.M. Amsterdam 14-12-2005
Vries Robbé, mr. J.J. de Den Haag 07-12-2005
Weerd, mr. W.R.J. van der Amsterdam 15-12-2005

KANTOORVERPLAATSING

Amador y Sanchez, mr. P. (Brussel/België): Strawinskylaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171000, fax 020-7171111, e-mail pablo.amador@nautadutilh.com

Huizinga, mr. M.A. (Amsterdam): Taunusanlage 11 (60329) Frankfurt am Main/Duitsland, tel. 0049-6927308451, fax 0049-69232664, e-mail michiel.huizinga@freshfields.com

Janssen, mr. J.A.M.: Zilverlaan 2 (9743 RK) postbus 723 (9700 AS) Groningen, tel. 050-5757400, fax 050-5757444, e-mail info@dehaaninfo.nl

Lievens, mr. E. (Den Haag): Wilsonplein 15 (2011 VG) postbus 3223 (2001 DE) Haarlem, tel. 023-5340100, fax 023-5328163, e-mail cs@cordemeyerslager.nl

Palanciyan, mr. G.: Singel 370 (1016 AH) postbus 15709 (1001 NE) Amsterdam, tel. 020-6232689, fax 020-6232376

Rietkerk, mr. J.G. (Amsterdam): Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333

Ruijter, mr. G.J. de: Maliestraat 7 (3581 SH) Utrecht, tel. 030-2394025, fax 030-2322422, e-mail gru@deruyterlaw.nl

Viëtor-Boer, mw. mr. S.A. (Amsterdam): 10 Upper Bank Street (E14 5JJ) London/Groot-Brittannië, tel. 0044-2070061000, fax 0044-2076005555, e-mail stefanie.boer@cliffordchance.com

RECTIFICATIE

In *Advocatenblad* nummer 1 (2006) is onder het kopje 'kantoorverplaatsing' abusievelijk vermeld: mr. M.R.P. Ossentjuk. Dit moest geplaatst worden onder het kopje 'beëdigd als advocaat en procureur'.

In het vademecum 2006 zijn de onjuiste kantoorgegevens van dhr. mr. M.A. Ossentjuk vermeld. De juiste kantoorgegevens zijn tot op heden nog steeds: Van Hartingsveldt | Schönhagen | Ossentjuk | Advocaten | Bemiddelaars, Rijnsburgerweg 35 (2334 BE) Leiden, tel. 071-517 64 64, fax 071-515 51 24, e-mail info@vhso.nl

Uitspraken geschillencommissie

GESCHILLENCOMMISSIE ADVOCATUUR

Ook zonder uitdrukkelijke schriftelijke vastlegging van declaratieafspraken is in casu aannemelijk dat de advocaat in het eerste gesprek geen vast honorarium is overeengekomen maar een indicatie van de te verwachten kosten heeft gegeven.

BINDEND ADVIES D.D. 23 MAART 2005/ADV-D04 0257

(mrs. Warner-Gorter, Thunnissen en Barge-Coebergh)

Feiten

De cliënt betwist de verschuldigdheid van een slotdeclaratie ter hoogte van € 436,67. De advocaat heeft in het eerste gesprek gezegd dat de behandeling van de zaak € 1.800 zou gaan kosten en bovendien dat er een uurtarief van € 100 in rekening zou worden gebracht. Toen de eerste declaratie € 1.963,50 bleek te bedragen heeft de cliënt bezwaar gemaakt waarna de advocaat zou hebben toegezegd niets meer in rekening te brengen. De advocaat laat weten dat normaal gesproken een procedure als behandeld voor de cliënt, bij het CWI, hoogstens € 1.800 zou kosten maar dat in dit geval een ongebruikelijke derde ronde bij dat CWI noodzakelijk bleek en dat hij de daaraan verbonden extra werkzaamheden niet ten volle in rekening heeft gebracht.

Becoördeling

De commissie wil aannemen dat in de eerste bespreking tussen partijen is gesproken over het bedrag van € 1.800, maar naar haar oordeel

De uitspraken zijn bewerkt door Germ Kemper, advocaat te Amsterdam. Bij de bewerking is de weergave van het standpunt van cliënt of advocaat over het algemeen ingekort; hier en daar zijn details weggelaten.

heeft de cliënt niet aannemelijk gemaakt, noch is anderszins aannemelijk geworden, dat de advocaat dat bedrag heeft genoemd in de vorm van een garantie. Zoals de advocaat ook heeft aangevoerd, wekt het veeleer de indruk dat hij een schatting van de kosten heeft gegeven op basis van ervaring met vergelijkbare zaken. Dit wordt ook bevestigd door de hoogte van de twee voorschotdeclaraties, zijnde totaal € 1.963,50.

Het geschil spitst zich toe op het nadien in rekening gebrachte bedrag van € 436,67. Deze kosten zien op de werkzaamheden in verband met de derde ronde bij het CWI. De advocaat heeft onweersproken gesteld dat een dergelijke (extra) ronde ongebruikelijk is, zodat de commissie het daarvoor gedeclareerde bedrag gerechtvaardigd acht. Hierbij komt dat niet is betwist dat de advocaat een aantal uren niet heeft doorberekend.

Voorzover de cliënt zijn stelling dat door de advocaat een uurtarief van € 100 is genoemd, heeft gehandhaafd, wordt deze gemotiveerd betwiste stelling door de commissie als niet nader onderbouwd verworpen. Ditzelfde lot treft het – niet-gemotiveerde – betoog dat de advocaat naar aanleiding van het geuite bezwaar van de cliënt tegen de eerste declaratie zou hebben toegezegd niets meer in rekening te brengen. De advocaat heeft hiertegen aangevoerd dat er is afgesproken

dat hij niet alle uren ten volle zou declareren, hetgeen, zoals hiervoor is overwogen, ook is gebeurd.

Het voorgaande leidt tot de slotsom dat de advocaat in dezen heeft gehandeld zoals van een redelijk bekwaam en redelijk handelend advocaat mag worden verwacht. Dit brengt mee dat klachten van de cliënt ongegrond zijn. De vorderingen van de cliënt worden afgewezen. Derhalve wordt als volgt beslist.

Beslissing

De commissie wijst het door de cliënt verlangde af.

Het depotbedrag wordt aan de advocaat overgemaakt.

De commissie wijst het meer of anders verlangde af.

Noot

Wat opvalt, is het ontbreken van correspondentie waarin duidelijkheid wordt verschaft over het uurtarief en de vraag of er al dan niet een maximumhonorarium aan de orde is geweest. In het licht van algemene ervaringsregels waren de afspraken die de cliënt meende te hebben gemaakt zowel over de hoogte van het uurtarief als over het maximale bedrag dat met het honorarium gemoeid zou zijn té onwaarschijnlijk. Als de marges smaller zijn heeft de advocaat die bij het begin van de zaak de tarieven schriftelijk vastlegt niet alleen zijn cliënt behoorlijk en tijdig ingelicht maar ook zijn procesrisico verminderd.

GJK.

Disciplinaire beslissingen

- **Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het Advocatenblad zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet**
- **Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Loorbach, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.**

CONTACT MET WEDERPARTIJ BUITEN DIENS ADVOCAAT OM

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 22 november 2004

(mrs. Peutz, De Bont, Lucassen, Henselmans en Van Boxsel)

Het verbod om rechtstreeks contact te leggen met een wederpartij, buiten de advocaat van die wederpartij om, is bedoeld om beïnvloeding op onjuiste wijze te voorkomen. In casu is daar geen sprake van geweest.

– *Advocatenwet artikel 46 (3.1 Vrijheid van handelen)*

– *Gedragsregel 18*

Feiten

Mr. X en mr. Y en zijn kantoorgenoten. Mr. Y staat de vennootschap A bij in een kantongerechtsprocedure met als wederpartij een zekere J. Mr. Z, advocaat van J, dient een klacht in tegen mr. X en mr. Y die uit vier onderdelen bestaat.

Klachtonderdeel 1: mr. X is indertijd opgetreden voor J en een zekere C gezamenlijk, bij het opstellen van de overeenkomst die thans onderwerp van de procedure is.

Klachtonderdeel 2: mr. X heeft buiten mr. Z om telefonisch contact gelegd met J over de zaak waarin J door mr. Z werd bijgestaan.

Klachtonderdeel 3: mr. X en mr. Y hebben de door J vertrouwelijk aan mr. X overhandigde overeenkomst als productie ingebracht in de lopende kantongerechtsprocedure.

Klachtonderdeel 4: mr. X en mr. Y hebben een onjuiste voorstelling van zaken gegeven door tegen beter weten in te stellen dat mr. X geen bemoeienis heeft gehad met de overeenkomst in kwestie.

Beoordeling

De raad is van oordeel dat, ofschoon niet de cliënten van klager klagen, klager zelf een zodanig belang heeft dat hij als klager kan worden ontvangen. De gewraakte handelingen van mr. X en mr. Y betreffen immers een juiste procesgang waarover klager in het belang van zijn cliënten dient te waken.

De raad zal de **onderdelen 1, 3 en 4** tezamen behandelen daar deze nauw met elkander samenhangen. Deze onderdelen betreffen beide verweerders.

De kern van de klacht is dat, nu klager stelt dat mr. X indertijd als advocaat is opgetreden voor J in de kwestie C, mr. X en mr. Y niet mogen optreden voor A tegen J. Mr. X stelt uitdrukkelijk dat hij in die kwestie uitsluitend en alleen als advocaat is opgetreden voor A. Het feit dat mr. X alstoen in een overlegsituatie contacten heeft gehad met J wil geenszins zeggen dat mr. X als advocaat voor J is opgetreden. Het komt in de praktijk veelvuldig voor dat door de advocaat rechtstreeks overleg gevoerd wordt met de tegenpartij van zijn cliënt. Volgens klager stellen zijn cliënten het tegendeel en beschouwden zij mr. X mede als hun advocaat.

De raad is van oordeel dat door klager onvoldoende is aangetoond dat mr. X in de kwestie C als advocaat is opgetreden voor J. De raad merkt op dat door mr. X onbetwist gesteld is dat hij nimmer een rekening aan J heeft toegezonden. Ware dit anders dan had klager eenvoudig kunnen volstaan met het in het geding brengen van die nota. Dit betekent tevens dat het verwijt inhoudende dat mr. X en mr. Y ten opzichte van J hun geheimhoudingsplicht hebben geschonden geen doel treft. Als mr. Y in de procedure al gesteld heeft dat mr. X geen bemoeienis gehad heeft met het totstandkomen van de vervallenverklaring van de optie-overeenkomst tussen C en J dan is kennelijk bedoeld te stellen dat mr. X met J geen tuchtrechtelijk relevante bemoeienis heeft gehad.

De onderdelen 1, 3 en 4 zullen als ongegrond moeten worden afgewezen.

Ad onderdeel 2

Dit onderdeel betreft mr. X.

In de advocatuur heerst de opvatting dat de advocaat zich met een partij betreffende een aangelegenheid waarin deze naar hij weet door een advocaat wordt bijgestaan niet anders in verbinding mag stellen dan door tussenkomst van die advocaat. Vaststaat dat mr. X met J telefonisch contact opnam betreffende de procedure tussen J en A terwijl hij wist – althans kon weten – dat J werd bijgestaan door klager.

Mr. X meent dat, gezien de reden waarom hij zich met J in verbinding stelde, zijn handeling niet als klachtwaardig kan worden aangemerkt. Mr. X heeft gesteld dat er door de contacten die hij voorheen had met J in de kwestie C een vriendschappelijke verhouding was ontstaan

tussen hem en de familie J. Toen mr. X van een vakantie terugkwam en bemerkte dat zijn kantoorgenoot, mr. Y, in de procedure voor A opkwam, vond mr. X zulks vervelend. Het was daarom, zo stelt hij, dat hij J wilde laten weten dat het optreden van zijn kantoor tegen J op een misverstand berustte en dat hij zijn positie in dezen onaangenaam vond. Mr. X stelt voorts dat hij van zijn kant niet met J gesproken heeft over de inhoud van de lopende procedure. Klager stelt dat zijn cliënten hem hebben gezegd, dat in het bewuste telefoongesprek over de inhoud van de procedure gesproken is. Nu mr. X zulks evenwel ontkent staat dit niet vast.

De raad overweegt dat de uitleg van de zijde van mr. X, waarom hij J meende te moeten bellen, niet onaannemelijk is. Weliswaar had mr. X er beter aan gedaan om zich met klager in verbinding te stellen doch de raad is van oordeel dat, gezien de reden waarom mr. X J belde, zulks geen overschrijding betekent van de norm die in artikel 18 van de Gedragsregels bedoeld is. De bedoeling van deze norm is om te voorkomen dat de wederpartij op een onjuiste wijze wordt beïnvloed. Dit onderdeel van de klacht zal als ongegrond moeten worden afgewezen.

Beslissing

De raad wijst alle onderdelen van de klacht als ongegrond af. ●

(advertentie)

Te koop aangeboden:

- NJ 1972 t/m 2005 met registers.
- WR in originele band 1998 t/m 2005
- losbladige editie Huurrecht, bijgewerkt t/m supplement 10 december 2005
- monografieën Nieuw BW, rood (22 delen) en groen (44 delen) met register

W.G. Dormaar
030 - 212 16 51

FIF 33
RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU
Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Alimentatiezaken
- Controle werkzaamheden
- Handelsinformatie
- Fraude / Bedrijfsdiefstal
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl
Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

